

ЗВІД ВІДГУКІВ
до першої редакції проєкту стандарту державної мови
«Правнича термінологія. Термінологія конституційного права»

№ з/п	Структурний елемент проєкту стандарту державної мови, пояснювальної записки	Найменування суб'єкта, дата і номер листа	Поточна редакція	Зауваження та/або пропозиції	Висновок робочої групи
1.	проєкт стандарту державної мови	Годованець Володимир Федорович, кол. радник Голови Конституційного Суду України (лист від 16.08.2024)	–	По всьому тексту застосування лапок не відповідає вимогам Українського правопису (пункт 3 §164).	Відхилено. Застосування лапок у проєкті повністю відповідає п.3 §164 Українського правопису.
2.	1. Сфера застосування	Хальота Андрій Іванович, пров. наук. співр. ДНДІ МВС України (лист від 14.08.2024)	–	У тексті після слова «власності» необхідно поставити кому.	Ураховано.
3.	2. Нормативні покликання	Хальота Андрій Іванович, пров. наук. співр. ДНДІ МВС України (лист від 14.08.2024)	–	У підпункті 2 «Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» після слова «державної» необхідно поставити лапки.	Ураховано.
4.	2. Нормативні покликання	Годованець Володимир Федорович, кол. радник Голови Конституційного Суду України (лист від 16.08.2024)	–	Не чітко виписана сфера застосування (до прикладу, ДСТУ 4163:2020).	Відхилено. Сфера застосування Стандарту вже визначена з урахуванням ДСТУ 4163:2020 і не суперечить йому.
5.	4. Основний зміст	Годованець Володимир Федорович, кол. радник	–	Назви термінів після крапки подані з малої букви, що суперечить	Відхилено.

		<p>Голови Конституційного Суду України (лист від 16.08.2024); Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)</p>		<p>вимогам Українського правопису (§ 47). У запропонованій рубрикації тексту використовують арабські цифри з крапками після них із послідовним додаванням до більшої кількості. Після крапки слово пишемо з великої букви.</p>	<p>При оформленні урахovanі вимоги до оформлення терміностатті, закріплені ДСТУ 3966:2009 «Термінологічна робота. Засади і правила розроблення стандартів на терміни та визначення понять», а саме: «7.4.5.1 Стандартизований термін набирають напівгрубим шрифтом з <i>малої літери</i> в однині (за винятком уживаних лише в множині), розміщуючи його на початку рядка <i>після класифікаційного номера терміностатті</i>. Термін-словосполучення подають прямим порядком слів (тобто узгоджене означення стоїть перед означуваним словом, а неузгоджене — після нього. Крапку після терміна не ставлять»</p>
6.	4. Основний зміст	<p>Годованець Володимир Федорович, кол. радник Голови Конституційного Суду України (лист від 16.08.2024)</p>	—	<p>Не зрозумілим є подання термінів англійською мовою в Стандарті державної мови.</p>	<p>Відхилено. Подання у Стандарті термінів англійською мовою актуальне в умовах європейської інтеграції України та має на меті забезпечити зрозумілість й точність</p>

					змісту вітчизняної термінології, зокрема через встановлення її відповідності англomовним термінам.
7.	4. Основний зміст	Годованець Володимир Федорович, кол. радник Голови Конституційного Суду України (лист від 16.08.2024)	–	Похідні терміни на позначення процесу є, а визначення основного поняття (зокрема самого явища) немає. Наприклад, <i>лібералізація</i> (цей термін на позначення процесу, термін в проєкті є) ← <i>лібералізм</i> (явище, від якого походить термін <i>лібералізація</i> , в проєкті немає). Узгодити такі моменти. Подумати, чи потрібні у <i>Стандарті державної мови</i> терміни іншомовного походження.	Ураховано частково. Зважаючи, що у Конституції України та інших законодавчих актах України, закріплені терміни іншомовного походження (наприклад, конституція, президент, парламент та інші), вважаємо неможливим відмовитися повністю від запозичень.
8.	4. Основний зміст	Годованець Володимир Федорович, кол. радник Голови Конституційного Суду України (лист від 16.08.2024)	–	Подано визначення деяких термінів, що їх містить Конституція України, але не розриває повною мірою, проте тлумачення Конституції України належить до повноважень Конституційного Суду України, а не Національної комісії зі стандартів державної мови.	Відхилено. Стандарт охоплює термінологію конституційного права в цілому, не обмежуючись лише термінами, що містяться у Конституції України. Затвердження Стандарту не дорівнює офіційному тлумаченню Конституції України, а НацКомісія не перебирає функції Конституційного Суду України. Визначення поданих у Стандарті понять буде скореговане

					у разі надання Конституційним Судом України у подальшому інших тлумачень.
9.	4. Основний зміст	Годованець Володимир Федорович, кол. радник Голови Конституційного Суду України (лист від 16.08.2024)	–	Узгодити дефініції окремих термінів із тими, що подані у Великій українській юридичній енциклопедії: у 20 т. Том 4: Конституційне право / редкол.: Ю. Г. Барабаш (голова) та ін. 2023. 1080 с.	Ураховано частково. Робоча група пропонує визначення термінів із урахуванням законодавства та останніх досягнень науки конституційного права, що не вичерпуються зазначеною науковою працею. Деякі члени робочої групи є співавторами даної наукової праці, тому їй положення щонайменше частково враховані при визначенні понять.
10.	4. Основний зміст	Годованець Володимир Федорович, кол. радник Голови Конституційного Суду України (лист від 16.08.2024)	–	Узгодити перелік термінів (ураховуючи інформацію, подану у Великій українській юридичній енциклопедії: у 20 т. Том 4: Конституційне право. 2023. 1080 с.), зменшити його відповідно до Конституції України), переглянути необхідність подавати визначення запозичених термінів через українські (наприклад <i>аброгація</i>).	Ураховано частково. Предметом стандартизації є термінологія конституційного права в цілому, а не тільки Конституції України. Запозичені терміни подаються через українські відповідники за наявності таких.
11.	4. Основний зміст	Годованець Володимир Федорович, кол. радник Голови Конституційного	–	Забрати визначення до власних назв і, відповідно, власні назви з	Відхилено.

		Суду України (лист від 16.08.2024)		переліку (наприклад <i>Верховна Рада України</i>).	Це зашкодило би повноті, узгодженості та системності Стандарту.
12.	4. Основний зміст	Дудаш Тамара Іванівна, доцент ЛНУ імені Івана Франка (лист від 15.08.2024)	–	Робоча група надала перевагу запозиченим іншомовним термінам замість українських: <i>ad hoc</i> , аброгація, абсентеїзм, абсолютизм, денатуралізація, експатріація, «законодавчий спам», інтерпеляція, каденція, кворум, конституанта, конституційна юстиція, конституційний юрисдикційний процес, конституційний дизайн, контрастигація, легіслатура, омбудсман, оптація громадянства, ординарний закон, праймериз, промульгація закону, трансферт громадянства, філіація та ін. Наявність подібних термінів у Стандарті не лише не сприяє, а й шкодить розвитку української правничої термінології, бо сприяє застосуванню іншомовних термінів замість українських. Такий підхід суперечить ч.3 ст.44 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». У проєкті Стандарту не простежуємо прагнення замінити запозичені терміноелементи, терміни й терміносполуки українськими відповідниками.	Ураховано частково. Перелічені іншомовні терміни є усталеними термінами конституційного права, широко застосованими у науці, вітчизняному та міжнародному законодавстві. Їх українські відповідники або відсутні, або нерівноцінні та маловідомі, а їх використання навпаки може ускладнити терміносистему конституційного права. Адже, відмовляючись від розумного використання іншомовних термінів, слід було би відмовитись і від такого іншомовного терміну як «конституція» та похідних від нього.

13.	4. Основний зміст	<p>Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)</p>	—	<p>Назви підрозділів Проекту не повною мірою узгоджуються з назвами розділів Конституції України. Наприклад, підрозділ 4.3. Проекту має назву «Конституційні права людини. Конституційно-правові статуси особи», в той час як Розділ II. Конституції України визначає права, свободи та обов'язки людини і громадянина, тобто визначає більш широкі за своїм правовим значенням правовідносини.</p> <p>З огляду на те, що Проект присвячено термінології саме конституційного права, пропонується його зміст максимально узгодити з Конституцією України.</p>	<p>Відхилено.</p> <p>Структура Стандарту побудована не стільки відповідно до розділів Конституції України, скільки згідно структури системи конституційного права як галузі права. Проект Стандарту охоплює ключову термінологію Конституції України, але нею не обмежений.</p> <p>Наприклад, безумовна відповідність рубрикації Стандарту розділам Конституції України не дозволила би виокремити такий важливий розділ Стандарту як «Джерела конституційного права».</p>
14.	4. Основний зміст	<p>Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)</p>	—	<p>Першочерговим питанням, яке має бути вирішено під час доопрацювання Стандарту, є забезпечення системності (цілісності та повноти) як нормативно встановлених характеристик усієї термінологічної системи конституційного права і кожного окремого терміну, включеного до неї.</p> <p>Необхідною умовою для такої системності є опертя на єдину логіко-смыслову концепцію</p>	<p>Ураховано частково.</p> <p>Зауваження/пропозиція не є достатньо конкретним. В основу проекту Стандарту покладено логічний і послідовний поділ терміносистеми конституційного права на відповідні розділи, що відображають цілісність та системність конституційного права. В межах конкретних</p>

				<p>терміносистеми конституційного права, на наскрізні системоутворювальні ознаки понять, включених у терміносистему, яку будують.</p>	<p>розділів відповідно до критеріїв цілісності та повноти викладено основні терміни конституційного права. Подальше забезпечення системності проєкту полягатиме в уточненні переліку термінів і їх визначень, зокрема згідно нижчеподаних конкретних зауважень і пропозицій.</p>
15.	4. Основний зміст	<p>Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)</p>	–	<p>Для дотримання системності вважаємо можливим скористатися такою моделлю (схемою) системи логіко-сміслових взаємозв'язків понять у терміносистемі конституційного права:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Назви видів джерел конституційного права; 2. Назви інститутів конституційного права; 3. Назви засад конституційно-правового регулювання (принципів конституційного права); 4. Назви конституційних відносин та їх назви видів; 5. Назви видів суб'єктів конституційних відносин; 6. Назви благ (цінностей), які є об'єктами конституційних відносин; 7. Назви прав і обов'язків суб'єктів конституційних відносин; 	<p>Ураховано частково. Викладена у проєкті Стандарту терміносистема конституційного права значною мірою враховує зазначені логіко-сміслові взаємозв'язки понять. Робоча група спиратиметься на них при уточненні переліку термінів і їх визначень, зокрема згідно нижчеподаних конкретних зауважень і пропозицій. Водночас, як зазначено у самому зауваженні, вибір поняттєвих основ для логіко-сміслового об'єднання терміносистеми</p>

				<p>8. Назви видів діяльності суб'єктів конституційних відносин;</p> <p>9. Назви конституційних форм правління, державного устрою, державного режиму.</p> <p>Пропонована логіко-смілова структура є суто допоміжним системоутворювальним засобом, використання якого покликане забезпечити системність сукупності конституційно-правових термінів. Вибір альтернативних поняттєвих основ для логіко-смісового об'єднання системи, безумовно, належить до питань, вирішення яких належить виключно до компетенції Робочої групи. Водночас опертя на певний, той чи інший спосіб логіко-смісового об'єднання усіх термінів терміносистеми є необхідним для виконання завдання побудови Стандарту.</p>	<p>конституційного права «належить до питань, вирішення яких належить виключно до компетенції робочої групи».</p>
16.	4.1. Джерела конституційного права	<p>Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)</p>	<i>відсутня</i>	<p>Перелік термінів є неповним та потребує більш системного підходу, тому потрібно доповнити термінами:</p> <ul style="list-style-type: none"> - закон (<i>в проекті Стандарту є конституційний закон, органічний закон, ординарний закон, самого поняття закону немає</i>) - підзаконний нормативно-правовий акт - преамбула 	<p>Ураховано частково.</p> <p><i>Підзаконний нормативно-правовий акт</i> – враховано зауваження у п.20.</p> <p><i>Закон</i> – враховано зауваження у п.52.</p> <p><i>Розпорядження</i> не є джерелом конституційного права, оскільки не містить норми права, тому</p>

				<p>- розпорядження (є постанова і указ, поняття розпорядження немає)</p> <p>- регламент (є регламент Верховної Ради, але регламентами керуються і інші органи)</p>	<p>надання дефініції недоцільно.</p> <p>Надання дефініції регламенту, якими можуть керуватися інші органи влади, недоцільно, оскільки такі регламенти зазвичай є підзаконними НПА і деталізують різні підзаконні акти (за винятком тих, які згадані в Конституції, тобто указів чи постанов). Так само недоцільно наводити дефініції інструкцій, правил тощо, які затверджуються міністерствами тощо.</p> <p>4.1.00. <i>преамбула</i></p> <p>Вступна частина нормативно-правового акта, яка містить посилання на його мету та/або події, що передували його прийняттю, а також у деяких випадках містить норми права.</p>
17.	4.1. Джерела конституційного права	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	<i>відсутня</i>	4.1.00. кодекс Закон, який створений шляхом систематизації норм права, містить загальні засади, на підставі яких комплексно регулює однорідну сферу суспільних відносин,	Ураховано.

				забезпечуючи стабільність правового регулювання. <i>Стаття 11 Закону України «Про правотворчу діяльність»</i>	
18.	4.1. Джерела конституційного права	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	<i>відсутня</i>	4.1.00. первинний закон Закон, що системно регулює окрему сферу суспільних відносин. Первинний закон приймається Верховною Радою України, як правило, у разі: 1) виникнення нової сфери суспільних відносин; 2) суттєвої зміни суспільних відносин, врегульованих законом; 3) необхідності за результатами здійснення правового моніторингу; 4) упорядкування або систематизації інших первинних законів. <i>Стаття 12 Закону України «Про правотворчу діяльність»</i>	Ураховано частково. 4.1.00. первинний закон Закон, що системно регулює окрему сферу суспільних відносин і який приймає Верховна Рада України, як правило, у разі: 1) виникнення нової сфери суспільних відносин; 2) суттєвої зміни суспільних відносин, врегульованих законом; 3) необхідності за результатами здійснення правового моніторингу; 4) упорядкування або систематизації інших первинних законів.
19.	4.1. Джерела конституційного права	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	<i>відсутня</i>	4.1.00. закон про внесення змін Закон, яким змінюється окремий структурний елемент кодексу або первинного закону. Закон про внесення змін може передбачати внесення змін до структурного елемента кодексу, первинного закону: 1) в редакції, чинній на день внесення законопроекту на розгляд Верховної Ради України (із зазначенням закону, що змінив	Ураховано частково. 4.1.00. закон про внесення змін Закон, який змінює окремий структурний елемент кодексу або первинного закону та може передбачати внесення змін до структурного елемента кодексу, первинного

				<p>зазначений структурний елемент останнім, якщо до нього вносилися зміни); 2) у редакції, що не набрала чинності, але міститься в кодексі, первинному законі з відтермінування м набрання чинності, який був опублікований у порядку, встановленому законом. <i>Стаття 13 Закону України «Про правотворчу діяльність»</i></p>	<p>закону: 1) в редакції, чинній на день внесення законопроекту на розгляд Верховної Ради України; 2) у редакції, що не набрала чинності, але викладена в кодексі, первинному законі з відтермінування набрання чинності, який був опублікований у порядку, встановленому законом.</p>
20.	4.1. Джерела конституційного права	<p>Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)</p>	<i>відсутня</i>	<p>4.1.00. підзаконний нормативно-правовий акт Акт, прийнятий (виданий) суб'єктом правотворчої діяльності на основі та на виконання Конституції України, законів, чинних міжнародних договорів України та спрямований на їх реалізацію. Підзаконні нормативно-правові акти мають відповідати Конституції України, законам, чинним міжнародним договорам України, підзаконним нормативно-правовим актам вищої юридичної сили та узгоджуватися між собою. <i>Стаття 13 Закону України «Про правотворчу діяльність»</i> <i>У проєкті Стандарту державної мови «Правнича термінологія. Термінологія конституційного</i></p>	<p>Ураховано частково. 4.1.00. підзаконний нормативно-правовий акт Акт, прийнятий (виданий) суб'єктом правотворчої діяльності на основі та на виконання Конституції України, законів, чинних міжнародних договорів України та спрямований на їх реалізацію.</p>

				<i>права» є лише нормативно-правовий акт, указ, постанова.</i>	
21.	4.1. Джерела конституційного права	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	<i>відсутня</i>	4.1.00. модельний підзаконний нормативно-правовий акт Нормативно-правовий акт, що визначає типові, стандартизовані форми нормативно-правових актів чи інших документів. <i>Стаття 18 Закону України «Про правотворчу діяльність»</i>	Відхилено. Включення у Стандарт даного терміна, що виходить за межі суто конституційного права, не відповідатиме вимогам щодо системності термінології конституційного права, як об'єкту стандартизації.
22.	4.1. Джерела конституційного права	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	<i>відсутня</i>	4.1.00. консолідований текст нормативно-правового акта Технічний інструмент ознайомлення з поточною чинною редакцією кожної норми права та (або) редакцією кожної норми права, чинність якої відтерміновано, у відповідному нормативно-правовому акті. <i>Стаття 52 Закону України «Про правотворчу діяльність»</i>	Відхилено. Включення у Стандарт даного терміна, що виходить за межі суто конституційного права, не відповідатиме вимогам щодо системності термінології конституційного права, як об'єкту стандартизації.
23.	4.1. Джерела конституційного права	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	<i>відсутня</i>	4.1.00. Єдиний Державний реєстр нормативно-правових актів Державна інформаційно-комунікаційна система, що забезпечує збирання, накопичення, реєстрацію, облік та зберігання нормативно-правових актів. <i>Стаття 56 Закону України «Про правотворчу діяльність»</i>	Відхилено. Включення у Стандарт даного терміна, що виходить за межі суто конституційного права, не відповідатиме вимогам щодо системності термінології конституційного права,

					як стандартизації.	об'єкту
24.	4.1. Джерела конституційного права	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	<i>відсутня</i>	4.1.00. правова прогалина Повна або часткова відсутність норми права, що не забезпечує завершеність правового регулювання відповідних суспільних відносин. <i>Стаття 65 Закону України «Про правотворчу діяльність»</i>	Ураховано.	
25.	4.1. Джерела конституційного права	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	<i>відсутня</i>	4.1.00. колізія норм права Протириччя або невідповідність між нормами права у нормативно-правових актах, що регулюють одні й ті самі суспільні відносини. <i>Стаття 66 Закону України «Про правотворчу діяльність»</i>	Ураховано.	
26.	4.1. Джерела конституційного права	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	<i>відсутня</i>	4.1.00. правовий моніторинг Систематична комплексна контрольна діяльність, спрямована на відстеження, аналіз та оцінку реалізації прийнятих нормативно-правових актів щодо: 1) уведення їх у дію в повному обсязі (набрання нормативно-правовими актами чинності, реалізації норм права, викладених у їх перехідних положеннях, прийняття (видання) підзаконних нормативно-правових актів, спрямованих на реалізацію нормативно-правових актів, щодо яких проводиться правовий моніторинг); 2) досягнення запланованих цілей нормативно-	Ураховано частково. 4.1.00. правовий моніторинг Систематична комплексна контрольна діяльність, спрямована на відстеження, аналіз та оцінку реалізації прийнятих нормативно-правових актів щодо: 1) уведення їх у дію в повному обсязі; 2) досягнення запланованих цілей нормативно-правового регулювання, їх впливу на суспільство та (або) на окремі	

				<p>правового регулювання, їх впливу на суспільство та (або) на окремі соціальні групи, сектори чи галузі, а також визначення соціальних, правових, політичних, економічних, екологічних, адміністративних та (або) інших можливих запланованих наслідків чи виявлення незапланованих наслідків.</p> <p><i>Стаття 67 Закону України «Про правотворчу діяльність»</i></p>	<p>соціальні групи, сектори чи галузі, а також визначення соціальних, правових, політичних, економічних, екологічних, адміністративних та (або) інших можливих запланованих наслідків чи виявлення незапланованих наслідків.</p>
27.	4.1. Джерела конституційного права	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)	<i>відсутня</i>	<p>Немає термінів, визначених через поняття «кодіфікація». Водночас ознака «кодіфікованості» суттєва для визначення таких усталених у конституційно-правовій доктрині видів конституцій як кодифікована і некодифікована.</p> <p>Проте наразі понять «кодіфікована конституція» і «некодифікована конституція» в Проект не включено. Так само не включено поняття «інкорпорації [конституційного] законодавства», яке відображає визнану в юридичній доктрині формою систематизації [конституційного] законодавства, поряд із його кодифікацією) та «систематизації конституційного законодавства» (останнє є родовим щодо обох понять).</p> <p>Для забезпечення вимог цілісності і повноти термінологічної системи</p>	<p>Відхилено.</p> <p>Кодифікована і не кодифікована конституція не є усталеними в конституційному праві, оскільки існують також терміни «систематизована» і «несистематизована» конституції, змішана конституція, моно конституційний акт, багатотекстова конституція, напівкодифікована конституція, писана і неписана конституція. Загальний термін «конституція» охоплює всі можливі варіації, тому визначення кодифікованої і не</p>

				конституційного права вбачаємо за необхідне доповнити Проект термінами: - кодифікована конституція; - некодифікована конституція.	кодифікованої конституції окремо не є доцільним.
28.	4.1. Джерела конституційного права	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)	<i>відсутня</i>	Відсутній термін «закон» і визначення його поняття. Таке визначення доцільно сформулювати, зокрема, з використанням родової ознаки «нормативно-правовий акт» і видової ознаки підпорядкованості закону «конституції». Для забезпечення вимог цілісності і повноти термінологічної системи конституційного права вбачаємо за необхідне доповнити Проект терміном: - закон.	Ураховано. Див. п.52.
29.	4.1. Джерела конституційного права	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)	<i>відсутня</i>	Немає визначення терміносполуки «конституційне законодавство», яке могло б бути наведене, зокрема, у логіко-смысловому зв'язку із поняттям «конституція» і «нормативно-правовий акт». Для забезпечення вимог цілісності і повноти термінологічної системи конституційного права вбачаємо за необхідне доповнити Проект терміном: - конституційне законодавство.	Ураховано. 4.1.00. конституційне законодавство Взаємопов'язана та упорядкована система нормативно-правових актів, що ґрунтуються на конституції та регулюють конституційно-правові відносини.
30.	4.1.1. аброгація 4.1.2. адаптація законодавства	Дудаш Тамара Іванівна, доцент ЛНУ імені Івана	4.1.1. аброгація Скасування (визнання таким, що втратив	Усталеним запозиченим терміном можна вважати термін «адаптація законодавства». Проте жодної	Відхилено. Як навести відповідник аброгації у вигляді

		Франка (лист від 15.08.2024)	чинність) закону через його застарілість, втрату актуальності або невідповідність конституції. 4.1.2. адаптація законодавства Процес пристосування нормативно-правових актів відповідно до: 1) зовнішнього стандарту – законодавства іншої держави чи міжнародних угод (наприклад, згідно з <i>acquis communautaire</i> Європейського Союзу); 2) внутрішнього стандарту (наприклад, актів нижчої юридичної сили до актів вищої юридичної сили).	спроби запропонувати тут українського термінного замітника не бачимо. Хай навіть такий термін зафіксований у чинному законодавстві - це не звільняє розробників Стандарту від пропонування українськомовних відповідників. Так само можна оцінити запровадження терміна «аброгація», що має чудові відповідники «скасування» чи «втрата чинності».	скасування? Врахувати неможливо.
31.	4.1.1. аброгація 4.1.2. адаптація законодавства 4.1.10. імплементація	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)	4.1.10. імплементація Правотворчий процес перенесення та втілення правових норм із міжнародно-правових актів до національного законодавства через правові механізми та способи.	Терміни випадково потрапили у терміносистему конституційного права – їх поняттєва сутність не відповідає поняттєвій сутності цієї терміносистеми. Якщо б навіть погодитись із включенням до будованої терміносистеми термінів «імплементація» і «адаптація законодавства», то це вимагало б визначити в цій же терміносистемі логічно пов'язані із ним суміжні терміни, які утворюють єдиний смисловий ряд: «гармонізація законодавства», «наближення законодавства» («апроксимація»), «уніфікація законодавства» і «транспозиція». Немає термінів, визначених через поняття «аброгація», «адаптація законодавства», «імплементація» та ін. Це свідчить про	Відхилено. «Аброгація», «адаптація» та «імплементація» не можуть бути виключені, враховуючи широку розповсюдженість даних термінів у доктрині та їх широку вживаність, а також значення у контексті джерел конституційного права.

				надлишковість їх включення до терміносистеми, яку розробляють. Логіко-сислової необхідності у їх включенні саме в пропоновану в Проекті доволі стислу за обсягом терміносистему конституційного права немає, оскільки дані терміни є складовими інших терміносистем – загальної теорії права і міжнародного права. Для дотримання вимоги цілісності видається необхідним виключити з терміносистеми Проекту терміни: 4.1.1. аброгація; 4.1.2. адаптація законодавства; 4.1.10. імплементація.	
32.	4.1.2. адаптація законодавства	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)		«нормативно-правових» чи «правових» актів? <i>acquis communautaire</i> – чому англійською?	Відхилено. Адаптація стосується саме нормативно-правових, а не індивідуально-правових актів. <i>Acquis communautaire</i> – усталена власна назва правової системи ЄС.
33.	4.1.6. джерела конституційного права	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)	4.1.6. джерела конституційного права Джерела права, що містять норми конституційного права, мають зовнішнє вираження і є чинними.	Закріплення ознаки «мають зовнішнє вираження» порушує вимогу уникнення тавтології (Д.6), оскільки ця ознака є визнаною в юридичній доктрині складовою визначення поняття «джерела права». Згідно з вимогами ДСТУ 3966, у додатках до Стандарту слід навести відсилання до останнього	Ураховано. 4.1.6. джерела конституційного права Джерела права, що містять норми конституційного права і є чинними.

				поняття як такого, що належить до суміжної терміносистеми.	
34.	4.1.6. джерела конституційного права	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)		«зовнішнє вираження» – некоректно. Може, матеріальне вираження, словесне вираження тощо?	Ураховано.
35.	4.1.7. жорстка конституція	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)	4.1.7. жорстка конституція Конституція, яка має юридичну властивість, що полягає в особливому порядку внесення до неї змін; цей порядок є більш складним, ніж для внесення змін до ординарних законів, і має найвищу юридичну силу в ієрархії джерел конституційного права.	Ознака «має юридичну властивість» є логічно зайвою і порушує вимогу уникнення тавтології (Д.6). Певні юридичні властивості має будь-яка конституція – як жорстка, так і гнучка.	Ураховано. 4.1.7. жорстка конституція Конституція, юридичні властивості якої полягають в особливому порядку внесення до неї змін; цей порядок є більш складним, ніж для внесення змін до ординарних законів, і має найвищу юридичну силу в ієрархії джерел конституційного права.
36.	4.1.8. законодавча техніка	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.1.8. законодавча техніка Сукупність техніко-правових засобів, способів, методів та прийомів, за допомогою яких створюють проект закону.	4.1.8. техніка нормопроєктування Сукупність техніко-правових засобів, способів, прийомів та методів, за допомогою яких створюється проект нормативно-правового акта. <i>Стаття 11 Закону України «Про правотворчу діяльність»</i>	Відхилено. Термін «законодавча техніка» значно ближчий до конституційного права, аніж термін «техніка нормопроєктування». Визначення законодавчої техніки також базується на нормі Закону України «Про правотворчу діяльність».

37.	4.1.8. законодавча техніка	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)		У нашій традиції краще не «техніка», а «методика».	Відхилено. Законодавча техніка – усталений термін, широко застосований у законодавстві та літературі. Натомість термін «законодавча методика» – відсутній.
38.	4.1.9. зворотна дія закону	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)	4.1.9. зворотна дія закону Поширення положень закону на правовідносини, які виникли і закінчилися до набрання ним чинності.	У пропонуваній дефініції викликає заперечення використання терміна «закінчилися». Згідно з широко визнаним у загальнотеоретичному правознавстві терміновживанням, правознавстві правовідносини не можуть ані «початися», ані «закінчитися». Натомість усталеними для цього випадку є терміни «виникнення» і «припинення» (правовідносин). Відтак виникає питання щодо дотримання вимог однозначності (Д.8) і унормованості визначення (Д.12).	Ураховано. Див. п.39.
39.	4.1.9. зворотна дія закону	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)		4.1.9. зворотна дія нормативно-правового акта у часі Реалізація нормативно-правового акта щодо суспільних відносин, що виникли до дня набрання ним чинності, правове регулювання яких змінюється таким нормативно-правовим актом. <i>Стаття 59 Закону України «Про правотворчу діяльність»</i>	Ураховано.

40.	4.1.10. імплементація	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)	4.1.10. імплементація Правотворчий процес перенесення та втілення правових норм із міжнародно-правових актів до національного законодавства через правові механізми та способи.	Визначення цього поняття порушує передовсім вимогу сумірності (Д.2). Згідно з прийнятим у загальній теорії права розумінням, імплементація не є особливим різновидом «правотворчого процесу», як випливає з пропонованої у Проекті дефініції. Натомість виокремлюють імплементаційну правотворчість, імплементаційну правоінтерпретацію, імплементаційне правозастосування (див., напр.: Велика юридична енциклопедія. Т.3. Загальна теорія права. Харків, 2017. С.170-174). У спеціальній літературі термін «імплементація» вживається на позначення діяльності, яка забезпечує процес реалізації міжнародно-правових норм у національній правовій системі (Гавердовский А.С. Имплементация норм международного права. К., 1980, с.51). У міжнародному праві під імплементацією прийнято розуміти «цілеспрямовану організаційно-правову діяльність держав, вчинювану індивідуально, колективно або в рамках міжнародних організацій з метою своєчасної, всебічної та повної	Ураховано. Див. п.41.
-----	-----------------------	--	---	--	---------------------------------

				<p>реалізації прийнятих ними у відповідності з міжнародним правом зобов'язань» (Раданович Н. М., Рабінович П.М. Європейська конвенція з прав людини: проблеми національної імплементації (загальнотеоретичні аспекти). Львів: "Астрон", 2002. С.10, 12).</p> <p>Ознака «перенесення та втілення» у визначенні «імплементації» є логічно суперечливою. Змістово невизначеним є зміст метафоричного терміну «втілення» і його логічне співвідношення із «перенесенням». З огляду на це порушено вимоги однозначності (Д.8) і системності (Д.4).</p>	
41.	4.1.10. імплементація	<p>Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)</p>		<p>Імплементація – це ніяк не правотворчий процес. Це – застосування законодавства або виконання законодавчих приписів, плану дій чи зобов'язань. Некоректне тлумачення поняття.</p>	<p>Ураховано. 4.1.10. імплементація Цілеспрямована організаційно-правова діяльність держави щодо трансформації норм міжнародно-правових актів до національного законодавства через правові механізми та способи.</p>
42.	4.1.12. конституційна доктрина	<p>Хальота Андрій Іванович, пров. наук. співр. ДНДІ МВС України (лист від 14.08.2024)</p>	4.1.12. конституційна доктрина Система основоположних поглядів на Конституцію України і конституційні принципи та цінності, що	<p>Система основоположних поглядів на Конституцію України і конституційні принципи та цінності, яка розкриває зміст різних конституційних положень, їхній взаємозв'язок та баланс між</p>	<p>Відхилено. Пропоноване визначення виключає практику Конституційного Суду України, тому</p>

			розкриває зміст різних конституційних положень, їхній взаємозв'язок, баланс між конституційними цінностями та сутність конституційно-правового регулювання як єдиного цілого, і яку становлять юридичні позиції Конституційного Суду України, а також загально визнані й усталені ідеї, положення, наукові погляди, принципи права та теоретичні узагальнення щодо предмета конституційно-правового регулювання.	конституційними цінностями, сутність конституційно-правового регулювання як єдиного цілого, а також система теоретичних і практичних положень, загально визнаних й усталених ідей, уявлень, що розкривають сутність конституційного права, його призначення та процеси конституційного розвитку держави в цілому.	залишається попереднє визначення.
43.	4.1.14. конституційна поправка	Стефанчук Руслан Олександрович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.1.14. конституційна поправка	4.1.14. «зміни до Конституції України» <i>До прикладу, термін 4.1.14. «конституційна поправка» в Україні є маловживаним або навіть невживаним взагалі, термін «поправка» здебільшого використовується при розгляді проектів законів.</i> <i>Вважаємо, що відносно Конституції України доцільніше застосовувати термін «зміни до Конституції України».</i> <i>У зв'язку із цим потребує відповідного коригування й визначення цього терміна.</i>	Відхилено. «Конституційна поправка» є більш містким, універсальним і поширеним терміном, охоплюючи відповідне поняття в цілому, а не тільки вітчизняний аспект.

44.	4.1.15. конституційний договір	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)	4.1.15. конституційний договір Політико-правова угода між органами влади, яка регулює суспільні відносини загального характеру, державний лад, визначає компетенцію вищих органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підтверджена письмовим, офіційно опублікованим документом, що набуває чинності з моменту його підписання (наприклад, Конституційний договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади й місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України від 08 червня 1995 року).	У дефініції можна вбачати недотримання вимоги раціональної (оптимальної) стислості (Д.10). Зайвим елементом визначення є включений до нього приклад у дужках, що прямо заборонено пунктом Д.10. Порушення вимоги однозначності (визначеності) (Д.8) можна вбачати у формулюванні ознаки «суспільні відносини загального характеру». Згадане визначення поняття конституційного договору містить ознаку «угода між органами влади», яка не відповідає вимозі сумірності (конституційним договором не є угода між будь-якими органами влади, але тільки – вищими органами державної влади. За наявності ознаки «підтвердження офіційно опублікованим документом» зайвою видається ознака «письмовості» такого договору. Незрозуміло також, чому в певній національній правовій системі не може бути чинним конституційний договір, оприлюднений в електронній формі. Це також порушує вимоги раціональної (оптимальної) стислості (Д.10) і наявності тільки суттєвих ознак (Д.3). Формулювання ознаки «підтверджена письмовим, офіційно опублікованим	Ураховано. 4.1.15. конституційний договір Політико-правова угода між вищими органами влади, яка регулює державний лад, визначає компетенцію вищих органів державної влади та органів місцевого самоврядування.
-----	--------------------------------	--	---	--	---

				<p>документом» є неточним з огляду на використання терміну «підтвердження». Використання тієї чи іншої форми договору не є його підтвердженням, а натомість є оформленням, наданням певного зовнішнього вигляду. Угода (договір) не існує поза певною формою. Однак із запропонованої дефініції випливає висновок, що в конституційно-правовій реальності самостійно існують два договори: а) сама угода та б) її письмове підтвердження (яке, вочевидь, також є договором). Така позиція, однак, не відома ані спеціальній літературі, ані юридичній практиці.</p>	
45.	4.1.17. конституційний звичай	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)	4.1.17. конституційний звичай Історично сформоване та юридично визнане правило, що є елементом конституційної правової свідомості учасників конституційних правовідносин і має відповідну юридичну силу.	<p>Ознака «має відповідну юридичну силу» невизначена за своїм смыслом) і порушує вимоги наявності тільки суттєвих ознак (Д.3) та однозначності (Д.8). У визначенні використано ознаку «є елементом конституційної правової свідомості учасників». Водночас розкриття змісту поняття «конституційна правова свідомість» запропонована терміносистема не містить, з огляду на що покликання на неї поки що ніби «зависає в повітрі». Натомість згідно вимогам пункту Д.4. Додатку Д до ДСТУ 3966, терміносистема має містити терміни лише таких понять,</p>	<p>Ураховано частково. Виключити цей термін, оскільки коректне визначення надати майже неможливо, яке би відповідало всім вимогам.</p>

				визначення яких відповідають наведеним вимогам.	
46.	4.1.19. конституція	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)	4.1.19. конституція Нормативно-правовий акт або сукупність актів, що містить основоположні норми, які встановлюють загальні принципи устрою держави і поділу влади, компетенцію органів публічної влади, межі втручання держави у права людини.	<p>Пропоноване визначення, убачаємо, порушує встановлені ДСТУ 3966 вимоги системності (Д.4) та сумірності (Д.3), наявності тільки суттєвих ознак (Д.3) і раціональної (оптимальної) стислості (Д.10).</p> <p>У цьому визначенні предмет конституційного регулювання в одному аспекті звужено, а в іншому розширено.</p> <p>Ознака «містить [основоположні] норми, які встановлюють межі втручання держави у права людини» не виправдано звужує поняття конституції, оскільки конституція регулює відносини між людиною і державою, тоді як «межі втручання держави у права людини» є складовою цих відносин. Поняття «відносини між людиною і державою» і «межі втручання держави у права людини» логічно співвідносяться як частина і ціле.</p> <p>Ознака «містить [основоположні] норми, які встановлюють компетенцію органів публічної влади» не виправдано розширює поняття конституції з огляду на те, що норми жодної конституції не встановлюють компетенцію будь-яких чи всіх органів публічної</p>	Ураховано. 4.1.19. конституція Нормативно-правовий акт або сукупність різних джерел (актів і звичаїв), що містить норми, які встановлюють загальні принципи устрою держави і поділу влади, компетенцію вищих органів публічної влади, регулюють відносини між людиною і державою.

				<p>влади, але тільки окремих (зазвичай вищих).</p> <p>Ознака «основоположності» норм, згаданих у дефініції, за своїм змістом дублює інші наведені в дефініції ознаки.</p> <p>«Основоположність» якраз і зумовлена предметом конституційного регулювання, а, відтак, логічно не потребує додаткового відтворення як окрема ознака у визначенні (Д.6), наявності тільки суттєвих ознак (Д.3) і раціональної (оптимальної) стислості (Д.10).</p> <p>Ознака «або сукупність актів» порушує вимогу сумірності, оскільки не охоплює конституційних звичаїв (останні є, зокрема, складовими неписаної (чи то «змішаної») конституції Сполученого Королівства).</p> <p>Поняття «акт» в поширеному терміновживанні навряд чи охоплює документи політико-правового характеру, які є складовими щойно згаданої конституції.</p>	
47.	4.1.19. конституція	Хальота Андрій Іванович, пров. наук. співр. ДНДІ МВС України (лист від 14.08.2024)		<p>Нормативно-правовий акт або сукупність джерел права, що містять основоположні норми, які врегульовують засади функціонування інститутів держави та суспільства, зокрема, встановлюють загальні засади</p>	<p>Відхилено.</p> <p>Враховано інше зауваження у п.46.</p>

				конституційного ладу держави, правовий статус людини та громадянина, систему, компетенцію та порядок формування та діяльності органів публічної влади, територіальний устрій держави.	
48.	4.1.20. норма прямої дії	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)	4.1.20. норма прямої дії Властивість норм Конституції України, яка означає, що: ці норми застосовують безпосередньо; закони України та інші нормативно-правові акти можуть лише розвивати конституційні норми, а не змінювати їхній зміст; закони України та інші нормативно-правові акти застосовують лише в частині, що не суперечить Конституції України.	У дефініції цього поняття в Проекті неправильно визначено родову ознаку поняття, оскільки «норма прямої дії» не є «властивістю» норм Конституції України. Натомість властивістю цих норм є їх пряма дія. Норми прямої дії, так само, як і бланкетні норми належить до роду «норм», а не до роду «властивостей». У дефініції безпідставно звужено зміст дефінійованого поняття, який визначено конституцієдавцем в Основному Законі України. Згідно ст.8 Конституції України, пряма дії норм Конституції України означає, зокрема, що «звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується». Остання ознака наразі відсутня у визначенні, яке запропоновано в Проекті. З огляду на це порушено вимогу системності (Д.4) в частині включення до визначення тільки тих термінів, що	Ураховано. Замінити термін на: 4.1.20. пряма дія норм Конституції Властивість норм Конституції України, яка означає, що: ці норми застосовують безпосередньо; закони України та інші нормативно-правові акти можуть лише розвивати конституційні норми, а не змінювати їхній зміст; закони України та інші нормативно-правові акти застосовують лише в частині, що не суперечить Конституції України; гарантоване звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України.

				позначають видові розрізняльні ознаки понять одного рівня абстракції (підкласів поняття).	
49.	4.1.20. норма прямої дії	Дудаш Тамара Іванівна, доцент ЛНУ імені Івана Франка (лист від 15.08.2024)		Властивість є характеристикою явища. Навряд чи норму прямої дії можна вважати саме властивістю, адже визначити треба саме предмет через предмет, а не предмет через властивість. Як властивість в теорії права, наприклад, визначають поняття «юридична сила нормативно-правового акта». Бо це справді властивість, а не предмет.	Ураховано. Див. п.48.
50.	4.1.20. норма прямої дії	Годованець Володимир Федорович, кол. радник Голови Конституційного Суду України (лист від 16.08.2024)		Неузгодження термінів із їхніми визначеннями (таких випадків багато), до прикладу, у підпункті 4.1.20 термін норма прямої дії визначено як властивість норм Конституції України, проте пряма дія властива не лише нормам права в Україні. Варто було або визначити термін як норма прямої дії в Україні, або не прив'язувати його визначення до правової системи України.	Ураховано. Див. п.48.
51.	4.1.21. нормативно-правовий акт 4.1.24. постанова	Годованець Володимир Федорович, кол. радник Голови Конституційного Суду України (лист від 16.08.2024)	4.1.21. нормативно-правовий акт Офіційний документ, прийнятий (виданий) суб'єктом правотворчої діяльності в установленому Конституцією України та (або) законом порядку, має письмову форму (крім	Суперечність у застосуванні термінів, до прикладу підпункт 4.1.21 містить визначення терміна <i>нормативно-правовий акт</i> , а вже в підпункті 4.1.24 термін <i>постанова</i> розкрито як <i>правовий акт</i> .	Відхилено. Правовий акт може бути не лише нормативно-правовим, тому постанова визначається саме через правовий акт.

			<p>випадків накладення кваліфікованого електронного підпису в порядку, визначеному законом), містить норму (норми) права і призначений для неодноразової реалізації.</p> <p>4.1.24. постанова Правовий акт, що ухвалюють вищі органи державної влади (наприклад, парламенти, уряди), місцеві органи (наприклад, уряд або представницький орган автономії), конституційні або інші суди в межах своєї компетенції та інші вповноважені законом особи.</p>		
52.	4.1.23. ординарний закон	<p>Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)</p>	<p>4.1.23. ординарний закон Нормативно-правовий акт, який регулює суспільні відносини, що не належать до предмета регулювання конституційних або органічних законів (за умови виокремлення цих видів у межах правової системи), а також нормотворчої компетенції інших гілок (галузей) державної влади.</p>	<p>Нормативно-правовий акт, прийнятий Верховною Радою України та (або) на всеукраїнському референдумі в установленому Конституцією України та законом порядку, що регулює найбільш важливі суспільні відносини. <i>Стаття 10 Закону України «Про правотворчу діяльність»</i></p>	<p>Ураховано. Замінити «ординарний закон» на «закон». 4.1.23. закон Нормативно-правовий акт, прийнятий Верховною Радою України та (або) на всеукраїнському референдумі в установленому Конституцією України та законом порядку, що регулює найбільш</p>

				важливі суспільні відносини.	
53.	4.1.23. ординарний закон	Дудаш Тамара Іванівна, доцент ЛНУ імені Івана Франка (лист від 15.08.2024)		Не можемо вважати усталеним запозиченням «ординарний закон». Поширеним у правничій мові є термін «звичайний закон».	Відхилено. Враховано зауваження у п.52.
54.	4.1.23. ординарний закон	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)		Широко вживаним у науковій і навчальній літературі та практиці абсолютним синонімом поняття «ординарний закон» є суто український за етимологією відповідник «звичайний закон». Натомість ДСТУ 3966 встановлює вимогу переважності рідної мови (пункт Г.2.8). Якщо ж навіть погодитися із пропонуваним у Проекті підходом, то, згідно з пунктом 6.3.2 ДСТУ 3966, до кожного терміна в переліку подають усі його синоніми, а також його іншомовні терміни-відповідники. Визначення поняття ординарного закону, яке запропоновано в Проекті, є логічно суперечливим. Ця суперечливість полягає в тому, що в нього введено ознаку «не належать до предмета регулювання конституційних або органічних законів (за умови виокремлення цих видів у межах правової системи), а також нормотворчої компетенції інших гілок (галузей) державної влади» й водночас не	Відхилено. Враховано зауваження у п.52.

				<p>включено ознаку «нормативно-правовий акт органу законодавчої влади». З огляду на це відсилання до нормотворчої компетенції «інших» гілок державної влади втрачає логічний смисл.</p> <p>Ознака «(за умови виокремлення цих видів у межах правової системи)» порушує вимогу сумірності (Д.2), оскільки породжує питання: чи взагалі існують ординарні закони в національній правових системах, у яких конституційні або органічні закони не виокремлено (як, наприклад, в Україні). Факт суто термінологічного «виокремлення» чи «невиокремлення» певного виду законів на рівні конституції не є підставою для невиокремлення їх у конституційно-правовій доктрині. Це також порушує вимогу наявності тільки суттєвих ознак (Д.3).</p> <p>Поняття «галузей» державної влади не є усталеним і загалом не є синонімом щодо понять її «гілок». Це викликає питання щодо дотримання вимог однозначності (Д.8) і унормованості визначення (Д.12).</p> <p>Для дотримання вимоги переважності рідної мови пропонуємо замінити:</p> <p>- терміносполуку «4.1.23. ординарний закон» на</p>	
--	--	--	--	---	--

				терміносполуку «звичайний закон»; - терміносполуку «ординарний закон» навести як синонім до терміносполуки «звичайний закон».	
55.	4.1.24. постанова	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)	4.1.24. постанова Правовий акт, що ухвалюють вищі органи державної влади (наприклад, парламенти, уряди), місцеві органи (наприклад, уряд або представницький орган автономії), конституційні або інші суди в межах своєї компетенції та інші вповноважені законом особи.	Включення у визначення прикладів у дужках порушує вимогу раціональної (оптимальної) стислості (Д.10).	Ураховано. 4.1.24. постанова Правовий акт, що ухвалюють вищі органи державної влади, місцеві органи, конституційні або інші суди в межах своєї компетенції та інші вповноважені законом особи.
56.	4.1.24. постанова	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)	4.1.24. постанова Правовий акт, що ухвалюють вищі органи державної влади (наприклад, парламенти, уряди), місцеві органи (наприклад, уряд або представницький орган автономії), конституційні або інші суди в межах своєї компетенції та інші вповноважені законом особи.	Поміркувати над термінами «нормативно-правовий» і «правовий»	Відхилено. Постанови можуть бути нормативні та індивідуальної дії, тому тут коректно буде загалом «правовий».
57.	4.1.26. указ	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)	4.1.26. указ Правовий акт глави держави щодо реалізації своїх повноважень, який може мати нормативно-правовий або індивідуально-правовий характер.	У пропонуваній дефініції не дотримано вимоги сумірності (Д.2), оскільки цей правовий акт глави держави може мати не тільки нормативно-правовий або індивідуально-правовий а й змішаний характер. У визначенні відсутня ознака підзаконного характеру (видання його відповідно до Конституції і законів України), яка є суттєвою, оскільки дозволяє вирізнити указ з-	Ураховано. 4.1.26. указ Правовий акт глави держави щодо реалізації своїх повноважень, який може мати нормативно-правовий та/або індивідуально-правовий характер.

				поміж інших видів правових актів. Це порушує вимоги системності (Д.4) і наявності тільки суттєвих ознак (Д.3).	
58.	4.2. Засади конституційного ладу	Козійчук Богдан, голова Ради Наукового товариства юрид. ф-ту ЛНУ імені Івана Франка (лист від 14.08.2024)	<i>відсутня</i>	Ввести у Стандарт такі терміни: <ul style="list-style-type: none"> - конституційне право; - конституційний процес; - національний інтерес; - українська нація; - президентсько-парламентська республіка; - стан війни; - конституційна монархія; - войовнича демократія. 	Ураховано частково. Такі терміни як «національний інтерес», «українська нація», «президентсько-парламентська республіка», «стан війни», «конституційна монархія» і «войовнича демократія» відхилені через їх наближеність більшою мірою до політології та/або теорії держави і права, аніж до конституційного права. 4.2.00. конституційне право Провідна галузь права, що являє собою сукупність конституційно-правових норм, фундаментальних принципів та цінностей, які закріплені і визначають насамперед організаційну та функціональну єдність суспільства як цілісної соціальної системи, засади конституційного

					<p>ладу, статус людини і громадянина, територіальний устрій держави, форми безпосередньої демократії, систему і порядок функціонування вищих органів публічної влади.</p> <p>4.2.00. конституційний процес</p> <p>1) Порядок реалізації суб'єктами конституційного права їхніх прав і обов'язків (повноважень), визначений процесуальними нормами; 2) взаємопов'язана сукупність процедур щодо розробки, ухвалення та зміни конституції держави; 3) конституційний юрисдикційний процес.</p>
59.	4.2. Засади конституційного ладу	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	<i>відсутня</i>	Перелік термінів є неповним та потребує більш системного підходу, тому потрібно доповнити термінами: - держава - народне представництво - форма правління - республіка	Ураховано частково. Такі терміни як «форма правління», «політична система», «партіна система» та «публічна влада» відхилені через їх наближеність більшою мірою до політології

				<ul style="list-style-type: none"> - монархія - соціальна держава (<i>демократія є, правова держава є, але в конституції записано, що Україна є ще і соціальною державою</i>) - політична система - партійна система - публічна влада - розподіл влад 	<p>та/або теорії держави і права, аніж до конституційного права. Щодо «розподіл влади» див. п.107.</p> <p>4.2.00. держава Суверенна, політико-територіальна організація влади суспільства, яка виражає, узгоджує і забезпечує інтереси населення шляхом встановлення загальнообов'язкових правил поведінки а участю спеціальних органів управління та правового примусу, вирішує загальносуспільні справи і виступає повноправним суб'єктом міжнародно-правових відносин.</p> <p>4.2.00. народне представництво Форма народовладдя, організації діяльності держави і громадянського суспільства, що заснована на реалізації публічної влади від імені народу та в інтересах всього народу виборними</p>
--	--	--	--	---	---

					<p>колегіальними органами, що взаємодіють із всією системою органів держави та місцевого самоврядування на основі демократичних процедур і несуть відповідальність за свої дії перед народом.</p> <p>4.2.00. республіка Форма державного правління, в якій державна влада належить органам, які обираються на певний строк громадянами-виборцями або формуються загальнонаціональними представницькими (виборними) установами.</p> <p>4.2.00. монархія Форма державного правління, за якої глава держави очолює систему вищих органів державної влади та повністю або частково зосереджує в своїх руках державну владу, яка передається за спадком.</p> <p>4.2.00. соціальна держава Держава, яка бере на себе зобов'язання дбати про</p>
--	--	--	--	--	--

					соціальну справедливість, добробут своїх громадян, їх соціальну захищеність і її головне завдання – досягнення суспільного прогресу, яке ґрунтується на закріплених правом принципах соціальної рівності, загальної солідарності та взаємної відповідальності.
60.	4.2. Засади конституційного ладу	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)	<i>відсутня</i>	В терміносистему, наведену в Проекті, наразі взагалі не включено термінів, які позначають основні, базові форми державного правління: «монархія» і «республіка». Наведено тільки вид республіки – ««парламентсько-президентська республіка». Інші ж широко визнані в доктрині конституційного права види республік (президентська, парламентарна (парламентська), змішана (президентсько-парламентарна (або «президентсько-парламентська»)) і види монархій відповідними термінами й поняттями Проекту не відображені. Для забезпечення вимог цілісності і повноти термінологічної системи конституційного права вбачаємо за	Ураховано частково. Щодо термінів «монархія» і «республіка» див. п.59. Такі терміни як «конституційна (парламентарна) монархія», «президентська республіка», «парламентарна (парламентська) республіка» та «змішана (президентсько-парламентарна) республіка» відхилені через їх наближеність більшою мірою до політології та/або теорії держави і права, аніж до конституційного права.

				<p>необхідне доповнити Проект термінами:</p> <ul style="list-style-type: none"> - монархія; - республіка; - конституційна (парламентарна) монархія; - президентська республіка; - парламентарна (парламентська) республіка; - змішана (президентсько-парламентарна) республіка. 	
61.	4.2. Засади конституційного ладу	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)	<i>відсутня</i>	<p>У Проекті відсутні терміни, визначені через термін «автократія». Водночас ознака автократичності (автократизму) є видовою для одного з форм політичного (державного) режиму – автократичного, поняття якого в Проекті теж відсутнє. Так само немає визначення поняття «тоталітаризму» або ж «тоталітарний політичний (державний) лад»/ «недемократичний державний лад», які відображають інші визнані в доктрині форму політичного (державного) режиму. Для забезпечення вимог цілісності і повноти термінологічної системи конституційного права вбачаємо за необхідне доповнити Проект термінами:</p> <ul style="list-style-type: none"> - демократичний державний лад; - тоталітарний державний лад. 	<p>Відхилено. Такі терміни як «демократичний державний лад» і «тоталітарний державний лад» відхилені через їх наближеність більшою мірою до політології та/або теорії держави і права, аніж до конституційного права.</p>

62.	4.2. Засади конституційного ладу	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)	<i>відсутня</i>	У Проекті немає визначення терміносполуки «конституційне (державне) право», яке доцільно було б сформулювати, зокрема, у логіко-смысловому зв'язку із поняттями «основи суспільного ладу», «основи державного ладу», які відображають визнані в доктрині складові предмета конституційно-правового регулювання. Для забезпечення вимог цілісності і повноти термінологічної системи конституційного права вбачаємо за необхідне доповнити Проект терміном: - конституційне (державне) право.	Ураховано частково. Див. термін «конституційне право» у п.58.
63.	4.2. Засади конституційного ладу	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)	<i>відсутня</i>	Немає визначень терміносполук «суспільний лад» і «державний лад», які доцільно було б сформулювати у логіко-смысловому зв'язку із поняттям «конституційне право», визначення якого наразі також відсутнє. Для забезпечення вимог цілісності і повноти термінологічної системи конституційного права вбачаємо за необхідне доповнити Проект термінами: - суспільний лад; - державний лад.	Відхилено. Такі терміни як «суспільний лад» і «державний лад» відхилені через їх наближеність більшою мірою до політології та/або теорії держави і права, аніж до конституційного права.
64.	4.2. Засади конституційного ладу	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії	<i>відсутня</i>	Відсутнє визначення терміносполуки «конституційні відносини». Таке визначення	Відхилено.

		прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)		доцільно сформулювати, зокрема, у логіко-смысловому зв'язку із поняттями «4.2.23. конституційний лад», «суспільний лад», «державний лад».	Адже є конституційно визнані «конституційно-правові відносини».
65.	4.2. Засади конституційного ладу	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)	<i>відсутня</i>	<p>Бракує дефініції поняття «конституційні правовідносини», «суб'єкти (учасники) конституційних правовідносин», а також, вважаємо, «об'єкти конституційних правовідносин».</p> <p>Для забезпечення вимог цілісності і повноти термінологічної системи конституційного права вбачаємо за необхідне доповнити Проект термінами:</p> <ul style="list-style-type: none"> - конституційні правовідносини; - суб'єкти (учасники) конституційних правовідносин. 	<p>Ураховано частково.</p> <p>4.2.00. конституційно-правові відносини Суспільні відносини, врегульовані нормами конституційного права, змістом яких є юридичний зв'язок між його суб'єктами у формі взаємних прав та обов'язків.</p> <p>4.2.00. суб'єкти конституційно-правових відносин Учасники таких відносин, які наділені конституційною правосуб'єктністю.</p> <p>4.2.00. об'єкти конституційно-правових відносин Певна система дій, процедур, соціальних або державних благ, які безпосередньо задовольняють інтереси і потреби суб'єктів конституційно-правових</p>

					відносин і з приводу яких їх учасники вступають у ці відносини й здійснюють свої конституційні права та юридичні обов'язки.
66.	4.2. Засади конституційного ладу	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)	<i>відсутня</i>	Наявний брак визначення терміносполуки «засади конституційного ладу», яке слід було б сформулювати у логіко-смысловому зв'язку із поняттям «конституційний лад». Для забезпечення вимог цілісності і повноти термінологічної системи конституційного права вбачаємо за не доповнити Проект терміном: - засади конституційного ладу.	Ураховано. Викласти у новій редакції: 4.2.23. конституційний лад Система засад, фундаментальних цінностей та найбільш важливих положень, що виникають на їх основі та забезпечують демократичну сутність держави, а також сприяють гармонійному розвитку особистості та інститутів громадянського суспільства. 4.2.00. засади конституційного ладу Система фундаментальних принципів і норм організації державної влади в конституційній державі, взаємовідносин такої держави з людиною та інститутами

					громадянського суспільства.
67.	4.2. Засади конституційного ладу	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)	–	Наразі в недостатньому обсязі представлено визначення понять, які відображають елементи конституційного принципу верховенства права. У Проекті серед таких елементів наведено принципи поділу влади (4.2.42.) і правової визначеності (4.2.44.). Елементи принципу верховенства права позначаються в Проекті саме як принципи, тоді як дефініції родового стосовно них поняття «принцип верховенства права» немає, натомість наведено тільки дефініцію поняття «верховенство права» (4.2.4.), зміст якого, однак, не тотожний змісту згаданого принципу.	Ураховано. 4.2.00. принцип верховенства права Фундаментальна засада конституційної правової, соціальної держави, основними елементами якої є законність, правова визначеність, заборона свавільності, доступ до правосуддя у незалежних і неупереджених судах, додержання прав людини, недискримінація та рівність перед приписами права.
68.	4.2.1. абсолютизм	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)	4.2.1. абсолютизм Вид автократичної системи управління, за якої верховна влада повністю належить володареві (монарху, імператорові, королю), який її реалізує без представницьких інституцій та конституційних обмежень.	У Проекті немає термінів, визначених через термін «абсолютизм». Водночас ознака «абсолютизму» є видовою для визначення такого різновиду монархії як абсолютна монархія, поняття якої в Проекті, однак, не визначено. Для дотримання вимоги цілісності видається необхідним <i>виключити</i> з терміносистеми Проекту термін 4.2.1. <i>абсолютизм</i> .	Ураховано.
69.	4.2.2. автократія	Рабінович Сергій Петрович, завідувач	4.2.2. автократія	Родова ознака «система централізованого (політичного)	Ураховано частково.

		Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)	Система централізованого (політичного) управління, за якої одна особа концентрує у своїх руках владу в державі (легально-виборну, спадково-абсолютистську, нелегально-узурпаційну).	управління» не є загально визнаною в юридичній доктрині. Натомість усталеним є розуміння автократії як автократичного політичного (державного) режиму, яке визначають у межах суміжних терміносистем наук загальної теорії права і політології. Пропоноване визначення поняття звужує його обсяг, оскільки за автократичного політичного (державного) режиму влада може бути сконцентрована те тільки в руках однієї особи, а й органу (комітету, політбюро тощо). Для дотримання вимоги системності пропонуємо замінити термін «автократія» на терміносполуку «автократичний державний лад».	4.2.2. автократичний державний режим Система централізованого (політичного) управління, за якої одна особа або орган (комітет, політбюро тощо) концентрує у своїх руках владу в державі (легально-виборну, спадково-абсолютистську, нелегально-узурпаційну). Таке формулювання терміну більш точно відповідає даному визначенню.
70.	4.2.3. верховенство закону	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)	4.2.3. верховенство закону Формально юридична характеристика правових відносин, що полягає в їх підпорядкуванні вимогам конституції та інших законів, проте не означає панування права в цих відносинах за замовчуванням.	Визначення цього поняття не відповідає вимогам системності (Д.4) і раціональної (оптимальної) стислості (Д.10). Поняття верховенство закону є елементом конституційного принципу «верховенство права», однак цей логіко-смісловий зв'язок, який мав би бути відображений відповідною ознакою, у розгляданій дефініції не зафіксовано. Отже, не забезпечено вимогу системності (Д.4). Ознака «проте не означає панування права в цих відносинах	Відхилено. Мова йде, в першу чергу, про визначення поняття «верховенство закону», але ж ніяк про принцип. Залишити таке визначення: 4.2.3. верховенство закону Формально юридична характеристика правових відносин, що полягає в їх підпорядкуванні вимогам конституції та законів,

				за замовчуванням» є надлишковою. Адже поняттєву розбіжність «права» і «закону» в цій терміносистемі засвідчує вже факт виокремлення понять «верховенство права» (4.2.4) і «верховенство закону» (4.2.3), а також визначення поняття «верховенство права» (4.2.4). Отже, не дотримано вимогу раціональної (оптимальної) стислості (Д.10) і уникнення заперечувальних ознак незаперечного поняття (Д.7).	проте не означає панування права в цих відносинах.
71.	4.2.4. верховенство права	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.2.4. верховенство права Панування права в усіх найважливіших сферах суспільних відносин та підпорядкування всіх суб'єктів права законам. <i>правовладдя (нд)</i>	Панування права в усіх найважливіших сферах суспільних відносин та підпорядкування всіх суб'єктів права законам, що включає, але не виключно, принципи законності, юридичної визначеності, запобігання зловживанню повноваженнями, рівності перед законом та недискримінації, доступу до правосуддя. <i>Пункт 1 частини першої статті 3 Закону України «Про правотворчу діяльність».</i> <i>Варто зазначити усі, визначені Венеційською комісією, складові терміну «верховенство права».</i>	Ураховано.
72.	4.2.5. воєнний стан	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України	4.2.5. воєнний стан Особливий тимчасовий правовий режим, який запроваджують у державі	Особливий, тимчасовий правовий режим, що запроваджують у державі або окремих її місцевостях у разі збройної (або гібридної)	Ураховано частково. 4.2.5. воєнний стан Особливий, тимчасовий правовий режим, що

		(лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	<p>або окремих її місцевостях у разі збройної (або гібридної) агресії та який передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування визначених законом повноважень, необхідних для відвернення та відсічі збройної (або гібридної) агресії та вживання заходів національної безпеки.</p>	<p>агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності, її територіальній цілісності та який передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування визначених законом повноважень, необхідних для відвернення та відсічі збройної (або гібридної) агресії та вживання заходів національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.</p> <p><i>Стаття 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану».</i> <i>У Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод війна або інша суспільна небезпека віднесена до надзвичайної ситуації, у разі виникнення якої передбачено можливість відступу від зобов'язань за цією Конвенцією. Оскільки в проекті Стандарту визначення термінів «воєнний стан» і «надзвичайний стан» надано окремо й у терміні «надзвичайний стан» вказано про</i></p>	<p>запроваджують у державі або окремих її місцевостях у разі збройної (або гібридної) агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності, її територіальній цілісності та який передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування визначених законом повноважень, необхідних для відвернення та відсічі збройної (або гібридної) агресії, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження визначених законом прав, свобод, законних інтересів людини і громадянина та юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.</p>
--	--	---	--	---	---

				<i>можливість тимчасового обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, то вважаємо доцільним доповнити термін «воєнний стан» аналогічним положенням.</i>	
73.	4.2.6. громадянське суспільство 4.4.23. громадянське суспільство	Хальота Андрій Іванович, пров. наук. співр. ДНДІ МВС України (лист від 14.08.2024); Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.2.6. громадянське суспільство 4.4.23. громадянське суспільство	Повтор викладу терміну «громадянське суспільство» в пунктах 4.2.6 та 4.4.23. Термін «громадянське суспільство» необхідно прибрати з розділу 4.4., оскільки його визначення міститься в розділі 4.2.	Ураховано.
74.	4.2.6. громадянське суспільство	Хальота Андрій Іванович, пров. наук. співр. ДНДІ МВС України (лист від 14.08.2024)	4.2.6. громадянське суспільство Суспільство з розгалуженою мережею незалежних від держави інституцій, об'єднань та організацій, створених громадянами для виявлення і реалізації різних громадських ініціатив, задоволення суспільних потреб та обстоювання колективних інтересів.	Суспільство, яке складається з вільних, незалежних, рівноправних громадян, а також з розгалуженої мережі інституцій, об'єднань та організацій, створених громадянами для захисту та ефективної реалізації прав і свобод людини, виявлення й реалізації різних громадських ініціатив, задоволення суспільних потреб та обстоювання колективних інтересів, що діють у тісній взаємодії з державою заради спільного блага.	Ураховано частково. Суспільство, яке складається з вільних, незалежних, рівноправних громадян, а також з розгалуженої мережі інституцій, об'єднань та організацій, створених громадянами для захисту та ефективної реалізації прав і свобод людини, виявлення й реалізації різних громадських ініціатив, задоволення суспільних потреб та обстоювання колективних інтересів, що діють у <i>цільній</i>

					взаємодії з державою заради спільного блага.
75.	4.2.6. громадянське суспільство 4.3.5. громадянські права та свободи	Дудащ Тамара Іванівна, доцент ЛНУ імені Івана Франка (лист від 15.08.2024)		Дані терміни утворені в результаті неправильного перекладу. Йдеться про переклад «сівіл» російською мовою як «гражданский». Цей переклад механічно перетік до української мови як «громадянський». Ці терміни потребують перегляду їх мовної форми через їх нісенітність. Адже у їхньому змісті йдеться не лише про суспільство чи права саме громадян.	Відхилено. Даний український термін є усталеним для конституційного права та не має іншомовного походження.
76.	4.2.8. державна влада	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)	4.2.8. державна влада Вид публічної влади в суспільстві, яку реалізує держава та її органи через визначення на підставі права внутрішньої та зовнішньої політики; повинна відповідати інтересам народу; має монополію на законне насильство.	Ознака «визначення на підставі права [внутрішньої та зовнішньої політики]» зачіпає вимогу системності, оскільки відсилає до поняття права, зміст якого, проте, в межах терміносистеми конституційного права не розкривається. Це вимагає <i>включити</i> згадане поняття в <i>додаток до Стандарту</i> . Ознаки «реалізує... на підставі права» і «має монополію...» є суто описовими (дескриптивними) характеристиками, тоді як ознака «повинна відповідати...» є, натомість, нормативною (деонтичною) характеристикою. Це вносить логічну суперечність у дефініцію, оскільки, вимога «відповідності внутрішньої та	Відхилено. Щодо недоцільності включення у додатки до Стандарту терміну «право», як терміну з іншої терміносистеми, який використано у Стандарті – див. п.303.

				зовнішньої політики праву» є рівно настільки ж нормативною (деонтичною), як і, зокрема, «відповідність інтересам народу».	
77.	4.2.9. державна мова	Козійчук Богдан, голова Ради Наукового товариства юрид. ф-ту ЛНУ імені Івана Франка (лист від 14.08.2024)	4.2.9. державна мова Мова, якій держава надала правовий режим обов'язкового засобу спілкування в усіх сферах суспільного життя.	Наведені у цьому визначенні ознаки не охоплюють повністю означуване слово. Себто дифінієндум не дорівнює дифінієнсуму. Тут застосований сухий позитивістський копіювальний підхід, який жодним чином не підкреслює важливість мови як ідентичної складової, головного виразника нації, її всеохоплюючий характер. Пропоную <i>взяти за основу</i> цього поняття характеристики, відображені у абз. 6 преамбули Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».	Відхилено. Термін «державна мова» є загальним, його не слід ототожнювати з терміном «державна мова України», для розкриття змісту якого й могли би бути використані норми профільного Закону України.
78.	4.2.9. державна мова	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)		Закріплена Конституцією та законодавством України мова, вживання якої є обов'язковим в органах державного управління та діловодства, установах та організаціях, на підприємствах, у державних закладах освіти, науки, культури, у сферах зв'язку та інформатики тощо.	Відхилено. Термін «державна мова» є загальним, його не слід ототожнювати з терміном «державна мова України». Запропоноване визначення можна було бути врахувати для розкриття терміну «державна мова України».
79.	4.2.10. державний бюджет	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова	4.2.10. державний бюджет	Зазначені терміни мають інше визначення згідно з частиною	Ураховано частково.

	<p>4.9.14. місцевий бюджет (бюджет місцевого самоврядування)</p>	<p>Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)</p>	<p>План формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які реалізують відповідні органи державної влади, органи влади Автономної Республіки Крим та органи місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду.</p> <p>4.9.14. місцевий бюджет (бюджет місцевого самоврядування) План утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування.</p>	<p><i>першою статті 2 Бюджетного кодексу України, а саме:</i> <i>"бюджет - план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду"</i> (пункт 1 частини першої цієї статті Кодексу); <i>"бюджети місцевого самоврядування - бюджети сільських, селищних, міських територіальних громад, а також бюджети районів у містах (у разі утворення районних у місті рад)"</i> (пункт 2 частини першої цієї статті Кодексу); <i>"місцеві бюджети – бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети та бюджети місцевого самоврядування"</i> (пункт 34 частини першої цієї статті Кодексу). <i>Поряд з тим, Бюджетний кодекс України не передбачає визначення терміну "державний бюджет".</i> <i>Крім того, належить зазначити, що згідно з статтею 5 Бюджетного кодексу України бюджетна система України складається з державного</i></p>	<p>Викласти визначення відповідно до нормативних документів:</p> <p>4.2.10. бюджет План формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які реалізують відповідні органи державної влади, органи влади Автономної Республіки Крим та органи місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду.</p> <p>4.9.14. бюджети місцевого самоврядування План утворення і використання ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування.</p>
--	--	---	---	--	---

				<p>бюджету та місцевих бюджетів (бюджету Автономної Республіки Крим, обласних бюджетів, районних бюджетів, бюджетів місцевого самоврядування), а згідно з статтею 6 Бюджетного кодексу України зведений бюджет є сукупністю показників бюджетів, що використовуються для аналізу та прогнозування економічного і соціального розвитку держави, та включає показники Державного бюджету України, зведеного бюджету Автономної Республіки Крим та зведених бюджетів областей, міст Києва та Севастополя.</p>	
80.	<p>4.2.12. Державний Герб України 4.2.13. Державний Гімн України</p>	<p>Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)</p>	<p>4.2.12. Державний Герб України Один із державних символів України, представлений великим Державним Гербом України та малим Державним Гербом України.</p> <p>4.2.13. Державний Гімн України Національний гімн на музику М. Вербицького зі словами, затвердженими законом, який ухвалений не менш як двома третинами від</p>	<p>Пропоновані в Проекті визначення понять 4.2.12 і 4.2.13, які відображають державні символи України, логічно не узгоджені між собою, що порушує вимоги системності до побудови терміносистеми конституційного права, унормованості визначення (Д.12) і системності в частині включення до визначення термінів, що позначають видові розрізняльні ознаки понять одного рівня абстракції (підкласів поняття) (Д.4). Так, зокрема, ознака «затверджений законом, який ухвалений не менш як двома третинами від конституційного</p>	<p>Ураховано. 4.2.12. Державний Герб України Один із державних символів України, представлений великим Державним Гербом України та малим Державним Гербом України, затверджений законом, який ухвалений не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України. 4.2.13. Державний Гімн України</p>

			конституційного складу Верховної Ради України.	складу Верховної Ради України», використана в Проекті тільки під час формулювання дефініції поняття «Державний Гімн України». Водночас згідно з приписом статті 20 Конституції України «Опис державних символів України та порядок їх використання встановлюються законом, що приймається не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України». З огляду на це ознака «затвердження законом, який ухвалений не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України» рівною мірою є юридичною ознакою поняття кожного з державних символів, а не тільки Державного Гімну України. Таким чином, не дотримано вимогу системності щодо вживання мовних засобів, в частині використання однієї й тієї ж ознаки як підстави для поділення підпорядкованих понять, яку й треба відображати в їхніх визначеннях однотиповими мовними конструкціями (пункт Д.4 Додатку Д до ДСТУ 3966).	Один із державних символів України, урочистий музично-поетичний твір на музику М. Вербицького із словами першого куплету та приспіву твору П. Чубинського в редакції затвердженими законом, який ухвалений не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України.
81.	4.2.13. Державний Гімн України	Козійчук Богдан, голова Ради Наукового товариства юрид. ф-ту		Не згадано автора слів Гімну, письменника Павла Чубинського. Відомо, що текст був скоригований, але базис тексту, ідейне	Ураховано. Див. п.80.

		ЛНУ імені Івана Франка (лист від 14.08.2024); Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)		спрямування заклав саме автор слів, тож вважаю, що наш обов'язок вказати у визначенні не лише о. М. Вербицького як автора музики, але й П. Чубинського як автора слів.	
82.	4.2.13. Державний Гімн України	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)		Національний гімн на музику М. Вербицького із словами першого куплету та приспіву твору П. Чубинського в редакції затвердженими законом, який ухвалений не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України. <i>Стаття 1 Закону України «Про Державний Гімн України»</i>	Ураховано. Див. п.80.
83.	4.2.14. державний орган	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)	4.2.14. державний орган Орган державної влади, зокрема колегіальний державний орган, інший суб'єкт публічного права, незалежно від наявності статусу юридичної особи, якому згідно із законодавством надані повноваження здійснювати від імені держави владні управлінські функції, юрисдикція якого поширюється на всю територію України або на	Наведене в Проекті визначення цього поняття порушує дві нормативні вимоги. По-перше, вимогу уникнення хибного кола (Д.5) і уникнення тавтології (Д.6) («державний орган – це орган державної влади»); По-друге, – вимогу раціональної (оптимальної) стислості (Д.10) (ознаки «зокрема колегіальний державний орган, інший суб'єкт публічного права, незалежно від наявності статусу юридичної особи» та «юрисдикція якого поширюється на всю територію України або на окрему	Ураховано. 4.2.14. державний орган Одноосібний або колегіальний суб'єкт публічного права, незалежно від наявності статусу юридичної особи, якому згідно із законодавством надані повноваження здійснювати від імені держави владні управлінські функції, юрисдикція якого поширюється на всю територію України або на

			окрему адміністративно-територіальну одиницю.	адміністративно-територіальну одиницю»).	окрему адміністративно-територіальну одиницю.
84.	4.2.14. державний орган	Хальота Андрій Іванович, пров. наук. співр. ДНДІ МВС України (лист від 14.08.2024)		Створена в установленому законом порядку державою або безпосередньо народом установа, що складається з однієї особи або колективу осіб, яка реалізує свою компетенцію на певній території від імені держави в одній із правових форм державної діяльності, застосовуючи державно-владні повноваження.	Ураховано частково. Див. п.83.
85.	4.2.15. Державний Прапор України	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)	4.2.15. Державний Прапор України Один із державних символів України, прямокутне полотнище у вигляді двох рівних за шириною горизонтальних смуг синього і жовтого кольорів, зі співвідношенням ширини прапора до його довжини 2:3. <i>знамено, прапор, стяг, штандарт (нд).</i>	У пропонованому визначенні поняття залишено остронь ознаки, закріплені на конституційному рівні в частині другій статті 20 Основного Закону України: «Державний Прапор України - стяг із двох рівновеликих горизонтальних смуг синього і жовтого кольорів». Натомість використано визначення, закріплене Постановою ВРУ, яка, як відомо, є нормативно-правовим актом, який може лише конкретизувати приписи Конституції та законів України. У доданих до дефініції термінах конституційний термін «стяг» згадано лише на третьому місці. Окрім цього, терміни «знамено, прапор, стяг, штандарт» не є синонімами до терміну «Державний Прапор України», а є,	Ураховано частково. 4.2.15. Державний Прапор України Один із державних символів України, прямокутне полотнище у вигляді двох рівних за шириною горизонтальних смуг синього і жовтого кольорів, зі співвідношенням ширини прапора до його довжини 2:3, затверджений законом, який ухвалений не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України.

				натомість, синонімами до родового поняття «прапор».	
86.	4.2.15. Державний Прапор України	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)		Один із державних символів України, стяг із двох рівновеликих горизонтальних смуг синього і жовтого кольорів. <i>Частина друга статті 20 Конституції України (а не Постанова Верховної Ради України від 28 січня 1992 року № 2067-XII)</i>	Відхилено. Дана постанова Верховної Ради України є нормативно-правовим актом, який конкретизує приписи Конституції та законів України, тому подає більш розширений опис та розуміння визначення «Державний Прапор України» в межах задач Стандарту.
87.	4.2.17. державні символи України	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.2.17. державні символи України Визначені Конституцією України особливі розпізнавальні знаки, які набули символіки історично й уособлюють національний суверенітет і самобутність держави.	Офіційні знаки чи звукові вираження, які є підтвердженням факту існування держави, її суверенітету та спрямовані на зміцнення її авторитету, зокрема під час проведення урочистих заходів та офіційних церемоній. Вичерпний перелік державних символів України визначено Конституцією України. <i>речення друге, третє абзацу першого підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини та пункт 1 резолютивної частини Рішення Конституційного Суду України від 16 червня 2011 року № 6-рп/2011</i>	Ураховано частково. Визначення має складатись лише з одного речення. 4.2.17. державні символи України Офіційні знаки чи звукові вираження, закріплені в Конституції України, що є підтвердженням факту існування держави, її суверенітету та спрямовані на зміцнення її авторитету, зокрема під час проведення урочистих заходів та офіційних церемоній.

88.	4.2.18. євроатлантичний курс України	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.2.18. євроатлантичний курс України Конституційно закріплений на принципі верховенства права напрям співпраці України із країнами НАТО, спрямований на забезпечення безпеки й добробуту людини у військово-політичній сфері, правових відносин у всьому євроатлантичному регіоні.	Конституційно визначений як незворотний курс України, закріплений на принципі верховенства права напрям співпраці України із країнами Організації Північноатлантичного договору, спрямований на забезпечення безпеки й добробуту людини у військово-політичній сфері, правових відносин у всьому євроатлантичному у регіоні, метою якого є набуття повноправного членства України в Організації Північноатлантичного договору. <i>Преамбула Конституції України, пункт 5 частини першої статті 85, частина третя статті 102, пункт 1-1 статті 116 Конституції України</i>	Ураховано.
89.	4.2.18. євроатлантичний курс України	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)		Використана у визначенні поняття ознака «закріплений на принципі верховенства права» не є таким, що добре відомо чи однозначно витлумачено і відтак не відповідає вимогам однозначності (Д.8) і раціональної (оптимальної) стислості (Д.10). Українській юридичній доктрині зміст поняття «закріплювати [будь-що] на принципі...» невідомий. Суто гіпотетично могло би йтися натомість про «заснований на принципі верховенства права», однак навіть у цьому випадку, вважаємо, вимога раціональної	Відхилено. Див. п.88. Визначення змінено з урахуванням норм прямої дії Конституції України (преамбула, п.5 ч.1 ст.85, ч.3 ст.102, п.1-1 ст.116 Конституції України).

			<p>(оптимальної) стислості (Д.10) буде порушена.</p> <p>Терміносполука «добробут людини у військово-політичній сфері» немає в реальності жодного референта, жодного реального відповідника. Адже «добробут людини» є характеристикою стану життєдіяльності людини, тоді як військово-політична сфера належить не до життєдіяльності людини, а є однією зі сфер діяльності держави.</p> <p>Терміносполука «забезпечення... правових відносин» [у всьому євроатлантичному регіоні] не відповідає прийнятому в законодавстві і юридичній доктрині терміновживанню.</p> <p>«Забезпечувати» можна, зокрема дотримання певних прав чи виконання певних обов'язків, рівень «стандартів», дотримання «гарантій», однак аж ніяк не «правовідносини» як такі.</p>	
90.	4.2.18. євроатлантичний курс України	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)	<p>«спрямований на забезпечення безпеки...» замінити на «гарантування безпеки»?</p>	<p>Відхилено. Див. п.88. Визначення змінено з урахуванням норм прямої дії Конституції України (преамбула, п.5 ч.1 ст.85, ч.3 ст.102, п.1-1 ст.116 Конституції України).</p>

91.	4.2.19. європейський курс України	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.2.19. європейський курс України Конституційно закріплений на принципі верховенства права напрям зближення України з ЄС як на рівні законів, так і на рівні правил та правових звичаїв, що існують у демократичних суспільствах.	Конституційно визначений як незворотний курс України, закріплений на принципі верховенства права напрям зближення України з ЄС як на рівні законів, так і на рівні правил та правових звичаїв, що існують у демократичних суспільствах, спрямований на набуття повноправного членства України в ЄС. <i>Преамбула Конституції України, пункт 5 частини першої статті 85, частина третя статті 102, пункт 1-1 статті 116 Конституції України</i>	Ураховано.
92.	4.2.19. європейський курс України	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)		Використана у визначенні поняття ознака «закріплений на принципі верховенства права» не відповідає вимогам однозначності (Д.8) і раціональної (оптимальної) стислості (Д.10). (див. вище коментар до дефініції поняття «4.2.18. євроатлантичний курс України»). Ознака «зближення [України з ЄС] як на рівні законів, так і на рівні правил та правових звичаїв» сформульована з порушенням вимог юридичної логіки. Усталене в доктрині розуміння поняття закону та правових звичаїв засвідчує, що закон і правові звичаї є зовнішніми формами вираження правил. Тому дефініція порушує	Відхилено. Див. п.91. Визначення перероблене з урахуванням норм прямої дії Конституції України (преамбула, п.5 ч.1 ст.85, ч.3 ст.102, п.1-1 ст.116 Конституції України).

				вимоги системності (Д.4) в частині закріплення у дефініціях терміни, що позначають видові розрізняльні ознаки понять одного рівня абстракції (підкласів поняття).	
93.	4.2.18. євроатлантичний курс України 4.2.19. європейський курс України 4.2.20. Збройні Сили України	Годованець Володимир Федорович, кол. радник Голови Конституційного Суду України (лист від 16.08.2024)	4.2.20. Збройні Сили України Військове формування, на яке відповідно до Конституції України покладені завдання з оборони України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності й недоторканності.	Визначення, що подані до термінів, не відповідають тому, що написано в Конституції України (див., до прикладу, пункти 4.2.18, 4.2.19, 4.2.20).	Ураховано частково. Щодо 4.2.18 див. п.88. Щодо 4.2.19 див. п.91. Щодо 4.2.20 існуюче визначення відповідає ст.1 Закону України «Про Збройні Сили України».
94.	4.2.21. конституційна реформа	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.2.21. конституційна реформа Особлива управлінська програма дій на певному етапі державотворення, яку ухвалює та реалізує верховна державна влада в інтересах суспільства (народу, нації).	Особлива управлінська програма дій на певному етапі державотворення, яку ухвалює та реалізує верховна державна влада разом з народом відповідної держави в інтересах суспільства (народу). <i>В Україні та в багатьох демократичних державах комплексна конституційна реформа не може бути розроблена та ухвалена верховною державною владою, оскільки установча влада належить Українському народу та відповідно народам інших країн. Народ є єдиним джерелом і верховним носієм влади в державі.</i>	Ураховано частково. 4.2.21. конституційна реформа Особлива управлінська програма дій на певному етапі державотворення, яку ухвалює та реалізує верховна державна влада разом з народом відповідної держави в інтересах суспільства.

95.	4.2.24. конституційні інститути	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)	4.2.24. конституційні інститути Система близьких за змістом і взаємопов'язаних норм конституційного права, які регулюють однорідні і взаємопов'язані суспільні відносини, що становлять відносно самостійну групу.	<p>Пропонованому в Проекті визначенню цього поняття в доктрині конституційного права відповідає терміносполуки «конституційно-правовий інститут» («інститут конституційного права»).</p> <p>Для дотримання вимоги системності пропонуємо замінити терміносполуку «конституційні інститути» на «інститут конституційного права (конституційно-правовий інститут)».</p> <p>Натомість поняття «конституційних інститутів» викликає асоціації передовсім із політичними інститутами в їх організаційному аспекті (політичні партії, парламент, глава держави тощо).</p> <p>Незалежно від цього, викликає питання дотримання в дефініції вимог раціональної (оптимальної) стислості (Д.10) і нетавтологічності.</p> <p>Однак уже сам факт «однорідності і взаємопов'язаності суспільних відносин» із логічною необхідністю зумовлює «близькість за змістом і взаємопов'язаність» норм конституційного права, які регулюють ці відносини. З огляду на це ознаки такої «близькості за змістом і взаємопов'язаності» є логічно надлишковими.</p>	<p>Ураховано.</p> <p>Замінити формулювання терміну 4.2.24. конституційні інститути на – 4.2.24. конституційно-правові інститути</p>
-----	---------------------------------	--	--	--	--

96.	4.2.29. лібералізація	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)	4.2.29. лібералізація Процес пом'якшення державного або державно-бюрократичного тиску («контролю») на різні сфери суспільного життя: політику, економіку, право (політичні та громадянські права, права людини), свободу слова та медіа тощо.	У Проекті немає термінів, визначених через термін «лібералізація», який належить до термінологічної системи політології. Водночас відсутність згаданих термінів видається закономірною, оскільки, як убачається, поняттєва сутність цього терміну не відповідає поняттєвій сутності терміносистеми конституційного права.	Ураховано. Вилучити даний термін.
97.	4.2.30. мова національної меншини	Войналович Віктор, перший заст. Голови Державної служби України з етнополітики та свободи совісті (лист від 14.08.2024 № 4866/04-0748/24)	4.2.30. мова національної меншини Відмінна від державної мова, носієм якої є стала група громадян – неетнічних представників держави, які проживають на її території в межах міжнародно визнаних кордонів.	Відмінна від державної мови, носієм якої є стала група громадян, які не є представниками титульної (чи державотвірної) нації, проживають на території держави в межах міжнародно визнаних кордонів. <i>Аргументацію</i> див. у зауваженні ДЕСС щодо «4.2.35. національна меншина (спільнота)».	Ураховано частково. 4.2.30. мова національної меншини Відмінна від державної мови, носієм якої є стала група громадян, які не є представниками титульної (чи державотвірної) нації <i>або корінного народу</i> , проживають на території держави в межах міжнародно визнаних кордонів. Доповнити пов'язаним терміном: 4.2.00. мова корінного народу Мова, відмінна від державної, носієм якої є стала група людей, які не є представниками

					титульної (чи державотвірної) нації або національної меншини, проживають на території держави в межах міжнародно визнаних кордонів.
98.	4.2.30. мова національної меншини	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)		Скоригувати визначення. Наведено лише фрагмент визначення національної меншини. Чи доречно давати визначення національної меншини у витлумаченні мови нацменшини?	Ураховано. Див. п.97.
99.	4.2.31. надзвичайний стан	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.2.31. надзвичайний стан Особливий правовий режим, який тимчасово вводять у державі чи окремих її місцевостях під час виникнення надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру не нижче загальнодержавного рівня, що призвели чи можуть призвести до людських і матеріальних втрат, становлять загрозу життю і здоров'ю громадян, або під час спроби захоплення державної влади чи насильницької зміни конституційного ладу; передбачає надання	Пропонуємо у зазначеному терміні виключити словосполучення «не нижче загальнодержавного рівня», адже надзвичайний стан може бути введено в окремих місцевостях держави.	Ураховано. Виключити з визначення словосполучення «не нижче загальнодержавного рівня».

			<p>певним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози та гарантування безпеки і здоров'я громадян, нормального функціонування національної економіки, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, захисту конституційного ладу; допускає тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження в реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії таких обмежень.</p>		
100.	4.2.33. народовладдя	<p>Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)</p>	<p>4.2.33. народовладдя Належність усієї повноти влади в державі народів, закріплена в конституції як принцип народного суверенітету; означає визнання народу єдиним джерелом і верховним носієм влади в державі.</p>	<p>Належність усієї повноти влади в державі народу, закріплена в конституції як принцип народного суверенітету; означає визнання народу єдиним джерелом і верховним носієм влади в державі та здійснення ним цієї влади як безпосередньо, так і через своїх представників у органах державної</p>	Ураховано.

				<p>влади та органах місцевого самоврядування.</p> <p><i>абзац перший підпункту 2.2 пункту 2 мотивувальної частини Рішення Великої палати Конституційного Суду України від 21 грудня 2017 року № 3- р/2017</i></p>	
101.	4.2.34. національна безпека України	<p>Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)</p>	4.2.34. національна безпека України	<p>Стан захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних викликів і загроз.</p> <p><i>пункт 9 частини першої статті 1 Закону України «Про національну безпеку України»</i></p>	Ураховано.
102.	4.2.34. національна безпека України	<p>Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)</p>	Стан захищеності суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних викликів і загроз.	<p>Погане визначення. Пор.: комплекс законодавчих, військово-технічних, інформаційних, економічних, наукових, міжнародних та організаційних заходів, спрямованих на постійну захищеність життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави.</p>	Відхилено. Визначення відповідає чинному законодавству. А «комплекс законодавчих, військово-технічних, інформаційних, економічних, наукових, міжнародних та організаційних заходів» це не національна безпека, а забезпечення національної безпеки.
103.	4.2.35. національна меншина (спільнота)	<p>Войналович Віктор, перший заст. Голови Державної служби України з етнополітики</p>	4.2.35. національна меншина (спільнота) Стала група громадян певної держави, які не є її	<p>Стала група громадян певної держави, які не є представниками її титульної (чи державотвірної) нації, проживають на її території в</p>	Ураховано частково. Стала група громадян певної держави, які не є представниками її

		<p>та свободи совісті (лист від 14.08.2024 № 4866/04-0748/24)</p>	<p>етнічними представниками, проживають на її території в межах її міжнародно визнаних кордонів, об'єднані спільними етнічними, культурними, історичними, мовними та/або релігійними ознаками, усвідомлюють свою належність до неї, виявляють прагнення зберегти й розвивати свою мовну, культурну та релігійну самобутність.</p>	<p>межах її міжнародно визнаних кордонів, об'єднані спільними етнічними, культурними, історичними, мовними та/або релігійними ознаками, усвідомлюють свою приналежність до неї, виявляють прагнення зберегти й розвивати свою мовну, культурну та релігійну самобутність.</p> <p><i>Аргументація:</i> Вислови на кшталт «етнічні представники держави» у цих визначеннях вказують на групи осіб певного етнічного походження, які мають тісний зв'язок з утворенням відповідних держав. Однак вживання висловів на кшталт «етнічні представники держави» є недоречним у цих визначеннях.</p> <p>Ураховуючи норми Конституції України, населення України складають три групи осіб за етнічним спрямуванням: 1) українська нація; 2) корінні народи України; 3) національні меншини України. Згідно з рішеннями Конституційного Суду України від 14.12.1999 р. № 10-рп/99 та від 14.08.2021 р. № 1-п/2021 українська нація є <i>титульною та державотвірною нацією</i>, яка історично проживає на території України, складає більшість її населення і дала офіційну назву</p>	<p>титульної (чи державотвірної) нації <i>або корінного народу</i>, проживають на території <i>такої держави</i> в межах її міжнародно визнаних кордонів, об'єднані спільними етнічними, культурними, історичними, мовними та/або релігійними ознаками, усвідомлюють свою приналежність до неї, виявляють прагнення зберегти й розвивати свою мовну, культурну та релігійну самобутність.</p> <p>Доповнити пов'язаним терміном: 4.2.00. титульна нація Спільнота людей у поліетнічній державі, яка є носієм певної назви, мови й культури, етносоціального походження, що постійно проживає на території цієї держави та складає частину її населення, а також утворила й дала офіційну назву такій державі.</p> <p>Викласти у новій редакції:</p>
--	--	---	---	---	--

				державі. Таким чином етнічну групу, яка заснувала державу, в юриспруденції прийнято позначати словосполученням «титульна нація» чи «державотвірна нація».	4.2.28. корінний народ Автохтонна етнічна спільнота, яка сформувалася на землях, що належать до сучасної території держави, є носієм власної, самобутньої мови і культури, самоусвідомлює себе корінним народом, становить етнічну меншість у складі її населення і не має власного державного утворення поза її межами.
104.	4.2.36. національний гімн	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)	4.2.36. національний гімн Державний символ, урочистий музичний чи музично-поетичний твір, схвалений уповноваженим органом держави та призначений для використання під час проведення державних свят, церемоній та ритуалів, громадських святкувань.	Використання в Стандарті даного терміна вимагає наведення до нього синоніма «державний гімн». Конституція України оперує саме останнім, а не першим згаданим терміном. На наш погляд, введення в терміносистему відмінного від конституційного терміну вимагає додаткового обґрунтування.	Ураховано частково. 4.2.36. національний гімн <i>Національний</i> символ, урочистий музичний чи музично-поетичний твір, схвалений уповноваженим органом держави та призначений для використання під час проведення <i>національних</i> свят, церемоній та ритуалів, громадських святкувань.
105.	4.2.39. оборона України	Козійчук Богдан, голова Ради Наукового товариства юрид. ф-ту	4.2.39. оборона України Система політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових,	У пропонованому визначенні відсутня головна функція оборони, а саме відсіч. Це поняття (<i>тут — відсіч</i>) вказує на ознаку можливості	Відхилено. Термін «захист» є достатньо містким для

		ЛНУ імені Івана Франка (лист від 14.08.2024)	науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних, інших заходів держави щодо підготовки до збройного захисту та її захист у разі збройної агресії або збройного конфлікту.	практичного застосування оборони, вигнання ворожих військ чи інших збройних формувань, тобто робить це поняття (<i>тут - оборона</i>) “живим” і дієвим, репрезентує його основне спрямування.	розкриття змісту оборони України. Одночасне використання термінів «захист» і «відсіч» не сприятиме однозначності та одноманітності розуміння, як цього вимагає ДСТУ.
106.	4.2.40. парламентсько-президентська республіка	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)	Форма державного правління, яка поєднує ознаки парламентської й президентської республік, за якої парламент має повноваження формувати уряд, а роль президента полягає у пропонуванні кандидатури прем'єр-міністра, підбір якої він повинен здійснювати з урахуванням партійного співвідношення сил у парламенті); уряд є відповідальним перед парламентом; президент має право розпуску парламенту за певних конституційно визначених підстав; має право законодавчої ініціативи, відкладного вето, видання актів. Президент представляє державу всередині країни й за кордоном; укладає	Це не визначення терміна, а енциклопедична стаття.	Ураховано частково. Керуючись вимогами щодо системності термінології, як об'єкту стандартизації, та з огляду на відхилення пропозиції щодо включення до Стандарту термінів на позначення інших видів республіканської форми правління (див. п.60), термін «парламентсько-президентська республіка» має бути виключено з проєкту Стандарту.

			договори самостійно або за згодою парламенту; акредитує і приймає послів; звертається до парламенту та його комітетів; ініціює питання щодо проведення референдуму; президент звільнений від безпосереднього впливу на виконавчу владу, контрасигнуванню з боку уряду або відповідного міністра підлягають не всі акти глави держави, а тільки їх конституційно визначена частина.		
107.	4.2.42. поділ влади	Дудаш Тамара Іванівна, доцент ЛНУ імені Івана Франка (лист від 15.08.2024)	4.2.42. поділ влади Раціональна організація державної влади в демократичній державі, за якої розмежовують владні компетенції та повноваження між різними гілками влади, забезпечують гнучкий взаємоконтроль і взаємодію між ними через систему стримувань та противаг.	Термін «поділ влади» вважаємо хибним з огляду на лексичне значення слова «поділ» і підібране родове поняття для визначення - «раціональна організація влади». По-перше, йдеться не про поділ, а про розподіл влади між різними гілками. І це не стільки про її раціональну організацію, скільки для створення «стримувань і противаг».	Відхилено. У Конституції України використано термін «поділ влади», а не «розподіл влади». В умовах сьогодення для демократичного ефективного управління та розвитку держави ознака раціональності є не менш важливою, ніж стримування та противаг.
108.	4.2.43. правова держава	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і	4.2.43. правова держава Форма організації і діяльності державної влади, що полягає у:	Визначення цього поняття включає ознаку «чинного правового закону», зміст якої у створеній терміносистемі не розкрито. З	Відхилено. Див. п.303.

		громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)	взаєминах з індивідами та їхніми об'єднаннями на основі чинного правового закону; реальному забезпеченні прав, свобод, законних інтересів людини і громадянина, окремих груп людей і громадянського суспільства в цілому; взаємній відповідальності держави і людини згідно з чинним законодавством.	огляду на це є потреба <u>винести в додатки</u> терміносполуку «правовий закон» і «чинність закону», належні до терміносистеми загальної теорії права.	
109.	4.2.44. принцип правової визначеності	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.2.44. принцип правової визначеності Сукупність вимог до організації та функціонування правової системи для забезпечення стабільного правового становища людини через удосконалення процесів правотворчості та правозастосування.	4.2.44. принцип юридичної визначеності Сукупність вимог до організації та функціонування системи права, процесів правотворчості та правозастосування у спосіб, який забезпечував би стабільність юридичного становища індивіда. <i>Пункт 1 частини першої статті 3 Закону України «Про правотворчу діяльність»</i> <i>Абзац третій підпункту 3.3 пункту 3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 6 червня 2019 року № 3-р/2019</i>	Відхилено. Існуюча дефініція ширше охоплює поняття, аніж принцип юридичної визначеності та розглядає саме контекст правової системи, а не тільки системи права.
110.	4.2.44. принцип правової визначеності	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ		Пропоноване визначення поняття не відповідає його розумінню, усталеному практиці КСУ (див. рішення КСУ від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005) і в українській юридичній доктрині	Відхилено. Спираючись на дисертацію Матвєєвої Ю.І. «Принцип правової визначеності як складова верховенства права»,

		ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)		(див., напр. дисертацію Ю.І. Матвеевої 2019 року, монографію С.П. Погребняка 2008 року) і не містить суттєвих юридичних ознак вказаного принципу. У дефініції також відсутня системна родова ознака цього принципу як елемента принципу верховенства права.	монографію Погребняка С.П., погляди інших сучасних теоретиків права та конституціоналістів (Удовики Л.Г., Єрмоленко Д.О.), запропоноване нами визначення в цілому та зокрема розкриває сутність цього принципу. Він на ряду з принципом верховенства права задає саме вимоги до організації та функціонування правової системи (всіх елементів, чітко та однозначно визначених) задля забезпечення стабільного правового становища людини як найвищої соціальної цінності (ст.3, 8 Конституції України) через удосконалення процесів правотворчості та правозастосування.
111.	4.2.45. узурпація влади	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.2.45. узурпація влади Неконституційне або незаконне захоплення влади органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами,	4.2.45. узурпація державної влади <i>Рішення Конституційного Суду України від 5 жовтня 2005 року № 6-рп/2005</i>	Ураховано.

			громадянами, особами чи їх об'єднаннями тощо.		
112.	4.2.46. Український народ	Стефанчук Руслан Олександрович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.2.46. Український народ Єдина спільнота громадян України всіх національностей, яка має чітко виражену індивідуальність та власні характеристики,	Громадяни України всіх національностей. <i>Абзац перший преамбули Конституції України</i>	Відхилено. Запропоноване визначення в повному обсязі не розкриває змістового наповнення.
113.	4.2.46. Український народ	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)	взаємопов'язана минулим та сучасним соціальним життям, через первинність власного самовизначення утворила суспільство, державу, право та інші соціальні інститути.	Формулювання окремих ознак цього поняття має логіко-сміслові вади. Невизначеною і фактично беззмістовною є ознака «має чітко виражену індивідуальність та власні характеристики», Суперечить вимогам логіки ознака «взаємопов'язана минулим та сучасним соціальним життям». «Взаємопов'язані» між собою могли б бути «минуле та сучасне соціальне життя», а не «єдина спільнота громадян України всіх національностей». Проте якщо сучасне життя дійсно пов'язане із минулим, то яким чином минуле може «взаємопов'язане» із сучасним? В результаті із ким/чим же «пов'язана» спільнота громадян, яка утворює Український народ, залишається незрозуміло. Ознака ж «яка...через первинність власного самовизначення утворила суспільство, державу, право та інші соціальні інститути», на жаль, не витримує критики. Коли саме було	Відхилено. Зауваження недостатньо конкретне й здебільшого має вигляд філософських роздумів. У даному разі мова йде про етнічну спільноту, яка була утворена не сьогодні і пов'язана вона саме соціальним життям в межах певної території (держави), де нею (народом як єдиним джерелом влади, сувереном) приймаються власні правила поведінки (право) та створюються державні і громадянські інституції. Викласти визначення у такій редакції: 4.2.46. Український народ Єдина спільнота громадян України всіх національностей, яка має

				<p>здійснено самовизначення Українського народу як історичний факт? Якій історичній дійсності відповідає твердження про те, що «народ утворив суспільство і соціальні інститути»? Яким чином можливо утворити соціальні інститути ««через первинність власного самовизначення»? Ознака «[через] первинність власного самовизначення» не відповідає загальним вимогам логіки і вимозі раціональної (оптимальної) стислості.</p> <p>Як видається, однією з причин вказаних недоліків є те, що у визначенні поняття Українського народу не використано доктринальні напрацювання сучасних етнографії й державознавства, предметом вивчення яких є питання, яке намагалася вирішити в цьому випадку Робоча група. Видається доречним нагадати, що згідно з пунктом 6.3.1 ДСТУ 3966, «попередньо організація-розробник повинна – провести науково-дослідну роботу (НДР), зібравши та впорядкувавши попередні дані щодо чинних термінологічних стандартів (а також словників, довідників, технічної та іншої документації, наукової, методичної та іншої літератури), що стосуються певної</p>	<p>чітко виражену індивідуальність, взаємопов'язана минулим та сучасним соціальним життям, через первинність власного самовизначення утворила суспільство, державу, право та інші соціальні інститути.</p>
--	--	--	--	--	--

				сфери діяльності, а також щодо стандартів, які належать до суміжних сфер діяльності».	
114.	4.2.47. цензура	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.2.47. цензура Придушення чи регулювання урядом або іншим органом влади самовираження в письмовій чи іншій формі залежно від контенту; державний нагляд за змістом і поширенням масової інформації.	Будь-яка вимога, спрямована, зокрема, до журналіста, суб'єкта у сфері медіа, його засновника (співзасновника), видавця, керівника, розповсюджувача, узгоджувати інформацію до її поширення або накладення заборони чи перешкоджання в будь-якій іншій формі тиражуванню або поширенню інформації. <i>Частина перша статті 24 Закону України «Про інформацію»</i>	Відхилено. У запропонованому визначенні подається, на наш погляд, застаріле бачення, що не розкриває сучасного стану. У ч.1 ст.24 Закону України «Про інформацію» цензура визначається лише в контексті «заборони втручання в професійну діяльність журналістів і медіа».
115.	4.2.47. цензура	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)		Введення у визначення ознаки «регулювання самовираження...» не відповідає нормам конституції про межі здійснення прав і свобод людини і базовим уявленням про практику державно-юридичного регулювання. З огляду на зміст конституційних і законодавчих приписів та відповідну юридичну доктрину не може викликати сумнівів, що кожна держава якраз неодмінно здійснює «регулювання самовираження...» людей в межах її юрисдикції. Засобами такого регулювання є, зокрема, конституційне і законодавче закріплення заборон, які	Ураховано частково. Уточнити визначення: 4.2.47. цензура Діяння органів публічної влади, спрямовані на попередження, недопущення публікацій, передачі чи демонстрації інформації, матеріалів, висловлення ідей у будь-якій формі незалежно від контенту, крім випадків передбачених законом.

				визначають допустимі правові межі здійснення такого самовираження. Закріплення ж як альтернативних ознак «придушення» чи «регулювання» не витримує критики, по-перше, з огляду на різнопорядковість обох понять (їхню належність до відмінних смислових рядів – сфер, відповідно, політичної публіцистики, з одного боку, і загальної теорії права, з іншого) (вимога пункту Д.4 стосовно рівнів абстракції ознак поняття); по-друге, з огляду на оцінювальний характер поняття «придушення» (пор. пункт Д.8 Додатку Д ДСТУ 3966) і визначений, безоцінювальний характер поняття «регулювання».	
116.	4.3. Конституційні права людини. Конституційно-правові статуси особи	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	<i>відсутня</i>	Перелік термінів є неповним та потребує більш системного підходу, тому потрібно доповнити термінами: - апатризм (безгромадянство) - поновлення громадянства - втрата громадянства - позбавлення громадянства	Ураховано частково. 4.3.00. безгромадянство Стан, за якого особа не розглядається будь-якою державою в силу дії її закону як громадянин. <i>апатризм (нд)</i> За окремими значущими виключеннями, в Стандарті надані визначення певних громадянських станів, а не підстав їх набуття та припинення («поновлення

					громадянства», «втрата громадянства», «позбавлення громадянства»).
117.	4.3. Конституційні права людини. Конституційно-правові статуси особи	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)	<i>відсутня</i>	У визначенні поняття «обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні» наведено таку ознаку згаданого обмеження як пропорційність. Проте саме поняття принципу пропорційності як елементу (складової) принципу верховенства права в Проекті не дефініюється. Це саме зауваження стосується принципу рівності конституційних прав і свобод людини і громадянина, який також належить до визнаних елементів принципу верховенства права. Для забезпечення вимог цілісності і повноти термінологічної системи конституційного права вбачасмо за необхідне доповнити Проект терміном: - принцип пропорційності.	Ураховано. 4.3.00. принцип пропорційності Вимога, за якою суб'єкт владних повноважень при прийнятті (вчиненні) рішень, дій чи бездіяльності повинен дотримуватися необхідного балансу між будь-якими несприятливими наслідками для прав, свобод та інтересів особи і цілями, на досягнення яких спрямоване це рішення (дія чи бездіяльність).
118.	4.3. Конституційні права людини. Конституційно-правові статуси особи	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)	<i>відсутня</i>	У Проекті немає визначень конституційних (тобто закріплених у тексті Конституції України) понять «зміст прав людини», «обсяг прав людини», «скасування прав людини». Включення ж до терміносистеми конституційного права цих понять видається необхідним хоча б з огляду на те,	Ураховано. 4.3.00. зміст прав людини Умови і засоби, які визначають матеріальні та духовні можливості людини, необхідні для задоволення потреб її існування і розвитку.

				що в рішеннях Конституційного Суду України сформульовано їхнє офіційне тлумачення, яке неодноразово використовувалося й використовується в практиці спеціалізованого органу конституційної юрисдикції (див. абзац четвертий підпункту 5.2 пункту 5 мотивувальної частини Рішення КСУ від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005); підпункт 2.2. мотивувальної частини Рішення КСУ від 22 травня 2018 року № 5-р/2018 та ін.).	4.3.00 обсяг прав людини Кількісні показники відповідних можливостей, які характеризують його множинність, величину, інтенсивність і ступінь прояву та виражені у певних одиницях виміру. 4.3.00 скасування прав людини Офіційна, юридична або фактична, ліквідація (заперечення) прав людини.
119.	4.3. Конституційні права людини. Конституційно-правові статуси особи	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)	<i>відсутня</i>	Проект містить визначення понять «4.3.31. права людини», «4.3.22. негативні права людини» «4.3.29. позитивні права людини». Однак при цьому він не містить дефініцій уконституційованих понять «конституційні права людини», «свободи людини», а також визначень понять «покоління прав людини», «права людини першого покоління», «права людини другого покоління», «права людини третього покоління», «права людини четвертого покоління», використовуваних у конституційно-правовій доктрині. Така деталізація видів прав людини в рамках лише однієї з їх відомих класифікацій - за відсутності інших	Відхилено. Включення цих термінів надмірно ускладнить Стандарт категоріями, які дотепер залишаються гостро полемічними та не мають одностайного розуміння.

				<p>згаданих дефініцій - видається недостатньо виправданою. Це порушує нормативну вимогу в частині включення в терміносистему термінів, що позначають видові розрізняльні ознаки понять одного рівня абстракції (підкласів поняття).</p> <p>Для забезпечення вимог цілісності і повноти термінологічної системи конституційного права вбачаємо за необхідне доповнити Проект термінами:</p> <ul style="list-style-type: none"> - конституційні права людини; - конституційні свободи людини. 	
120.	4.3.2. внутрішньо переміщена особа	<p>Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)</p>	<p>4.3.2. внутрішньо переміщена особа</p> <p>Особа, змушена залишити або покинути місце проживання через збройний конфлікт або з метою його уникнення, через ситуацію загального насильства, порушення прав людини, стихійні або антропогенні лиха, яка не перетнула міжнародно визнаний кордон держави.</p>	<p>Особа, яка змушена покинути своє місце постійного проживання в результаті або з метою уникнення наслідків збройного конфлікту, ситуації загального насильства, порушень прав людини, стихійних або антропогенних лих і яка не перетнула міжнародно визнаний державний кордон.</p> <p><i>Привести у відповідність до положень Керівних принципів ООН з питань внутрішнього переміщення всередині країни (документ ООН E/CN.4/1998/53/Add/2 F) ратифікований Україною 17.04.1998</i></p>	Ураховано.
121.	4.3.5. громадянські права та свободи	<p>Годованець Володимир Федорович, кол. радник</p>	4.3.5. громадянські права та свободи	<p>Певна кількість граматичних помилок, найефектніша у підпункті</p>	Ураховано.

		Голови Конституційного Суду України (лист від 16.08.2024)	Права та свободи, які визначають сферу індивідуальної свободи особи (свобода від катувань, свобода від рабства, право на визнання правосуб'єктності людини, свобода від дискримінації, право на рівність чоловіків та жінок, право на рівність перед законом, право на життя, право на громадянство, право на свободу та особисту недоторканість, свобода асоціації, право на приватну власність, право на недоторканість приватного життя, свобода пересування, право на свободу релігії та переконань, свобода вираження поглядів, право на справедливий судовий розгляд, право на одруження і заснування сім'ї, право дітей на реєстрацію народження та громадянство тощо), свавільне втручання в яку є неприйнятним.	4.3.5 – <i>недоторканість замість недоторканності.</i>	
122.	4.3.7. депортація	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України	4.3.7. депортація Вигнання (визнання) іноземця або особи без громадянства у разі втрати	Примусове і контрольоване переміщення особи через державний кордон за межі країни у випадку втрати або припинення	Ураховано.

		(лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	або припинення законних підстав для їх подальшого перебування (проживання) в державі; примусове переселення окремих осіб, груп, народів із місця постійного проживання.	законних підстав для їх подальшого перебування (проживання) в державі; примусове переселення окремих осіб, груп, народів із місця постійного проживання. <i>Привести у відповідність до стандартів міграційного законодавства європейських держав.</i>	
123.	4.3.10. експатріація	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.3.10. експатріація Добровільне або примусове переселення чи виселення особи за межі держави її походження.	Добровільне переселення особи за межі держави її походження, яке може супроводжується виходом із громадянства за бажанням особи. <i>У європейських державах експатріація не застосовується як санкція за правопорушення, тому його примусове застосування неможливе.</i> <i>В англо-американській системі права експатріація – це вихід з громадянства за власним бажанням.</i> <i>В Україні функціонує дозвільна система експатріації: у виході з громадянства України може бути відмовлено, якщо особа, яка порушила клопотання про вихід, має невиконані зобов'язання.</i>	Ураховано.
124.	4.3.11. еміграція	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.3.11. еміграція Дії щодо припинення звичайного місця проживання на території певної держави на строк не менше дванадцяти місяців,	Виїзд, переселення осіб з постійного місця проживання на території певної держави до іншої країни на постійне проживання чи на деякий час з політичних,	Відхилено. Див.: https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-

			що вчиняє особа, яка своє попереднє звичайне місце проживання мала в цій державі. 4.3.13. імміграція Дії щодо встановлення звичайного місця проживання на території певної держави на строк не менше дванадцяти місяців, що вчиняє особа, яка своє попереднє звичайне місце проживання мала в іншій державі.	соціальних, економічних, релігійних та інших причин. <i>Ясь О.В. Еміграція. Енциклопедія Сучасної України. Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009.</i>	glossary/glossary/emigration_en
125.	4.3.11. еміграція 4.3.13. імміграція	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)		Стилістично невдалі тлумачення.	Відхилено. Див.: https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary/glossary/immigration_en
126.	4.3.12. зобов'язання держави, зумовлені правами людини	Хальота Андрій Іванович, пров. наук. співр. ДНДІ МВС України (лист від 14.08.2024)	4.3.12. зобов'язання держави, зумовлені правами людини Зобов'язання, які містять заборону на свавільне втручання держави у сферу індивідуальної свободи, а також вимоги щодо поваги до прав людини, їх забезпечення, захисту та сприяння реалізації.	Зобов'язання держави, зміст і спрямованість діяльності якої визначається правами і свободами людини та їх гарантіями, полягають у повазі до прав людини, утвердженні і забезпеченні нею прав і свобод людини, дотриманні заборони свавільного обмеження нею прав і свобод людини.	Відхилено. В основі пропонованого в Стандарті визначення – напрацювання Петришина О.В. та Христової Г.О. щодо зобов'язань держави (Див. напр.: Христова Г. О. Позитивні зобов'язання держави у сфері прав людини: сучасні виклики: монографія. Харків: Право, 2018. 680 с.).
127.	4.3.12. зобов'язання держави, зумовлені правами людини	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ		Заявного в Проекті рівня деталізації понять, які належать до сфери конституційних прав людини, видається зайвим елементом у терміносистемі малопоширене в доктрині і	Відхилено. Визнаючи цінність наявного доробку щодо поняття «позитивних зобов'язань (обов'язків) держави», вважаємо, що

		ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)		практиці визначення поняття «зобов'язання держави, зумовлені правами людини» (4.3.12.). Натомість доволі поширене в доктрині і юридичній практиці поняття «позитивні зобов'язання (обов'язки) держави» (див., зокрема підпункт 3.2. пункту 3 мотивувальної частини Рішення Другого Сенату КСУ від 22 березня 2023 року № 3-р(П)/2023, абзаци перший, третій підпункту 5.4 пункту 5 мотивувальної частини Рішення від 23 грудня 2022 року № 3-р/2022) в Проекті поки що не визначено.	пропонована в Стандарті категорія є ширшою. Відповідно, такий підхід дозволяє більш повно визначити зобов'язання держави, не обмежуючись лише одним аспектом діяльності.
128.	4.3.13. імміграція	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.3.13. імміграція Дії щодо встановлення звичайного місця проживання на території певної держави на строк не менше дванадцяти місяців, що вчиняє особа, яка своє попереднє звичайне місце проживання мала в іншій державі.	Прибуття чи залишення у державі на законних підставах особи з метою постійного проживання. <i>Відповідає розумінню поняття «імміграція», що міститься у ч. 1 ст. 1 Закону України «Про імміграцію»</i>	Відхилено. Див.: https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary/glossary/immigration_en
129.	4.3.14. іноземець	Хальота Андрій Іванович, пров. наук. співр. ДНДІ МВС України (лист від 14.08.2024)	4.3.14. іноземець Особа, яка не є громадянином держави, на території якої перебуває, та має докази належності до громадянства іншої держави або держав.	Особа, яка не є громадянином (підданим) держави, на території якої перебуває, та має докази належності до громадянства (підданства) іншої держави або держав.	Відхилено. За узгодженим підходом у Стандарті відсутня категорія «підданий» та «підданство».
130.	4.3.14. іноземець	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова		Особа, яка не перебуває у громадянстві України і є	Відхилено.

		Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)		громадянином (підданим) іншої держави або держав. <i>Відповідає пункту 6 частини першої статті 1 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства».</i>	В основі пропонованого в Стандарті визначення – більш чіткій підхід, який, визначає іноземців поза прямим зв'язком з Україною, акцентує увагу на наявності доказів належності до громадянства певної іншої держави.
131.	4.3.15. конституційний статус людини і громадянина в Україні	Хальота Андрій Іванович, пров. наук. співр. ДНДІ МВС України (лист від 14.08.2024)	4.3.15. конституційний статус людини і громадянина в Україні Закріплене Конституцією України становище особи у її відносинах з іншими учасниками правової взаємодії, яке, зокрема, утілене в конституційних правах, свободах і обов'язках.	Закріплене Конституцією України правове становище особи у суспільстві та державі, що має прояв у її конституційних правах, свободах і обов'язках.	Відхилено. В основі пропонованого в Стандарті визначення – ширший підхід, який не зводить статус тільки до сукупності прав, свобод та обов'язків.
132.	4.3.17. конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.3.17. конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні Різновид юридичних обов'язків, необхідність, що приписує кожному індивідові певні вид та міру поведінки, визнана й установлена (забезпечена) державою в інтересах усіх членів суспільства й кожної особи, заснована на нормах Міжнародної хартії	Різновид юридичних обов'язків, міра належної поведінки суб'єктів конституційно-правових відносин. <i>Пропоноване визначення більшою мірою відповідає загальним доктринальним позиціям щодо розуміння конституційних обов'язків людини і громадянина в Україні.</i>	Відхилено. Таке визначення засвідчує зв'язок із предметом конституційно-правового регулювання та дозволяє диференціювати конституційно-правові обов'язки від інших видів юридичних обов'язків.

			прав людини та християнської моралі й закріплена в Конституції України.		
133.	4.3.18. конституційні права і свободи людини і громадянина в Україні	Хальота Андрій Іванович, пров. наук. співр. ДНДІ МВС України (лист від 14.08.2024)	4.3.18. конституційні права і свободи людини і громадянина в Україні Невідчужувані права і свободи людини й громадянина, які належать особі від народження, є основою правового статусу, закріплені в Конституції України та мають найвищий юридичний захист.	4.3.18. конституційні права і свободи людини і громадянина Закріплені Конституцією та деталізовані законами України вид і міра можливої поведінки особи, яка направлена на користування політичними, економічними, соціальними, культурними та іншими благами з метою задоволення своїх потреб та інтересів.	Ураховано.
134.	4.3.20. множинне громадянство 4.3.26. подвійне громадянство	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)	4.3.20. множинне громадянство Одночасне перебування особи в громадянстві двох або більше держав. <i>поліпатризм (нд)</i> 4.3.26. подвійне громадянство Одночасне перебування особи в громадянстві двох або більше держав. <i>біпатризм (нд)</i>	Узгодити (розмежувати) ці тотожні визначення. Подвійне громадянство – статус громадянства, за якого особа послідовно визнається громадянином двох або більше держав.	Ураховано. Вилучити термін «4.3.26. подвійне громадянство».
135.	4.3.31. права людини	Дудаш Тамара Іванівна, доцент ЛНУ імені Івана Франка (лист від 15.08.2024)	4.3.31. права людини Основоположні можливості та вимоги, необхідні для існування і розвитку особи, що визнані універсальними,	Даний термін можна вважати усталеним. Проте у ньому є хиба, що впливає, знову ж таки, з помилкового перекладу російською мовою слова “human” як «человек», а тоді механічне перенесення цього	Відхилено. «Права людини» це загальновизнаний і загальнопоширений термін на відміну від терміну «людські права».

			невідчужуваними та рівними для кожного, які держава має гарантувати в обсязі міжнародних стандартів.	перекладу в українську мову. Отримали «права людини». Але тут йдеться саме про “human rights”, а не про “rights of man”. Тому належним відповідником, який слід подати хоча б паралельно вважаємо термін «людинні права». Хоча ще використовують пропозицію Святослава Караванського «людські права».	
136.	4.3.36. право на приватність	Дудаш Тамара Іванівна, доцент ЛНУ імені Івана Франка (лист від 15.08.2024)	4.3.36. право на приватність Негативне громадянське право першого покоління, яке спрямоване на захист людини від неправомірного втручання з боку третіх осіб і передбачає можливість вільного вибору особи визначати зміст приватного (особистого та сімейного) життя, формувати коло спілкування та соціальних зв'язків, самостійно визначати рід професійних занять.	Викликає заперечення стандартизування даного терміна як основної мовної форми та визначення відповідного поняття. Право на приватність - це лише вузька частина поваги до приватного життя, що охоплює лише право не зазнавати втручання в особисте життя та особисту автономність. Це впливає з класичного розуміння й визначення права на приватність в американській доктрині, де воно виникло. Визначення ж, що його подали розробники, стосується права на повагу до приватного життя. «Прайвесі» як паралельна форма тут точно зайве.	Ураховано. Змінити формулювання терміну «право на приватність» на «право на повагу до приватного життя». Слово «прайвесі» прибрати з переліку синонімів (курсивом).
137.	4.3.36. право на приватність	Козійчук Богдан, голова Ради Наукового товариства юрид. ф-ту ЛНУ імені Івана Франка (лист від 14.08.2024)	<i>право на недоторканність приватного життя, право на недоторканність особистого і сімейного життя, право на цілісність людини, прайвесі (нд)</i>	Не можу збагнути потреби у введенні до Стандарту (як синонімів) англіцизмів, що транслітерують слово “приватність”. Це жодним чином не сприятиме розвитку української	Ураховано. Див. п.136.

				питомої правничої термінології, а лише посилить використання невиправданих англіцизмів, які не виконують жодної практичної функції.	
138.	4.3.45. принцип єдиного громадянства	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.3.45. принцип єдиного громадянства Засада, згідно з якою: 1) виключена можливість існування громадянства адміністративно-територіальних одиниць України; 2) якщо іноземець набув громадянство України або громадянин України набув громадянство іншої держави або держав, то в правових відносинах з Україною таку особу визнають лише громадянином України.	<i>У визначенні «принципу єдиного громадянства» не вказано, що саме Конституцією України закріплено, що в Україні існує єдине громадянство (стаття 4). У зв'язку із цим потребує відповідного коригування визначення цього терміна з огляду на практику зарубіжних держав.</i>	Ураховано частково. У назві терміну додати «в Україні» (тобто «принцип єдиного громадянства в Україні»).
139.	4.4. Конституційні форми демократії	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	<i>відсутня</i>	Перелік термінів є неповним та потребує більш системного підходу, тому потрібно доповнити термінами: - вибори - референдум - загальне виборче право - виборча система - вільні вибори - додаткові вибори - таємне голосування - часткові вибори	Ураховано частково. Додати терміни: 4.4.00. вибори Форма народного волевиявлення, яка полягає у формуванні представницьких органів публічної влади, що здійснюється на основі загального, рівного і прямого виборчого

					<p>права, шляхом таємного голосування.</p> <p>4.4.00. референдум Форма безпосередньої демократії, яка полягає у голосуванні населення всієї держави (загальнодержавний референдум) або певної частини її населення (місцевий референдум) з метою вирішення найважливіших питань державного і суспільного життя.</p> <p>4.4.00. повторні вибори Вид виборів, який полягає у формуванні представницьких органів публічної влади й проводиться за рішенням Центральної виборчої комісії у випадку визнання попередніх виборів недійсними або такими що не відбулися.</p> <p>4.4.00. вільні вибори Принцип проведення виборів, згідно якого виборцям забезпечуються умови для вільного формування своєї волі та її вільного</p>
--	--	--	--	--	---

					<p>виявлення при голосуванні.</p> <p>4.4.00. загальне виборче право</p> <p>Принцип виборчого права, згідно якого право обирати і бути обраним до представницьких органів публічної влади мають всі громадяни держави, які досягли встановленого законом віку, без жодних обмежень, за винятком випадків, визначених законом.</p> <p>4.4.00. виборча система</p> <p>1) Система правовідносин, що встановлює порядок організації та проведення виборів до представницьких органів публічної влади; 2) спосіб розподілу мандатів між кандидатами залежно від результатів голосування виборців або інших уповноважених осіб.</p> <p>Згідно Виборчого кодексу України «додаткові вибори»</p>
--	--	--	--	--	---

					<p>стосуються виключно формування органів місцевого самоврядування, тому з міркувань системності термінології не вбачаємо доцільним включати даний термін у Стандарт. Згідно Виборчого кодексу України «часткові вибори» не виділяються як основна форма народного волевиявлення, тому з міркувань системності термінології не вбачаємо доцільним включати даний термін у Стандарт. Термін «таємне голосування» вже є у проєкті першої редакції Стандарті (термін 4.4.47).</p>
140.	4.4.4. балотування	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)	4.4.4. балотування Висування особою своєї кандидатури на виборах для формування органів державної влади та органів місцевого самоврядування.	Тлумачення не відповідає термінові. Пор.: голосування під час обрання особи на виборну посаду або до складу колегіального органу шляхом підняття руки чи опускання до урни бюлетенів (ВУЕ). Наведене визначення радше підходить до терміна самовисування.	<p>Відхилено. Голосування – це процес ухвалення рішень при якому загальна думка формулюється шляхом підрахунку голосів членів групи. Тому балотування не може бути визначено як голосування.</p> <p>Викласти у редакції: 4.4.4. балотування</p>

					Висування особою своєї кандидатури на виборах для формування органів публічної влади.
141.	4.4.5. безпосередня демократія	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.4.5. безпосередня демократія Пряме волевиявлення всього народу або його частини для здійснення суспільних функцій через вибори, референдуми або інші форми. <i>пряма демократія (нд)</i>	Пряме волевиявлення всього народу або його частини для здійснення суспільних функцій через вибори, референдум та інші форми безпосередньої демократії. <i>Відповідає статті 69 Конституції України.</i>	Ураховано.
142.	4.4.7. виборча геометрія	Дудаш Тамара Іванівна, доцент ЛНУ імені Івана Франка (лист від 15.08.2024)	4.4.7. виборча геометрія Метод утворення виборчих округів, який мимоволі або навмисно дає перевагу певній політичній партії чи групі для отримання позитивних результатів на виборах. <i>виборча геометрія, джеррімендеринг (нд)</i>	Виникає сумнів у потрібності стандартизувати термін «виборча геометрія». Його паралельні форми суперечливі, а «джеррімендеринг» - це очевидна калька й покруч. Якщо йдеться про певний відхил у формуванні виборчих округів, то це так і треба називати.	Відхилено. Виборча геометрія охоплює не лише формування виборчих округів, а й розмір території відповідних округів та їх рівність, що прямо впливає на результати виборів. Зважаючи на важливість даного терміну та його широку відомість конституційному праву, залишаємо його у проекті Стандарту.
143.	4.4.8. виборча дільниця	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.4.8. виборча дільниця Територіальна одиниця, утворена під час виборів і референдумів для	Територіальна одиниця, утворена під час виборів і референдумів для підготовки організації і проведення голосування та підрахунку голосів виборців.	Ураховано.

			проведення голосування та підрахунку голосів.	<i>Відповідає частині першій статті 28 Виборчого кодексу України.</i>	
144.	4.4.8. виборча дільниця 4.4.13. виборчий округ	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)	4.4.13. виборчий округ Передбачена законодавством територіальна виборча одиниця.	У 4.4.8 тлумачення те ж саме, що й 4.4.13. Необхідно порівняти та узгодити.	Ураховано. 4.4.13. виборчий округ Передбачена законодавством територіальна виборча одиниця, в межах якої об'єднуються виборці для обрання кандидатів до представницьких органів публічної влади.
145.	4.4.11. виборча комісія	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.4.11. виборча комісія Колегіальний орган, відповідальний за організацію та проведення виборів щодо формування органів державної влади й органів місцевого самоврядування.	Спеціальний колегіальний орган, уповноважений організувати підготовку та проведення виборів і забезпечувати реалізацію виборчих прав громадян України, додержання та однакове застосування виборчого законодавства. <i>Відповідає статті 32 Виборчого кодексу України.</i>	Ураховано.
146.	4.4.12. виборчий бюлетень	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.4.12. виборчий бюлетень Документ для таємного голосування з переліком кандидатів у виборні органи державної влади.	Документ для таємного голосування з назвами партій та прізвищами кандидатів у виборні органи державної влади. <i>Відповідає положенням статей 113, 168 Виборчого кодексу України.</i>	Ураховано частково. Запропоноване визначення змістовно не охоплює виборчі бюлетені, що використовуються на президентських і місцевих виборах. Викласти у наступній редакції: 4.4.12. виборчий бюлетень

					Документ для таємного голосування з переліком партій та/або кандидатів у виборні органи публічної влади.
147.	4.4.15. виборчий процес	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.4.15. виборчий процес Регламентована Конституцією України та виборчим законодавством діяльність уповноважених органів і громадян, спрямована на формування конституційного якісного й кількісного складу органів державної влади та органів місцевого самоврядування.	Здійснення протягом встановленого законодавством періоду часу визначеними суб'єктами виборчих процедур, пов'язаних із підготовкою і проведенням відповідних виборів, встановленням та офіційним оголошенням (офіційним оприлюдненням) їх результатів. <i>Відповідає змісту статті 20 Виборчого кодексу України.</i>	Ураховано.
148.	4.4.16. виборчий ценз	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)	4.4.16. виборчий ценз Сукупність спеціальних умов, відповідність яким є підставою для допущення громадянина до участі у виборах.	Потрібно розшифрувати, яких саме «спеціальних умов».	Відхилено. «Спеціальні умови» передбачені у виборчому законодавстві; не вбачаємо потребу перерахувати їх у дефініції.
149.	4.4.17. виборники	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)	4.4.17. виборники Особи, яких безпосередньо обирають виборці та які вповноважені остаточно обрати на виборну посаду конкретного кандидата за умов непрямих (двоступеневих або багатоступеневих) виборів; формування представницького органу	Немає тлумачення двоступеневих і багатоступеневих виборів. Це процедура, а не витлумачення терміна. Немає тлумачення «виборців другого рівня».	Ураховано. 4.4.17. виборники Особи, яких безпосередньо обирають виборці та які вповноважені остаточно обрати на виборну посаду конкретного кандидата за умов непрямих виборів; формування представницького органу

			чи обрання посадової особи відбувається через подання виборцями своїх голосів не безпосередньо за кандидатів на виборну посаду, а за виборців другого рівня – виборників.		чи обрання посадової особи відбувається через подання виборцями своїх голосів не безпосередньо за кандидатів на виборну посаду, а за виборників.
150.	4.4.20. голосування	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)	4.4.20. голосування 1. Процес ухвалення рішення групою людей, які мають право голосу, результатом чого є формулювання загальної думки через підрахунок поданих голосів. 2. Основна стадія виборів, яку проводять у спеціально відведених приміщеннях, обладнаних достатньою кількістю кабін для таємного голосування, де визначають місця для видачі виборчих бюлетенів і встановлюють виборчі скриньки в такий спосіб, щоб виборці, підходячи до них, обов'язково проходили через кабінки для таємного голосування.	Пор.: процес ухвалення рішення групою людей (зборами, електоратом), за якого загальна думка формулюється шляхом підрахунку голосів членів групи.	Відхилено. Запропоноване визначення змістовно ідентичне існуючій дефініції. Використання у визначенні словоформи «формулюється» не відповідатиме мовним нормам.
151.	4.4.21. громадська організація 4.4.22. громадське об'єднання	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української	4.4.21. громадська організація Добровільне громадське об'єднання, засновниками	Незрозуміло, яка відмінність між цими двома термінами.	Відхилено. Див. п.152.

		мови НАН України (лист від 14.08.2024)	та членами (учасниками) якого є фізичні особи, об'єднані для реалізації та захисту спільних інтересів.		
152.	4.4.21. громадська організація 4.4.22. громадське об'єднання	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.4.22. громадське об'єднання Добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів.	<i>Визначення термінів, які відносяться до термінології конституційного права має бути чітким і однозначним, проте зазначені визначення не відповідають цим вимогам. У зв'язку з цим пропонуємо визначити термін «громадська організація» як «добровільна громадська спілка» або «добровільне громадське товариство», що дасть можливість уникнути використання поняття «громадське об'єднання» у визначенні «громадська організація».</i>	Ураховано частково. Відповідно до Закону України «Про громадські об'єднання» існують: громадське об'єднання, громадська організація та громадська спілка. Додати до Стандарту термін: 4.4.00. громадська спілка Громадське об'єднання, засновниками якого є юридичні особи приватного права, а членами (учасниками) можуть бути юридичні особи приватного права та фізичні особи. Подані дефініції викласти у редакції, яка передбачена Законом.
153.	4.4.27. конституанта	Дудаш Тамара Іванівна, доцент ЛНУ імені Івана Франка (лист від 15.08.2024)	4.4.27. конституанта Загальнонаціональний колегіальний представницький орган держави, спеціально утворений для розроблення і прийняття конституції.	Негативне враження від стандартизування терміна «конституанта». Здавна відомий український термін «установчі збори». Навіщо тягнути запозичення?	Відхилено. Запропонований термін «установчі збори» насправді не є «здавна відомим» (принаймні, більш відомим, ніж «конституанта»). Наприклад, УНР у своєму Статуті від 18.10.1918 р. прямо

					називала себе саме Конституантою. Конституанта за своєю сутністю прямо вказує на особливість зборів представників народу, які утворюють орган для розроблення і прийняття конституції.
154.	4.4.27. конституанта	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)		А в Україні є такий термін? Може, вказати, де є такий орган.	Відхилено. Див. п.153.
155.	4.4.28. конституційний дизайн	Дудаш Тамара Іванівна, доцент ЛНУ імені Івана Франка (лист від 15.08.2024)	4.4.28. конституційний дизайн Конституційне закріплення формування інститутів держави, зорієнтованих на розвиток демократичного суспільства.	Сумнівним виглядає даний термін з огляду на зміст відповідного поняття. Незрозуміла цінність цього терміна через розмитість його значення. Мабуть, тут йдеться про певну будову конституції (з огляду на зміст запропонованого визначення поняття). Водночас, це визначення має істотну хибу: розробники визначають предмет («дизайн») через процес («закріплення формування інститутів»).	Ураховано частково. Викласти у такій редакції: Конституційне закріплення формування інститутів держави, зорієнтованих на проектування та впровадження конституції демократичного суспільства.
156.	4.4.28. конституційний дизайн	Козійчук Богдан, голова Ради Наукового товариства юрид. ф-ту ЛНУ імені Івана Франка (лист від 14.08.2024)		Вважаю цей термін некоректним, оскільки він не відображає змісту поняття, зокрема тут не охоплений процес “моделювання”, а фактичний стан речей (наявна статика, але пропонується термін відображає і ознаки динаміки,	Відхилено. Див. п.155.

				себто процесу). Зокрема “конституційний дизайн” як загальне поняття не спрямований виключно на “формування інститутів держави, зорієнтованих на розвиток демократичного суспільства”.	
157.	4.4.31. мітинг	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.4.31. мітинг Мирне публічне зібрання громадян із метою вияву свого ставлення до внутрішньої або зовнішньої політики держави, органів державної влади або місцевого самоврядування, до внутрішніх чи міжнародних подій і висунення вимог щодо проведення цієї політики або вживання заходів у зв'язку з певними подіями.	Мирне публічне зібрання громадян із метою вияву свого ставлення до внутрішньої або зовнішньої політики держави, органів державної влади або органів місцевого самоврядування, до внутрішніх чи міжнародних подій і висунення вимог щодо проведення цієї політики або вживання заходів у зв'язку з певними подіями. <i>Органи державної влади і органи місцевого самоврядування – це дві різні системи органів, тому пропонуємо доповнити визначення перед словами «місцевого самоврядування» словом «органів», що, водночас, відповідатиме термінології Конституції України.</i>	Ураховано. Викласти у редакції: Мирне публічне зібрання громадян із метою вияву свого ставлення до внутрішньої або зовнішньої політики держави, органів публічної влади, до внутрішніх чи міжнародних подій і висунення вимог щодо проведення цієї політики або вживання заходів у зв'язку з певними подіями.
158.	4.4.40. праймериз	Дудаш Тамара Іванівна, доцент ЛНУ імені Івана Франка (лист від 15.08.2024)	4.4.40. праймериз Спосіб голосування, за підсумками якого визначають по одному претенденту від кожної партії, які продовжують участь у виборах.	Навіщо подавати як нормативний термін «праймериз», якщо в українській мові є чудове питоме слово «передвибори»? Саме воно має бути нормативним.	Відхилено. Термін «праймериз» достатньо відомий конституційному праву. А Стандарт не обмежується лише вітчизняною термінологією. Робоча група не вважає доречним заміняти

					терміном-новотвором цілком усталений термін виключно через його іншомовне походження.
159.	4.4.44. релігійна організація	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.4.44. релігійна організація Добровільне об'єднання фізичних та/або юридичних осіб, створене для забезпечення релігійних потреб громадян сповідувати й поширювати віру.	Добровільне об'єднання фізичних та/або юридичних осіб одного й того самого культу, віросповідання, напряму, течії або толку, які об'єдналися з метою спільного задоволення релігійних потреб. <i>Відповідає положенням статей 5, 7 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації».</i>	Ураховано частково. Добровільне об'єднання фізичних та/або юридичних осіб одного й того самого культу, віросповідання, напряму або течії, які об'єдналися з метою спільного задоволення релігійних потреб. Прибрано слово «толку» розмовного характеру.
160.	4.4.47. таємне голосування	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.4.47. таємне голосування Спосіб голосування, під час якого відсутній контроль за волевиявленням особи, що голосує.	Спосіб голосування, який забороняє здійснення контролю за змістом волевиявлення виборців, встановлення або розголошення будь-яким чином зміст волевиявлення конкретного виборця. <i>Відповідає статті 16 Виборчого кодексу України.</i>	Ураховано.
161.	4.4.48. Центральна виборча комісія	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.4.48. Центральна виборча комісія Постійний колегіальний державний орган, який наділений повноваженнями щодо організації підготовки й проведення виборів Президента України,	Постійно <i>діючий</i> колегіальний державний орган який наділений повноваженнями щодо організації підготовки і проведення виборів Президента України, народних депутатів України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад та сільських,	Відхилено. Пропозиція обмежується лише поверненням до законодавчого формулювання «постійно діючий». З урахуванням вимог Українського правопису дане формулювання

			народних депутатів України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів, всеукраїнського і місцевих референдумів у порядку та в межах, установлених законами України.	селищних, міських голів, всеукраїнського і місцевих референдумів в порядку та в межах, установлених законами України. <i>Відповідає частині першій статті 1 Закону України «Про Центральну виборчу комісію».</i>	раніше вже було замінено на « <i>постійний</i> ».
162.	4.5. Законодавча влада	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	<i>відсутня</i>	Перелік термінів є неповним та потребує більш системного підходу, тому потрібно доповнити терміном: - парламентські дебати.	Ураховано. 4.5.00. парламентські дебати Одна з форм діяльності парламенту, яка полягає в обговоренні винесеного на розгляд питання шляхом проголошення на засіданні парламенту (палати парламенту) доповідей, відповідей і виступів членів парламенту у порядку, визначеному регламентом парламенту (палати парламенту).
163.	4.5. Законодавча влада	Козійчук Богдан, голова Ради Наукового товариства юрид. ф-ту ЛНУ імені Івана Франка (лист від 14.08.2024)	<i>відсутня</i>	Ввести у Стандарт такий термін: - виконувач обов'язків Президента України.	Ураховано. 4.6.00. виконувач обов'язків Президента України Голова Верховної Ради України, на якого покладено виконання

					обов'язків Президента України (за виключенням низки повноважень, визначених Конституцією України) у разі дострокового припинення його повноважень на період до обрання і вступу на пост нового Президента України. <i>виконуючий обов'язки Президента України (нд)</i>
164.	4.5.1. ad hoc	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)	4.5.1. ad hoc Прийняття Верховною Радою України за необхідності та з дотриманням обмежень, передбачених Регламентом Верховної Ради України, рішення про одноразове відхилення від процедур, передбачених Регламентом Верховної Ради України.	Чи немає укр. відповідника?	Відхилено. Українського відповідника немає.
165.	4.5.1. ad hoc	Дудаш Тамара Іванівна, доцент ЛНУ імені Івана Франка (лист від 15.08.2024)	Дудаш Тамара Іванівна, доцент ЛНУ імені Івана Франка (лист від 15.08.2024)	Не логічним є навішування на латинську мовну форму «ad hoc» значення «рішення про одноразове відхилення...». Ця мовна форма має інші усталені значення.	Відхилено. У Стандарті визначення термінів подаються насамперед відповідно до предмету стандартизації (конституційне право). За його межами можуть існувати інші усталені значення окремих термінів, не охоплені даним Стандартом.
166.	4.5.17. «законодавчий спам»	Дудаш Тамара Іванівна, доцент ЛНУ імені Івана Франка (лист від 15.08.2024)	4.5.17. «законодавчий спам» Внесення на розгляд парламенту значної кількості законопроектів	Викликає заперечення стандартизування терміна «законодавчий спам». Первісне значенням слова «спам» - «лівверна ковбаса низького гатунку». Навряд	Відхилено. Стандарт має на меті упорядкувати українську правничу термінологію, а не створювати цілком

			(пропозицій чи поправок до них), які дублюють один одного або передбачають незначні відмінності, що призводить до затягування законодавчого процесу, гальмування та перевантаження роботи парламенту. <i>«законодавче сміття», «законодавче цунамі» (нд)</i>	чи це потрібно «тягнути» до української правничої термінології. Тут можна запропонувати новотвір «законодавча негідь».	нові терміни («законодавча негідь»), зокрема виключно задля штучної підміни іншомовного терміну.
167.	4.5.17. «законодавчий спам»	Козійчук Богдан, голова Ради Наукового товариства юрид. ф-ту ЛНУ імені Івана Франка (лист від 14.08.2024)		Викласти цей термін так: «законодавче затягування». Пощо вживати слово «спам» у терміні, коли в самому визначенні запропоновані слова, що безпосередньо виражають явище, його мету (тут - гальмування, затягування). З визначення зрозуміло, що це «призводить» завжди до затягування чи гальмування, тому ці слова можуть природно замінити слово «спам».	Відхилено. Стандарт має на меті упорядкувати українську правничу термінологію, а не створювати цілком нові терміни («законодавче затягування»), зокрема виключно задля штучної підміни іншомовного терміну. Відповідно до поданого у проєкті визначення «затягування» є лише одним із аспектів даного явища.
168.	4.5.17. «законодавчий спам»	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)		4.5.17. законодавчий спам Внесення на розгляд парламенту значної кількості законопроектів (пропозицій чи поправок до них), які дублюють один одного або передбачають незначні відмінності, містять декларативні або популістські норми, що призводить до затягування законодавчого процесу, гальмування та перевантаження роботи парламенту. <i>На розгляд парламенту часто</i>	Ураховано.

				<i>вносяться законопроекти, що містять декларативні або популістські норми.</i>	
169.	4.5.21. комітети Верховної Ради України	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.5.21. комітети Верховної Ради України Постійні колегіальні виборні робочі органи, утворені парламентом із народних депутатів України для забезпечення реалізації завдань і функцій Верховної Ради України через здійснення законопроектної роботи, а також підготовки, попереднього розгляду й контролю питань, віднесених до повноважень Верховної Ради України.	4.5.21. Комітет Верховної Ради України Орган Верховної Ради України, який утворюється з числа народних депутатів України для здійснення за окремими напрямками законопроектної роботи, підготовки і попереднього розгляду питань, віднесених до повноважень Верховної Ради України, виконання контрольних функцій. Комітет відповідальний перед Верховною Радою України і підзвітний їй. Діяльність комітетів координує Голова Верховної Ради України згідно з Конституцією України та в порядку, встановленому Регламентом Верховної Ради України. <i>Привести у відповідність до статті 1 Закону України «Про комітети Верховної Ради України»</i>	Відхилено. Викладена у проєкті Стандарту дефініція є більш місткою і водночас змістовно відображає ключові ознаки з визначення, поданого у даній пропозиції. Крім того, у Стандарті визначення поняття має обмежуватись одним містким реченням, а не уподібнюватись до енциклопедичної статті (у даній пропозиції визначення складається одразу з трьох речень). Вилучити з визначення слово «робочі».
170.	4.5.23. легіслатура 4.5.13. законодавча влада	Козійчук Богдан, голова Ради Наукового товариства юрид. ф-ту ЛНУ імені Івана Франка (лист від 14.08.2024)	4.5.23. легіслатура Орган законодавчої влади (парламент), назва законодавчих органів в окремих державах; строк повноважень і період діяльності обраного представницького органу.	Термін “легіслатура” у своєму значенні повністю відповідає терміну “законодавча влада”. У лінгвістичному способі правотлумачення - це ідентичні терміни. Пропоную виключити термін “легіслатура”, оскільки термін “законодавча влада” як термін із широким спектром	Відхилено. Відповідно до поданих у проєкті визначень «легіслатура» та «законодавча влада» не ідентичні терміни. Запропоноване у зауваженні відображення «легіслатури» як «органу

			4.5.13. законодавча влада Одна з гілок державної влади, яку здійснює парламент або інші вповноважені державні органи через ухвалення законів, їх зміну та скасування, а також організацію контролю за реалізацією ухвалених законів.	значень охоплює і первісне розуміння терміну “легіслатура”. Термін “легіслатура” може знайти своє відображення як “представництво законодавчої влади” чи “орган законодавчої влади”.	законодавчої влади» вже міститься у проєкті Стандарту.
171.	4.5.26. омбудсман	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)	4.5.26. омбудсман 4.6.7. імпічмент 4.7.5. люстрація 4.4.40. праймериз	Чому б не залишити уповноважений; див. завдання 4. Як сприяємо розвитку української термінології. Див. також параграф 134 правопису (чат, але бізнесмен).	Відхилено. «Уповноважений» не є рівнозначним відповідником «омбудсмана». У даному разі омбудсман і Уповноважений Верховної Ради України з прав людини співвідносяться як «загальне» та «конкретне». Параграф 134 правопису тут не застосовується, адже слово «омбудсман» не англійського, а шведського походження (де і зародився цей інститут).
172.	4.5.26. омбудсман 4.6.7. імпічмент 4.7.5. люстрація 4.4.40. праймериз	Козійчук Богдан, голова Ради Наукового товариства юрид. ф-ту		Невиправдане застосування слів іншомовного походження, на які у нашій мові є чудові відповідники: омбудсман – уповноважений;	Відхилено. Щодо «омбудсман» – «уповноважений» див. п.171.

		ЛНУ імені Івана Франка (лист від 14.08.2024)		імпічмент – усунення Президента України; люстрація – очищення влади; праймериз – передвибори. Це не наша термінологія, оскільки вона не виражає наші мовні особливості, а лишень копіює іншомовну термінологію.	Те ж саме стосується «імпічмент» (стосується не тільки глави держави) – «усунення Президента України» (усунення з поста може бути не тільки через імпічмент). Усталений термін «праймериз» не доречно замінити новоутвореним і непоширеним терміном «передвибори». Те ж саме стосується більш місткого інтернаціонального терміну «люстрація» (а не «очищення влади»).
173.	4.5.28. парламентаризм	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)	4.5.28. парламентаризм Складна політико-правова категорія (ідейно- теоретична концепція), яка опосередковує особливе (пріоритетне) становище парламенту в політичній системі, специфічний характер впливу представницького органу на суспільні відносини; політичний режим, система організації державної влади, що структурно і функціонально заснована на принципах розподілу влади й верховенства	Парламентаризм – не «категорія».	Ураховано. 4.5.28. парламентаризм Ідейно-теоретична концепція, яка опосередковує особливе (пріоритетне) становище парламенту в політичній системі, специфічний характер впливу представницького органу на суспільні відносини; політичний режим, система організації державної влади, що структурно і функціонально заснована на принципах розподілу влади й верховенства

			закону за керівної чи особливої ролі парламенту.		закону за керівної чи особливої ролі парламенту.
174.	4.5.39. постзаконодавчий контроль	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.5.39. постзаконодавчий контроль Інструмент, який використовують (насамперед парламентські комітети) для моніторингу ефективності застосування законодавства, оцінки досягнення його цілей та реального впливу на регульовані суспільні відносини, а також визначення на цій основі потреби оновлення чи перегляду такого законодавства.	4.5.39. правовий моніторинг Систематична комплексна контрольна діяльність, спрямована на відстеження, аналіз та оцінку реалізації прийнятих законів щодо: уведення їх у дію в повному обсязі; досягнення запланованих цілей нормативно-правового регулювання, їх впливу на суспільство та (або) на окремі соціальні групи, сектори чи галузі, а також визначення соціальних, правових, політичних, економічних, екологічних, адміністративних та (або) інших можливих запланованих наслідків чи виявлення незапланованих наслідків. <i>У проєкті Стандарту визначено поняття терміну «постзаконодавчий контроль», однак в Україні застосовується термін «правовий моніторинг» (Закон України «Про правотворчу діяльність»). У зв'язку з цим, пропонуємо доповнити розділ 4.5 терміно статтею у пропонованій редакції.</i>	Відхилено. Ця пропозиція не узгоджується з іншою пропозицією цього ж суб'єкта викласти термін «правовий моніторинг» у Розділі «4.1. Джерела конституційного права» (див п.26 – «ураховано частково»).
175.	4.5.40. Рахункова палата	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України	4.5.40. Рахункова палата Державний колегіальний орган фінансово-	Державний колегіальний орган, який від імені Верховної Ради України здійснює контроль за	Відхилено. Викладена у проєкті Стандарту дефініція

		(лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	бюджетного контролю, який створений Верховною Радою України й підзвітний їй, самостійно від імені парламенту здійснює контроль за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням.	надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням, а також підзвітний парламенту. <i>Запропоноване визначення терміну "Рахункова палата" не узгоджується із статтею 98 Конституції України та Законом України «Про Рахункову палату» і потребує відповідного уточнення.</i>	змістовно містить всі ознаки з визначення, поданого у даній пропозиції, а отже – також відповідає ст.98 Конституції України та Закону України «Про Рахункову палату». Ані Конституція України, ані профільний Закон України не дають чіткого легального визначення Рахункової палати, тому її дефініція узагальнює основні ознаки, як відображені у законодавстві, так і науково обґрунтовані.
176.	4.5.45. спеціальна тимчасова слідча комісія Верховної Ради України	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.5.45. спеціальна тимчасова слідча комісія Верховної Ради України Колегіальний тимчасовий орган парламенту України, утворений у складі народних депутатів України, спеціального прокурора і спеціальних слідчих для розслідування обставин щодо вчинення Президентом України державної зради або іншого злочину в межах процедури розгляду питання про усунення	Утворення подібних комісій <i>не передбачено Конституцією України</i> . Відтак, пропонуємо цей термін взагалі вилучити.	Відхилено. Утворення «спеціальної тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України» прямо передбачено ч.3 ст.111 Конституції України та Законом України «Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент)».

			глави держави з поста в порядку імпічменту.		
177.	4.6.1.Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.6.1. Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України Посадова особа (Президент України), на яку покладено здійснення в мирний час і здебільшого під час війни загального керівництва та управління сектором безпеки й оборони, національним спротивом, Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями; найвища військова посадова особа держави в період дії особливих правових режимів.	Найвища посадова особа у Збройних Силах України (Президент України), яка здійснює керівництво у сферах національної безпеки та оборони держави в мирний час, особливий період, період дії правового режиму воєнного стану. <i>Відповідає положенням: пункту 17 статті 106 Конституції України; частині першій статті 7, частині четвертій статті 8 Закону України «Про Збройні Сили України»; частині третій статті 6 Закону України «Про оборону України».</i>	Відхилено. У чинному законодавстві відсутнє визначення Верховного Головнокомандувача ЗСУ. Запропонована ж дефініція вибірково відображає лише окремі елементи даного статусу. При цьому, у чомусь згаданій ч.4 ст.8 Закону України «Про Збройні Сили України» насправді йдеться не про Верховного Головнокомандувача, а про Головнокомандувача ЗСУ. Викладена у проекті Стандарту дефініція більш містка й змістовно відображає ключові законодавчо визначені ознаки даного поняття. <i>Слід замінити «найвища військова посадова особа» на «найвища посадова особа», позаяк Закон України визначає Головнокомандувача «найвищою військовою посадовою особою» ЗСУ.</i>

178.	4.6.2. вето	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.6.2. вето Конституційне право верховного органу державної влади чи глави держави заборонити або призупинити введення в дію акта, ухваленого парламентом (палатою парламенту).	Законне право в односторонньому порядку заборонити або призупинити введення в дію офіційного рішення, прийнятого на міжнародному, державному, провінційному або місцевому рівні. <i>History of veto power: How UNSC member states utilised it</i> https://www.trtworld.com/magazine/history-of-veto-power-how-UNSC-member-states-utilised-it-17877022 <i>Право вето. Частина 1. Розвиток та природа інституту</i> https://khp.org/1574621644	Ураховано. Хоча наведене у пропозиції посилання насправді не містить жодного обґрунтування такої пропозиції.
179.	4.6.4. відставка Президента України	Козійчук Богдан, голова Ради Наукового товариства юрид. ф-ту ЛНУ імені Івана Франка (лист від 14.08.2024)	4.6.4. відставка Президента України Підстава та спосіб добровільного дострокового припинення повноважень Президента України через	Користуючись можливістю збагачення і всезагального розуміння термінології, тут можна наприкінці визначення долучити як синонім термін “димісія” (з лат. - відставка).	Ураховано. ... <i>димісія Президента України (нд)</i>
180.	4.6.4. відставка Президента України	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	оголошення ним особисто відповідної заяви на засіданні Верховної Ради України.	Добровільне припинення Главою державою своїх повноважень за власною ініціативою. Відставка Президента України набуває чинності з моменту проголошення ним особисто заяви про відставку на засіданні Верховної Ради України. <i>Найбільш поширене визначення у юридичній науці.</i> http://nulau.edu.ua/materials/files/constitutional_law/0047/01.pdf	Відхилено. Викладена у проєкті Стандарту дефініція змістовно містить ключові ознаки з визначення, поданого у даній пропозиції. У Стандарті визначення поняття має обмежуватись одним містким реченням, а не уподібнюватись до енциклопедичної статті

					(у даній пропозиції визначення складається з двох речень). Наведене посилання на презентацію навчальної лекції нерелевантне, щоб говорити про «найбільшу поширеність у науці» запропонованої дефініції.
181.	4.6.4. відставка Президента України	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)		Переформулювати «проголошення ним особисто».	Відхилено. Існуюче формулювання відповідає ст.109 Конституції України.
182.	4.6.7. імпічмент	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)	4.6.7. імпічмент Установлена законом позасудова парламентська процедура відкликання з посад вищих посадових осіб держави за грубі порушення закону; спосіб притягнення глави держави до конституційної відповідальності, позасудовий конституційний процес розслідування та розгляду парламентом справи про усунення глави держави з посади за наявності ознак державної зради або іншого злочину, наслідком якого може бути	«відкликання з посад вищих посадових осіб держави» – ідеться про «найвищих»?	Відхилено. Імпічмент застосовується не тільки щодо найвищих посадових осіб держави (наприклад, у США це судді, губернатори штатів тощо).

			дострокове припинення його повноважень.		
183.	4.6.10. Офіс Президента України	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.6.10. Офіс Президента України Основний постійний допоміжний орган загальної компетенції (апарат глави держави), сформований на професійній основі на засадах державної служби, який відповідно до чинного законодавства комплексно, фахово та всебічно забезпечує здійснення конституційних повноважень Президента України, а також є центральним елементом системи допоміжних органів глави держави, що забезпечує та координує їхню діяльність.	Постійний допоміжний орган, який здійснює організаційне, правове, консультативне, інформаційне, експертно-аналітичне та інше забезпечення здійснення Президентом України визначених Конституцією України повноважень. <i>Говорити про те, що Офіс Президента України сформований на професійній основі на засадах державної служби некоректно, адже відповідно до Положення не всі посадові особи та працівники Офісу Президента України є державними службовцями (наприклад, посади радників, помічників, уповноважених та прес-секретаря належать до посад патронатної служби, а на керівника Офісу та його заступників не поширюється дія Закону України «Про державну службу»).</i> <i>Крім того, чинним законодавством не визначено Офіс Президента як апарат глави держави..., а також - центральним елементом системи допоміжних органів глави держави...</i>	Ураховано частково. Наявність в Офісі Президента України окремих посад, які не належать до державної служби, не суперечить загальній ознаці його функціонування на засадах саме державної служби. Втім, ознака «сформований на професійній основі на засадах державної служби» може бути вилучена як недостатньо істотна. Визначення Офісу Президента України апаратом глави держави та центральним елементом системи його допоміжних органів дійсно не відображено у чинному законодавстві, проте має достатнє наукове підґрунтя (зокрема див. монографію Зозулі О.І. «Конституційно-правовий статус Адміністрації Президента України»).

184.	4.6.12. Президент України	<p>Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)</p>	<p>4.6.12. Президент України Всенародно обраний одноосібний глава держави, який за посадою є Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України, гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, дотримання Конституції України, прав і свобод людини та громадянина, гарантом реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі й Організації Північноатлантичного договору.</p>	<p>Є главою держави і виступає від її імені; є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина; є гарантом реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору. <i>Відповідає статті 102 Конституції України.</i></p>	<p>Відхилено. Викладена у проєкті Стандарту дефініція змістовно вже містить всі ознаки з визначення, поданого у даній пропозиції, а отже – також відповідає ст.102 Конституції України. Втім, запропоноване у цій пропозиції визначення недостатньо цілісне, менш містке й фактично є механічною сполукою відповідних конституційних норм.</p> <p>З міркувань системності додати терміни: 4.6.00. офіційні символи Президента України Атрибути української державності, офіційні знаки глави держави, що символізують його як гаранта державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина, реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України</p> <p style="text-align: right;">в</p>
------	---------------------------	--	---	---	---

					<p>Європейському Союзу та в Організації Північноатлантичного договору (Прапор (штандарт) Президента України, Знак Президента України, Гербова печатка Президента України, Булава Президента України).</p> <p>4.6.00. віцепрезидент держави Друга після президента посадова особа (у деяких державах з президентською формою правління), яка зазвичай обрана на такий термін і у такому порядку, що і президент, та діє за дорученням президента й виконує його обов'язки у разі неможливості виконання президентом своїх повноважень.</p>
185.	4.7. Виконавча влада	<p>Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)</p>	<i>відсутня</i>	<p>Перелік термінів є неповним та потребує більш системного підходу, тому потрібно доповнити термінами: - інвеститура - коаліційний уряд</p>	<p>Ураховано. 4.7.00. коаліційний уряд Спосіб формування уряду, який полягає у створенні за результатами виборів у парламенті коаліції депутатських фракцій,</p>

					<p>яка пропонує для призначення кандидатуру прем'єр-міністра і міністрів.</p> <p>4.7.00. інвеститура Процедура, пов'язана з парламентським способом формування уряду, яка полягає у спільних діях парламенту і глави держави щодо висунення кандидата на посаду прем'єр-міністра, а також подання ним пропозицій щодо складу і часто супроводжується затвердженням урядової програми.</p>
186.	4.7.1. виконавча влада	<p>Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)</p>	<p>4.7.1. виконавча влада Одна з гілок державної влади, основним призначенням якої є виконання законів і здійснення державної політики, представлена, залежно від особливостей форми правління, ієрархічною розгалуженою системою вищих, центральних і місцевих органів влади, на чолі якої, зазвичай, стоїть президент або уряд (кабінет міністрів).</p>	<p>Одна із гілок державної влади, основним призначенням якої є виконання Конституції та законів, здійснення державної (публічної) політики, спрямованої на забезпечення виконання законів у відповідних сферах та галузях державного (публічного) управління. Представлена системою підпорядкованих уряду міністерств та інших центральних органів виконавчої влади (органів державного управління), місцевих державних адміністрацій, інших органів місцевої влади.</p>	<p>Ураховано частково. Одна із гілок державної влади, основним призначенням якої є виконання Конституції та законів, здійснення державної політики, спрямованої на забезпечення виконання законів у відповідних сферах та галузях державного управління; представлена системою підпорядкованих уряду міністерств та інших центральних органів</p>

				<i>Надана редакція має переважно академічний характер; запропоноване визначення більш чітке, конкретне та придатне для використання у законодавстві, узгоджується із положеннями чинного законодавства.</i>	виконавчої влади, місцевих державних адміністрацій, інших органів місцевої влади.
187.	4.7.4. лобіювання	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.7.4. лобіювання Процес легального впливу на прийняття рішень суб'єктів правотворчої діяльності в інтересах іноземної держави, фізичних та/або юридичних осіб (за винагороду, яку отримують прямо або опосередковано, та/або з оплатою необхідних фактичних витрат).	Діяльність, що здійснюється з метою впливу (спроби впливу) на об'єкт лобіювання в комерційних інтересах бенефіціара (за винагороду, що отримується прямо або опосередковано, та/або з оплатою фактичних витрат, необхідних для її здійснення) або у власних комерційних інтересах особи та стосується предмета лобіювання. <i>Пункт 6 частини першої статті 1 Закону України «Про лобіювання».</i>	Ураховано.
188.	4.7.9. прем'єр-міністр	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.7.9. прем'єр-міністр Посада голови уряду, який керує його роботою, головує на засіданнях, підписує акти, ухвалені урядом, здійснює інші покладені на нього повноваження.	Посада голови уряду (Кабінету Міністрів України), який керує його роботою, головує на засіданнях, підписує акти Кабінету Міністрів України, здійснює інші повноваження, спрямовані на виконання Конституції та законів, а також здійснення державної (публічної) політики щодо забезпечення виконання законів у різних сферах та галузях публічного управління.	Ураховано частково. Посада голови уряду, який керує його роботою, головує на засіданнях, підписує акти уряду, здійснює інші повноваження, спрямовані на виконання конституції та законів, а також здійснення державної політики щодо забезпечення виконання законів у різних сферах

				<i>Запропонований термін більш повний за змістом щодо визначальних ознак посади прем'єр-міністра та відповідає положенням чинного законодавства.</i>	та галузях державного управління.
189.	4.7.11. уряд	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.7.11. уряд Колегіальний орган, що є найвищим у системі органів виконавчої влади. <i>кабінет (нд)</i>	Колегіальний орган, що є вищим у системі органів виконавчої влади, який здійснює виконавчу владу безпосередньо та через міністерства, інші центральні органи виконавчої влади та місцеві державні адміністрації, спрямовує, координує та контролює діяльність цих органів. <i>Запропонована редакція більш повна за змістом щодо конститутивних ознак уряду та відповідає положенням чинного законодавства.</i>	Ураховано.
190.	4.7.12. центральні органи виконавчої влади	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.7.12. центральні органи виконавчої влади Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади (агентства, служби, інспекції, комісії, бюро) як система органів виконавчої влади, вищим органом якої є Кабінет Міністрів України.	Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади (комітети, агентства, служби, інспекції, комісії, бюро) які складають систему органів виконавчої влади, вищим органом якої є Уряд (Кабінет Міністрів) та повноваження яких поширюються на всю територію держави. Забезпечують формування та реалізують державну політику у різних сферах державного (публічного) управління.	Ураховано частково. Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, які складають систему органів виконавчої влади, вищим органом якої є уряд та повноваження яких поширюються на всю територію держави, а також забезпечують формування та реалізують державну

				<i>Запропонована редакція більш повна за змістом щодо визначальних ознак таких органів, відповідає положенням чинного законодавства.</i>	політику у різних сферах державного управління.
191.	4.7.13. центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.7.13. центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом Органи виконавчої влади, які мають спеціальний статус відповідно до Конституції України та закону, а також виконують особливі завдання та повноваження (Антимонопольний комітет України, Фонд державного майна України, Державний комітет телебачення і радіомовлення України, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку; інші центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом,	Органи виконавчої влади, які мають спеціальний статус відповідно до Конституції України та закону, або згідно з рішенням Кабінету Міністрів України і мають особливості організації та порядку їх діяльності (Антимонопольний комітет України, Фонд державного майна України, Державний комітет телебачення і радіомовлення України, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку; інші центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом, утворені Кабінетом Міністрів України або згідно із законом). <i>З одного боку – чинним законодавством не передбачено утворення центральних органів виконавчої влади, які виконують особливі завдання та повноваження, а з іншого – повноваження та завдання кожного органу особливі, адже</i>	Ураховано частково. Органи виконавчої влади, які мають спеціальний статус відповідно до Конституції України (Антимонопольний комітет України, Фонд державного майна України, Державний комітет телебачення і радіомовлення України) та закону або згідно з постановою Кабінету Міністрів України і мають особливості організації та порядку їх діяльності.

			утворені Кабінетом Міністрів України або згідно із законом).	<i>органи не повинні дублювати повноваження один одного.</i>	
192.	4.8. Судова влада	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	<i>відсутня</i>	Перелік термінів є неповним та потребує більш системного підходу, тому потрібно доповнити термінами: - адмінсуди - апеляція - судовий прецедент - судова система - юрисдикція	Відхилено. Запропонований перелік термінів значною мірою охоплює інші галузі права й виходить за межі суто конституційного права. З міркувань системності термінології додати до проекту Стандарту: 4.8.00. апеляційні суди Суди другої ланки у системі судустрою України, що діють як суди апеляційної інстанції, а у випадках, визначених процесуальним законом, – як суди першої інстанції, з розгляду цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ, а також справ про адміністративні правопорушення.
193.	4.8.2. Верховний Суд України	Хальота Андрій Іванович, пров. наук. співр. ДНДІ МВС	–	У тексті пунктів 4.8.2 та 4.8.9 використовують термін «Верховний Суд України», але	Ураховано.

	4.8.9. система судоустрою України	України (лист від 14.08.2024)		офіційна назва найвищого суду у системі судоустрою України є Верховний Суд.	
194.	4.8.2. Верховний Суд України	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.8.2. Верховний Суд України	4.8.2. Верховний Суд <i>Відповідно до частини другої статті 125 Конституції України, частини першої статті 36 Закону України «Про судоустрій і статус суддів».</i>	Ураховано. Див. п.193.
195.	4.8.3. Вища рада правосуддя	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.8.3. Вища рада правосуддя Конституційний незалежний постійний колегіальний орган державної влади, що здійснює цілеспрямований організаційний координаційний вплив у сфері правосуддя з метою забезпечення незалежності судової влади, формування добросовісного та високопрофесійного корпусу суддів, а також дотримання професійної етики в діяльності суддів і прокурорів.	Колегіальний, незалежний конституційний орган державної влади та суддівського врядування, який діє в Україні на постійній основі для забезпечення незалежності судової влади, її функціонування на засадах відповідальності, підзвітності перед суспільством, формування добросовісного та високопрофесійного корпусу суддів, додержання норм Конституції і законів України, а також професійної етики в діяльності суддів і прокурорів. <i>Частина перша статті 1 Закону України «Про Вищу раду правосуддя».</i>	Ураховано.
196.	4.8.6. правосуддя	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.8.6. правосуддя Вид державної діяльності, механізм реалізації судової влади, основна функція якої полягає в розгляді та вирішенні в судових засіданнях судових справ,	Вид державної діяльності, механізм реалізації судової влади, основна функція якої полягає в розгляді та вирішенні в судових засіданнях цивільних, кримінальних, адміністративних, господарських справ та справ про адміністративні	Ураховано.

			що здійснюють суди у формі цивільного, кримінального, адміністративного й господарського судочинства з дотриманням встановленої законом процесуальної форми та принципів.	правопорушення з дотриманням встановленої законом процесуальної форми та принципів судочинства. <i>З урахуванням положень КУпАП.</i>	
197.	4.8.8. прокуратура України	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)	4.8.8. прокуратура України Єдина система, яка в порядку, визначеному законом, здійснює встановлені Конституцією України функції з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави.	Поточнити тлумачення.	Відхилено. Суть зауваження незрозуміла. Визначення достатньо містке і відображає основні ознаки даного поняття.
198.	4.8.9. система судоустрою України	Хальота Андрій Іванович, пров. наук. співр. ДНДІ МВС України (лист від 14.08.2024)	4.8.9. система судоустрою України Система судів України, складниками якої є місцеві суди, апеляційні суди, Верховний Суд України і вищі спеціалізовані суди, наділені виключною компетенцією здійснювати правосуддя.	Систему судів, яку складають місцеві суди; апеляційні суди; Верховний Суд, а також для розгляду окремих категорій справ вищі спеціалізовані суди.	Ураховано частково. Пропонуємо викласти в такій редакції: 4.8.9. система судоустрою України Система судів України, складниками якої є місцеві суди, апеляційні суди, Верховний Суд і вищі спеціалізовані суди, наділені виключною компетенцією здійснювати правосуддя.

199.	4.8.9. система судоустрою України	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)		<i>Необхідно звернути увагу на точність термінології у пункті 4.8.9. (у статтях 125, 131, «Перехідних положеннях» Конституції України застосовується термін «Верховний Суд»). Аналогічне зауваження стосується пункту 4.8.8. щодо прокуратури (стаття 131-1 Конституції України). У зв'язку із цим потребують відповідного коригування й пропоновані визначення термінів.</i>	Ураховано. Див. п.198. Відповідно до ст.131-1 Конституції України замінити термін 4.8.8. «прокуратура України» на «прокуратура».
200.	4.8.13. суддівський імунітет	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)	4.8.13. суддівський імунітет Одна з гарантій забезпечення незалежності та самостійності суддів, що полягає в їхній недоторканності та неможливості притягнення їх до відповідальності за ухвалене ними судові рішення, за винятком вчинення злочину або дисциплінарного проступку.	дисциплінарного «проступку» – русизм.	Відхилено. «дисциплінарний проступок» – термін, широко використовуваний у законодавстві, зокрема й у Законі України «Про судоустрій і статус суддів».
201.	4.8.17. судоустрій	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.8.17. судоустрій Сукупність норм, які визначають основоположні засади організації та діяльності, завдання, внутрішню будову і	Єдина система судів, наділених виключною компетенцією здійснювати правосуддя, заснованих на єдиних засадах організації і діяльності та	Ураховано частково. 4.8.17. судоустрій Сукупність судів, наділених виключною компетенцією здійснювати правосуддя

			компетенцію судів та прирівняних до них органів (третейські суди, арбітражі), а також безпосередньо систему судів держави й систему органів, створених для обслуговування цієї системи.	побудована за принципами територіальності й спеціалізації. <i>Відповідно до змісту статті 125 Конституції України, статей 3,4, 17 Закону України «Про судоустрій і статус суддів».</i>	заснованих на єдиних засадах організації і діяльності та побудовано за принципами територіальності й спеціалізації.
202.	4.9.1. Верховна Рада Автономної Республіки Крим 4.9.18. Рада Міністрів Автономної Республіки Крим	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	–	Пункт 4.9.1. Верховна Рада Автономної Республіки Крим помилково включено до розділу 4.9. проекту, який має назву «Місцеве самоврядування», чим значно звужено конституційну роль і призначення цього органу, оскільки він не є органом місцевого самоврядування, а є представницьким органом Автономної Республіки Крим (в Конституції України має закріплення в окремому Розділі Х. Автономна Республіка Крим). Аналогічне зауваження до пункту 4.9.18. Рада Міністрів Автономної Республіки Крим (не має бути в розділі 4.9. Проекту). Пропонується пункти 4.9.1., 4.9.18 перенести до розділу 4.10. Проекту.	Ураховано. Перенести терміни «4.9.1. Верховна Рада Автономної Республіки Крим» і «4.9.18. Рада Міністрів Автономної Республіки Крим» до розділу 4.10. Державний устрій і територіальна організація держави.
203.	4.9.1. Верховна Рада Автономної Республіки Крим	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.9.1. Верховна Рада Автономної Республіки Крим Представницький орган Автономної Республіки	Представницький орган Автономної Республіки Крим, який здійснює свої повноваження на підставі Конституції України і законів України, Конституції	Ураховано.

			<p>Крим, який представляє інтереси громадян, спільні інтереси населення, територіальних громад, місцевого самоврядування, Автономної Республіки Крим у цілому, і здійснює свої повноваження з метою сприяння в реалізації їхніх прав і законних інтересів, а також вирішення питань збалансованого соціально-економічного, культурного та іншого розвитку Автономної Республіки Крим.</p>	<p>Автономної Республіки Крим і нормативно-правових актів Автономної Республіки Крим з метою сприяння реалізації прав та інтересів населення автономії та вирішенню питань життєдіяльності регіону.</p> <p><i>Відповідно до ст.1 Закону України «Про Верховну Раду Автономної Республіки Крим» від 10 лютого 1998 року № 90/98-ВР.</i></p>	
204.	4.9.2. виключна компетенція	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)	4.9.2. виключна компетенція Система прав та обов'язків (повноважень) і предметів відання, які вирішує лише вказаний орган публічної влади.	«Виключна компетенція» – русизм. Поточнити визначення.	<p>Відхилено.</p> <p>«Виключна компетенція» – термін, широко використовуваний у законодавстві, зокрема й у Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні».</p> <p>Викласти у редакції: 4.9.2. виключна компетенція Система прав та обов'язків (повноважень) і предметів відання, які здійснює лише вказаний орган публічної влади.</p>

205.	4.9.12. місцева влада	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)	4.9.12. місцева влада Свідомо-вольові відносини між людьми та їхніми організаціями, які проживають, перебувають або розташовані на певній території, у процесі яких ті, що мають владу, здатні через прийняття легітимних рішень вирішувати справи суспільного значення та визначати поведінку підвладних для забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина, функціонування та розвитку території на конституційно-правових засадах, спираючись у необхідних випадках на можливість примусу.	Логічна помилка. Запропонувати нове визначення. Логічне й послідовне!	Відхилено. Зауваження є нечітким і неконкретним.
206.	4.9.23. служба в органах місцевого самоврядування	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.9.23. служба в органах місцевого самоврядування Публічна професійна діяльність громадян України, які обіймають посади в органах місцевого самоврядування, із забезпечення реалізації територіальними громадами права на місцевого самоврядування та здійснення окремих	Професійна, на постійній основі діяльність громадян України, які займають посади в органах місцевого самоврядування, що спрямована на реалізацію територіальною громадою свого права на місцевого самоврядування та окремих повноважень органів виконавчої влади, наданих законом. <i>Відповідно до ч.1.ст.1 Закону України «Про службу в органах</i>	Відхилено. Існуюче визначення з деякими правками засноване на більш змістовному й лексично вдалому визначенні з сучаснішого Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 02.05.2023 р. № 3077-IX (чинності ще не набрав).

			повноважень органів виконавчої влади, наданих законом.	місцевого самоврядування» 7 червня 2001 року № 2493-III.	
207.	4.10. Державний устрій і територіальна організація держави	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	<i>відсутня</i>	Перелік термінів є неповним та потребує більш системного підходу, тому потрібно доповнити терміном: - сецесія	Відхилено. З урахуванням низки зауважень неприйнятне вживання та пропагування іншомовних термінів. Немає потреби у включенні цього терміну до основних термінів конституційного (а не міжнародного) права. З міркувань системності додати терміни: 4.10.00. федеративна держава Форма державного устрою, за якого: 1) територія держави поділена на адміністративно-територіальні одиниці та політико-територіальні одиниці, що мають певну міру політичної самостійності та суверенні права (наприклад, штати, федеральні землі, провінції); 2) до складу інституційно-владної системи держави входять

					<p>органи публічної влади найвищого (національного, федерального) рівня та власні (суб'єктів федерації) законодавчі, виконавчі та судові органи; 3) обсяг повноважень органів публічної влади в політико-територіальних одиницях визначають загальнодержавні норми та норми, видані суб'єктами федерації, зокрема приписи конституції відповідних політико-територіальних одиниць.</p> <p><i>федерація (нд)</i></p> <p>4.10.00. Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим Державний орган, утворений відповідно до Конституції України з метою сприяння виконанню в Автономній Республіці Крим повноважень, покладених на Президента України.</p>
--	--	--	--	--	--

208.	4.10.2. Автономна Республіка Крим	<p>Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)</p>	<p>4.10.2. Автономна Республіка Крим Адміністративно-територіальна автономія у складі України, яка територіально охоплює більшу частину Кримського півострова та юридично має право з питань, віднесених до її відання, ухвалювати нормативно-правові акти, які не повинні суперечити Конституції України, законам України, а також Конституції Автономної Республіки Крим.</p>	<p>Невід’ємна складова частина України і в межах повноважень, визначених Конституцією України, вирішує питання, віднесені до її відання. <i>Відповідно до змісту статті 134 Конституції України, статті 1 Конституції Автономної Республіки Крим.</i></p>	<p>Ураховано частково. Запропонована редакція менш повна ніж первісна. «Невід’ємна складова частина України» фактично вже описано іншими словами: «Адміністративно-територіальна автономія у складі України». Іншу частину пропозиції врахувати, об’єднавши з первісною редакцією: 4.10.2. Автономна Республіка Крим Адміністративно-територіальна автономія у складі України, яка територіально охоплює більшу частину Кримського півострова та юридично має право з питань, віднесених до її відання, <i>в межах визначених Конституцією України повноважень</i> ухвалювати нормативно-правові акти, які не повинні суперечити Конституції України, законам України, а також Конституції Автономної Республіки Крим.</p>
------	-----------------------------------	--	---	--	---

209.	4.10.5. місто зі спеціальним статусом	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.10.5. місто зі спеціальним статусом Адміністративно-територіальна одиниця, яка, маючи статус територіальної одиниці регіонального рівня, має розширені, порівняно з іншими містами, функції міста та відповідні повноваження органів і посадових осіб місцевого самоврядування, закріплені у спеціальному законі державні гарантії та особливу систему органів місцевого самоврядування (в Україні до них належать міста Київ і Севастополь).	Спеціальна категорія міст в Україні, що визначена Конституцією України, і до якої віднесені міста Київ та Севастополь. <i>Відповідно до статті 133 Конституції України.</i>	Відхилено. По-перше, термін стосується не лише України; по-друге, запропоноване визначення не враховує чимало ознак і властивостей, на відміну від первісного.
210.	4.10.8. територіальний устрій України	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.10.8. територіальний устрій України Територіальна організація держави, визначена правовим статусом територіальних одиниць та принципами територіальної організації держави, відповідно до яких будують систему органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їхні відносини між собою та з іншими інститутами держави та суспільства.	Територіальна організація держави, що ґрунтується на засадах єдності та цілісності державної території, поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади, збалансованості і соціально-економічного розвитку регіонів, з урахуванням їх історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей, етнічних і культурних традицій. <i>Стаття 132 Конституції України.</i>	Ураховано.

			<i>адміністративно-територіальний устрій України (нд)</i>		
211.	4.11. Охорона Конституції. Конституційне правосуддя	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.11. Охорона Конституції. Конституційне правосуддя	4.11. Правовий захист Конституції. Конституційне правосуддя	Ураховано.
212.	4.11.2. Дорадча група експертів	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.11.2. Дорадча група експертів Спеціальний орган у судовій системі України, утворений для сприяння суб'єктам призначення суддів Конституційного Суду України в оцінюванні моральних якостей та рівня компетентності у сфері права кандидатів на посаду судді Конституційного Суду України.	Фахівці з визначеними законом рівнем освіти, професійного стажу, моральними якостями та віком, які діють колегіально з метою сприяння суб'єктам призначення суддів Конституційного Суду України в оцінюванні моральних якостей та рівня компетентності у сфері права кандидатів на посаду судді Конституційного Суду України. <i>Чинним законодавством Дорадча група експертів не визначена органом і вона немає ніякого стосунку до судової системи України.</i>	Ураховано.
213.	4.11.4. конституційна юстиція	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.11.4. конституційна юстиція Конституційний контроль, здійснюваний у визначеній процесуальній формі судами та (або) спеціалізованими органами судової влади.	Сфера державної діяльності, спрямованої на захист прав і свобод громадян, що здійснюється шляхом конституційного контролю у визначеній процесуальній формі судами та (або) спеціалізованими органами судової влади. <i>В загальній теорії права контроль є способом захисту прав і свобод громадян; юстиція за своєю</i>	Відхилено. Конституційна юстиція спрямована не лише на захист прав і свобод громадян, а й на вирішення питання відповідності нормативно-правових актів конституції.

				<i>правовою природою розглядається у декількох аспектах: від державної політики до системи відповідних органів (судових/несудових).</i>	Зауваження не повною мірою розкриває сутність та завдання конституційної юстиції.
214.	4.11.6. конституційне подання	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	4.11.6. конституційне подання Письмове клопотання, подане до Конституційного Суду України, щодо визнання акта (його окремих положень) неконституційним та офіційного тлумачення Конституції України.	Письмове клопотання, подане до Конституційного Суду України, щодо визнання акта (його окремих положень) неконституційним, а також офіційного тлумачення Конституції України. <i>Визнання акта (його окремих положень) неконституційним і офіційне тлумачення Конституції України – є різними видами клопотання до Конституційного Суду.</i>	Ураховано.
215.	4.11.7. конституційне провадження 4.11.10. конституційний юрисдикційний процес	Дудаш Тамара Іванівна, доцент ЛНУ імені Івана Франка (лист від 15.08.2024)	4.11.7. конституційне провадження Процесуальний порядок розгляду та вирішення Конституційним Судом України справ конституційної юрисдикції. 4.11.10. конституційний юрисдикційний процес Побудований на відповідних принципах комплекс регламентованих Конституцією України, законами України та іншими нормативно-правовими актами	Не зрозуміло, навіщо «конституційне провадження» й «конституційний юрисдикційний процес» подано як окремі мовні форми. При цьому визнано подібність значень цих терміносполук. Сама наявність терміноелементу «юрисдикційний» свідчить про залученість суду. Не потрібно множити сутності.	Відхилено. «Провадження» та «юрисдикція» мають різне юридичне значення. Викласти у редакції: 4.11.10. конституційний юрисдикційний процес Побудований на відповідних принципах комплекс регламентованих Конституцією України, законами України та іншими нормативно-правовими актами послідовних та логічно

			<p>послідовних та логічно взаємопов'язаних стадій, спрямованих на забезпечення верховенства Конституції України, у межах яких виникають, припиняють та змінюють процесуальні відносини між органом конституційної юрисдикції та іншими уповноваженими суб'єктами; процесуальний порядок розгляду та вирішення органом конституційної юрисдикції справ у межах його компетенції, тобто конституційне провадження.</p>		<p>взаємопов'язаних стадій, спрямованих на забезпечення верховенства Конституції України, у межах яких виникають, припиняють та змінюють процесуальні відносини між органом конституційної юрисдикції та іншими уповноваженими суб'єктами.</p>
216.	4.11.9. конституційний контроль	<p>Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)</p>	<p>4.11.9. конституційний контроль</p> <p>Діяльність органів держави з реалізації принципу верховенства конституції та підтримки режиму конституційної законності за допомогою своїх специфічних методів.</p>	<p>Діяльність органів держави з перевірки нормативно-правових актів щодо їх відповідності Конституції органом конституційної юрисдикції.</p> <p><i>Більш змістовне розкриття діяльності з конституційного контролю.</i></p>	<p>Відхилено.</p> <p>Здійснення конституційного контролю полягає у перевірці не лише конституційності нормативно-правових актів, але й дотримання законності органами публічної влади (наприклад, дотримання процедури імпичменту).</p>

217.	4.11.9. конституційний контроль	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)		Прибрати «своїх». Може, пояснити, яких саме методів.	Ураховано частково. Викласти у такій редакції: Діяльність органів держави з реалізації принципу верховенства конституції та підтримки режиму конституційної законності за допомогою специфічних методів. Розриття таких методів у дефініції є надмірним і обтяжливим, зважаючи на цілі Стандарту.
218.	en 4.1.2.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	adaptation of legislation	Можливі варіанти – “legislative approximation”, “legal approximation” “alignment with the EU legislation”. Всі ці вислови можна знайти в документах ЄС. Законодавчого визначення такого поняття в ЄС немає. Також – “approximation of laws”, “harmonisation of laws”	Ураховано. legislative approximation
219.	en 4.1.3.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	flexible constitution	Термін flexible constitution вживається в англ. мові, однак має дещо інше значення – «a constitution that may be amended by the ordinary process of legislation and is therefore relatively easy to amend».	Ураховано частково. flexible constitution
220.	en 4.1.9.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України	retroactive effect of the law	Варіант “Retroactivity of law”. В американському англійському може зустрічатися варіант “retroactivity of a statute».	Ураховано. retroactivity of law

		(лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)			
221.	en 4.1.13.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	constitutional norm	Варіант: “constitutional provision”	Відхилено. Використовуються в англійському перекладі обидва терміни. Уважаємо за доречне залишити переклад, запропонований у першій редакції Стандарту.
222.	en 4.1.15.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	constitutional treaty	Варіант: “Constitutional Agreement”. Віденська конвенція про право міжнародних договорів визначає договір як “міжнародну угоду, укладену між державами в письмовій формі та регульовану міжнародним правом, втілену в одному документі або в двох або більше пов’язаних документах і незалежно від її конкретного позначення”. Тобто, категорія “treaty” включає конвенції, угоди, хартії меморандуми тощо. Головною ознакою є приналежність до сфери міжнародних відносин.	Ураховано. constitutional agreement
223.	en 4.1.16.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	constitutional law	Американський варіант: “constitutional statute”.	Відхилено. Використовуються в англійському перекладі обидва терміни. Уважаємо за доречне залишити переклад, запропонований у першій редакції Стандарту.

224.	en 4.1.17.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	constitutional custom	Пропонуємо practice“. “constitutional	Відхилено. Точнішим варіантом все ж таки саме “constitutional custom” для уникнення випадків розмиття значення цього терміну, тому що лексема «practice» може бути вжита в багатьох інших контекстуальних значеннях, і надалі це може ускладнювати передання значення «звичаю» у перекладі та призвести до плутанини термінів.
225.	en 4.1.18.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	constitutional and legal procedure	constitutional procedure	Ураховано. constitutional procedure
226.	en 4.1.20.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	direct action rule	У контексті того, що норма імплементується не сама по собі, а її застосовують громадяни, підприємства, суди, органи влади тощо, в англійській мові використовується інша когнітивна конструкція - “direct effect of the EU law”, “direct application of a constituional provision”. Мовна конструкція (некогнітивна, «когнітивна» - це схематична структура мислення) “direct effect of the EU law”, “direct application of	Ураховано. directly applicable rule

				a constitutional provision” – це правильний напрям думок, проте дослівно і надлишково з точки зору англійської мови. Краще – “a directly applicable rule”. (варіанти “shall apply directly”, “directly applicable” вживають в законодавстві ЄС, наприклад: <i>A regulation is directly applicable in all Member States. (Regulation - EUR-Lex, n.d.)</i> .)	
227.	en 4.1.21.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	legal act	Normative legal act також підійде	Ураховано. normative legal act
228.	en 4.2.3.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	law supremacy	Rule by law	Відхилено. Використовуються в англійському перекладі обидва терміни. Уважаємо за доречне залишити переклад, запропонований у першій редакції Стандарту.
229.	en 4.2.8.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	state power	Також можна state authority. Також можна «public authority» з огляду на актуальні термінологічні зміни в галузі державного управління/публічного адміністрування.	Відхилено. Використовуються в англійському перекладі обидва терміни. Уважаємо за доречне залишити переклад, запропонований у першій редакції Стандарту.

230.	en 4.2.9.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	state language	Також «official language».	Ураховано. official language
231.	en 4.2.10.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	national budget	Варіант: State budget Вважається, що до терміну 4.2.10 «державний бюджет» більш вдалим буде переклад «state budget». З огляду на означення, надане в Проекті, варіант «state budget» є більш відповідним. Відповідно до перекладу Конституції України (Constitution of Ukraine, n.d.), - State Budget of Ukraine.	Ураховано. state budget
232.	en 4.2.11.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	state coat of arms	Варіант: National Coat of Arms.	Ураховано. National Coat of Arms
233.	en 4.2.13.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	National Anthem of Ukraine	Варіант: National anthem of Ukraine	Ураховано. National anthem of Ukraine
234.	en 4.2.14.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	state body	Варіанти: Public authority, body of state power	Відхилено. Використовуються в англійському перекладі обидва терміни. Уважаємо за доречне залишити переклад, запропонований у першій редакції Стандарту.

235.	en 4.2.16.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	state sovereignty	Варіант: national sovereignty	Відхилено. Термін state sovereignty має більш конкретне значення.
236.	en 4.2.17.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	state symbols of Ukraine	Краще варіант: “National Symbols of Ukraine” оскільки state symbols можуть також тлумачитися як ознаки фізичного чи хімічного стану.	Ураховано. National Symbols of Ukraine
237.	en 4.2.18. 4.2.19.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	Euro-Atlantic course of Ukraine the European course of Ukraine	Занадто дослівний переклад термінів «євроатлантичний курс України» і «європейський курс України» як Euro-Atlantic course of Ukraine і the European course of Ukraine децю спотворює тлумачення лексеми «course» (наприклад як «навчальний курс з євроінтеграції»). Можна взяти термін «Euro-Atlantic integration vector of Ukraine» і «European integration vector of Ukraine» як такий, що переважає у зарубіжних публікаціях вітчизняних авторів «vector» (напр., <i>vector</i> in Liashenko et al., 2020; Gegliuk, 2022; Shtuler, 2022; Melnyk et al., 2023; Kitsak & Lylyk, 2023; Shuhalii, 2023; Soldatenko, 2024). Однак бажано послуговуватися найбільш поширеними англомовними терміносполуками в європейській науковій літературі з правничої термінології,	Ураховано. Euro-Atlantic integration vector of Ukraine European integration vector of Ukraine

				еквівалентними цим значенням «European integration» і «Euro-Atlantic integration» Biel & Kockaert, 2023; (Robertson & Mac Aodha, 2023)	
238.	en 4.2.26.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	constitutional and legal liability	constitutional liability	Ураховано. constitutional liability
239.	en 4.2.29.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	liberalization	Європейський правопис: “liberalisation”	Відхилено. Використовуються в англійському перекладі обидва терміни. Уважаємо за доречно залишити переклад, запропонований у першій редакції Стандарту.
240.	en 4.2.30.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	language of the national minority	language of national minority	Ураховано. language of national minority
241.	en 4.2.33.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	people’s power	Пропонуємо: rule of the people, power of the people, sovereignty of the people	Відхилено. Використовуються в англійському перекладі усі варіанти термінів. Уважаємо за доречно залишити переклад, запропонований у першій редакції Стандарту, оскільки він більш точний і стислий.

242.	en 4.2.40.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	parliamentary-presidential republic	У терміно статті 4.2.40. парламентсько-президентська республіка пропонуємо у перекладі дати термін «Semi-presidentialism» Обґрунтування: в конституційному праві зарубіжних країн переважно використовується єдиний термін Semi-presidentialism як аналог українських термінів «парламентсько-президентська республіка» та президентсько- парламентська».	Ураховано. Semi-presidentialism
243.	en 4.2.43.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	legal state	Пропонуємо: state governed by the rule of law, law-governed state	Відхилено. Використовуються в англійському перекладі усі варіанти термінів. Уважаємо за доречне залишити переклад, запропонований у першій редакції Стандарту, оскільки він більш точний і стислий.
244.	en 4.3.12.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	state human rights obligations	State obligations arising from human rights	Відхилено. Використовуються в англійському перекладі усі варіанти термінів. Уважаємо за доречне залишити переклад, запропонований у першій редакції Стандарту, оскільки він більш точний і стислий.
245.	en 4.3.16.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова	constitutional guarantees of constitutional rights and	Варіант: Constitutional guarantees of the constitutional human and civil	Ураховано.

		Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	freedoms of human and citizen in Ukraine	rights and freedoms in Ukraine	constitutional guarantees of the constitutional human and civil rights and freedoms in Ukraine
246.	en 4.3.18.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	constitutional rights and freedoms of human and citizen in Ukraine	Варіант: Constitutional human and civil rights and freedoms in Ukraine	Ураховано. constitutional human and civil rights and freedoms in Ukraine
247.	en 4.3.23.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	restrictions of constitutional rights and freedoms of human and citizen in Ukraine	Варіант: Restrictions of the constitutional human and civil rights and freedoms in Ukraine	Ураховано. restrictions of the constitutional human and civil rights and freedoms in Ukraine
248.	en 4.3.39.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	right to freedom of outlook and religion	right to freedom of personal philosophy and religion	Ураховано. right to freedom of personal philosophy and religion
249.	en 4.3.49.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	Charter of fundamental rights of the European Union	Charter of Fundamental Rights of the European Union	Ураховано. Charter of Fundamental Rights of the European Union
250.	en 4.4.6.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	voter	Також можна вжити elector	Ураховано. elector
251.	en 4.4.9.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України	election bond	Пропонується deposit. «виборча застава» - «electoral bond». У документах Венеціанської комісії,	Ураховано. electoral deposit

		(лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)		рішеннях Європейського суду з прав людини вживається термін «electoral deposit».	
252.	en 4.4.21.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	public organization	Non-governmental organization	Відхилено. Використовуються в англійському перекладі усі варіанти терміна. Уважаємо за доречне залишити переклад, запропонований у першій редакції Стандарту, оскільки він більш точний і стислий.
253.	en 4.4.22.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	public association	Non-governmental	Відхилено. Уважаємо за доречне залишити переклад, запропонований у першій редакції Стандарту, оскільки він більш точний і стислий.
254.	en 4.4.27.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	constituent	Відповідник в англ. мові відсутній.	Відхилено. Зауваження не зрозуміле.
255.	en 4.4.28.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	constitutional design	constitutional shape. Немає словосполучення <i>constitutional shape</i> (дослівний переклад не передає суті терміна), бажано - constitutional design, наприклад: <i>A basic purpose of a constitutional design process is to identify what formal institutions (i.e. structures) are</i>	Відхилено. Зауваження не зрозуміле.

				<i>most likely to generate high-quality governance in a democracy</i> (Nwokora, 2022; Ginsburg, 2012).	
256.	en 4.4.31.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	rally	Пропонуємо варіанти Demonstration, meeting	Ураховано. demonstration
257.	en 4.4.35.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	election campaign	pre-election campaigning	Відхилено. Уважаємо за доречне залишити переклад, запропонований у першій редакції Стандарту, оскільки він більш точний і стислий.
258.	en 4.4.38.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	extraordinary elections	Snap/early	Відхилено. Уважаємо за доречне залишити переклад, запропонований у першій редакції Стандарту, оскільки він більш точний і стислий.
259.	en 4.4.46.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	subjective suffrage	Voting right	Відхилено. Уважаємо за доречне залишити переклад, запропонований у першій редакції Стандарту, оскільки він більш точний і стислий.
260.	en 4.4.47.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України	secret ballot	Також можна secret voting	Ураховано. secret voting

		(лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)			
261.	en 4.5.3.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	the head of the parliament (parliament chamber)	«голова парламенту» - «the head of the parliament». Варто використати термінологію офіційного перекладу Конституції України) та вказати «the Chairperson of the parliament» The Chairperson of the Parliament (parliament chamber)	Ураховано. the Chairperson of the Parliament (parliament chamber)
262.	en 4.5.5.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	parliamentary group	«депутатська група» - «parliamentary group». Термін «група» є інтегральним поняттям. Тому «депутатська група» є об'єднанням «депутатів». Відтак, пропонуємо «deputy group»	Ураховано. deputy group
263.	en 4.5.7.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	parliamentary appeal	parliamentary request «депутатське звернення» - «parliamentary appeal». По-перше, тут є <u>підміна суб'єктності</u> , бо це є звернення «депутата», а <u>не</u> «парламенту». Окрім цього, варто застосувати термінологію офіційного перекладу Конституції України, де «звернення» перекладено як «petition». Тож пропонуємо термін «deputy petition»	Ураховано. deputy petition
264.	en 4.5.9.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	parliamentary request	parliamentary inquiry «депутатський запит» - «parliamentary request». У Конституції України вжито поняття «inquiry» (пункт 34, частини 1 статті 85). Тож пропонуємо заміну на «deputy inquire».	Ураховано. deputy inquire

265.	en 4.5.10.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	parliamentary immunity	«депутатський імунітет» - «parliamentary immunity». Знову <u>підміна суб'єктності</u> , хоча у пункті 4.5.11. термін «депутатський індемнітет» перекладено як « <u>deputy indemnity</u> ». Тож пропонуємо заміну на «deputy immunity»	Ураховано. deputy immunity
266.	en 4.5.11.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	deputy indemnity	parliamentary indemnity	Відхилено. Уважаємо за доречне залишити переклад, запропонований у першій редакції Стандарту, оскільки він більш точний і стислий.
267.	en 4.5.12.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	parliamentary mandate	«депутатський мандат» - «parliamentary mandate». Пропонуємо використати « <u>deputy mandate</u> »	Ураховано. deputy mandate
268.	en 4.5.13.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	legislative authority	legislative power	Ураховано. legislative power
269.	en 4.5.22.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	constitutional structure of the Verkhovna Rada of Ukraine	Також варіант: Constitutional composition structure of the Verkhovna Rada of Ukraine. Constitutional composition of the Verkhovna Rada of Ukraine. Слово «structure» є надлишковим, слово «composition» охоплює необхідне значення «конституційний склад ВРУ» - «constitutional structure of the	Ураховано. constitutional composition of the Verkhovna Rada of Ukraine

				Verkhovna Rada of Ukraine». В офіційному перекладі Конституції України вживається термін «constitutional composition» (частина 1 статті 76). Тому пропонуємо саме цей термін.	
270.	en 4.5.24.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	inter-factional parliamentary association	«міжфракційне депутатське об'єднання» - «inter-factional parliamentary association». Знову <u>підміна суб'єктності</u> , бо йдеться про об'єднання депутатів, а не «парламенту». Тому пропонуємо «inter-factional deputies' association»	Ураховано. inter-factional deputies' association
271.	en 4.5.25.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	people's deputy of Ukraine	Member of the Parliament of Ukraine.	Ураховано. Member of the Parliament of Ukraine
272.	en 4.5.35.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	parliamentary bailiff	У вказаних країнах вживається термін «sergeant at arms»	Відхилено. <i>parliamentary bailiff</i> Термін parliamentary bailiff використовується у США, sergeant at arms – у європейських країнах.
273.	en 4.5.37.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	plenary session	«пленарне засідання» - «plenary session». По-перше, є змішування понять «сесія» та «пленарне засідання». По-друге, в офіційному перекладі Конституції України вжито поняття «plenary meeting» (частина 2 статті 84), яке пропонуємо використати.	Ураховано. plenary meeting

274.	en 4.5.39.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	post-legislative control	Також варіант: supervision	Відхилено. Уважаємо за доречне залишити переклад, запропонований у першій редакції Стандарту, оскільки він більш точний.
275.	en 4.5.43.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	resolution of confidence	Пропонуємо «vote of confidence»	Відхилено. Уважаємо за доречне залишити переклад, запропонований у першій редакції Стандарту, оскільки він більш точний і стислий.
276.	en 4.5.44.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	resolution of no confidence	Пропонуємо «vote of no confidence»	Відхилено. Уважаємо за доречне залишити переклад, запропонований у першій редакції Стандарту, оскільки він більш точний і стислий.
277.	en 4.5.45.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	special temporary investigative commission of the Verkhovna Rada of Ukraine	«спеціальна тимчасова слідча комісія Верховної Ради України» - «special temporary investigative commission of the Verkhovna Rada of Ukraine».	Ураховано. special interim investigative commission of the Verkhovna Rada of Ukraine
278.	en 4.5.46.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	temporary investigative commission of the Verkhovna Rada of Ukraine	«тимчасова слідча комісія ВРУ» - «temporary investigative commission of the Verkhovna Rada of Ukraine». В офіційному перекладі Конституції України застосовано таке поняття «interim investigative commissions» (частина 3 статті 89), яке	Ураховано. interim investigative commission of the Verkhovna Rada of Ukraine

				пропонуємо вживати.	
279.	en 4.5.47.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	temporary special commission of the Verkhovna Rada of Ukraine	«тимчасова спеціальна комісія ВР» - «temporary special commission of the Verkhovna Rada of Ukraine». В офіційному перекладі Конституції України застосовано таке поняття «ad hoc commissions» (частина 2 статті 89), яке пропонуємо вживати.	Ураховано. ad hoc commission of the Verkhovna Rada of Ukraine
280.	en 4.5.49.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	Human Rights Commissioner of the Verkhovna Rada of Ukraine	«Уповноважений ВРУ з прав людини» - «Human Rights Commissioner of the Verkhovna Rada of Ukraine». В офіційному перекладі Конституції України застосовано таке поняття «Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights» (стаття 101), яке пропонуємо вживати.	Ураховано. Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights
281.	en 4.6.11.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	message of the President of Ukraine	«послання Президента України» - «message of the President of Ukraine». Натомість в офіційному перекладі Конституції України (пункт 2 частини 1 статті 106) вжито поняття «annual and extraordinary speeches»	Відхилено. Уважаємо за доречне залишити переклад, запропонований у першій редакції Стандарту, оскільки він більш точний і зрозумілий.
282.	en 4.7.12.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	central bodies of executive power	central executive power bodies	Відхилено. Уважаємо за доречне залишити переклад, запропонований у першій редакції Стандарту, оскільки в інших термінологічних сполуках із словом

					<i>органи</i> використовуємо переклад <i>bodies</i> .
283.	en 4.7.13.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	central bodies of executive power with special status	central executive power bodies with special status	Відхилено. Уважаємо за доречне залишити переклад, запропонований у першій редакції Стандарту, оскільки в інших термінологічних сполуках із словом <i>органи</i> використовуємо переклад <i>bodies</i> .
284.	en 4.8.3.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	the Supreme Council of Justice	«Вища рада правосуддя» - «the Supreme Council of Justice». В офіційному перекладі Конституції України застосовано таке поняття «the High Council of Justice» (стаття 131), яке пропонуємо вживати. Термін «Supreme» українською більше звучить як «Верховний», а не «Вищий».	Ураховано. the High Council of Justice
285.	en 4.8.4.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	higher specialized courts	«вищі спеціалізовані суди» - «higher specialized courts». В офіційному перекладі Конституції України застосовано таке поняття «high specialised courts» (частина 4 статті 125), яке пропонуємо вживати.	Ураховано. high specialised courts
286.	en 4.8.5.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	local courts	«district courts» також можливий до вжитку	Ураховано. district courts

287.	en 4.8.11.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	judicial management	judicial governance	Відхилено. Уважаємо за доречне залишити переклад, запропонований у першій редакції Стандарту, оскільки він більш точний і зрозумілий.
288.	en 4.8.13.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	judiciary immunity	judicial immunity	Ураховано. judicial immunity
289.	en 4.8.16.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	court decision	Також варіант: court judgment	Ураховано. court judgment
290.	en 4.8.17.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	judiciary	judicial system	Ураховано. judicial system
291.	en 4.9.2.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	exceptional competence	Exclusive competence «виключна компетенція» - «exceptional competence». <u>Дуже</u> <u>невдалий</u> термін пропонується, адже «exceptional» є «винятковий». Натомість «виключна компетенція» - це компетенція лише якогось органу чи посадової особи. Тому пропонується «exclusive competence»	Ураховано. exclusive competence

292.	en 4.9.5.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	delegated duties	delegated powers «делеговані повноваження» - «delegated duties». Невдалий термін запропонований, оскільки «duties» - це «обов'язки». Натомість «повноваження» є «правами та обов'язками». Відтак пропонуємо «delegated powers»	Ураховано. delegated powers
293.	en 4.9.7.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	voluntary unification of territorial communities	voluntary association of territorial communities	Ураховано. voluntary association of territorial communities
294.	en 4.9.9.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	session	«засідання» - «session». Може бути плутанина понять «сесія ради» та «засідання ради». Тому пропонуємо використати «meeting»	Ураховано. meeting
295.	en 4.9.19.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	district and regional councils	«районні, обласні ради» - «district and regional councils». Терміни «область» та «район» <u>не</u> <u>перекладаються</u> , а відтворюються за правилами транслітерації (частина 1 статті 133 Конституції України). Відтак, «oblast», «raion». – тут залежатиме від контексту, наскільки органічно «oblast», «raion» можна буде вживати як прикметники. Або [<i>district and regional councils</i>], або [<i>the Council in oblast/raion</i>].	Ураховано. raion and oblast councils
296.	en 4.9.21.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова	rural, town, city council	«сільська, селищна, міська рада» - «rural, town, city council». В	Ураховано.

		Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)		офіційному перекладі Конституції України застосовано такі поняття «village, settlement and city councils» (частина 3 статті 140), яке пропонуємо вживати.	village, settlement and city councils
297.	en 4.10.8.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	the territorial system of Ukraine	the territorial structure of Ukraine «територіальний устрій України» - «the territorial system of Ukraine». В офіційному перекладі Конституції України застосовано такі поняття «the territorial structure of Ukraine» (стаття 132), яке пропонуємо вживати.	Ураховано. the territorial structure of Ukraine
298.	en 4.10.9.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	Ukrainian territory	«територія України» - «Ukrainian territory». В офіційному перекладі Конституції України застосовано такі поняття «the territory of Ukraine» (частина 3 статті 2), яке пропонуємо вживати. Йдеться про «територію держави», а не «українську територію», як пропонується зараз.	Ураховано. the territory of Ukraine
299.	en 4.11.1.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	conclusion of the Constitutional Court of Ukraine	Opinion of the Constitutional Court of Ukraine «висновок Конституційного Суду України» - «conclusion of the Constitutional Court of Ukraine». В офіційному перекладі Конституції України застосовано термін «opinion» як переклад «висновку КСУ» (частина 1 статті 151), який пропонуємо вживати.	Ураховано. Opinion of the Constitutional Court of Ukraine

300.	en 4.11.5.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	constitutional appeal	«конституційне звернення» - «constitutional appeal». В офіційному перекладі Конституції України застосовано термін «request» як переклад «звернення» (стаття 151). Тож пропонуємо «constitutional request».	Ураховано. constitutional request
301.	en 4.11.8.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	constitutional judiciary	constitutional court proceedings	Ураховано. constitutional court proceedings
302.	en 4.11.12.	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	unconstitutionality of the law	unconstitutionality	Ураховано. unconstitutionality
303.	Додатки до Стандарту	Рабінович Сергій Петрович, завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ ДБМС НАПрН України (лист від 12.08.2024)	–	Для забезпечення системності української правничої термінології в Додатки до Стандарту слід включити використані в ньому терміни із суміжних терміносистем правничої термінології – загальної теорії права та держави, міжнародного права, а також із терміносистеми політології (абзац другого пункту Д.8 Додатку Д до ДСТУ 3966).	Відхилено. Згідно абз.2 п.Д.8 Додатку Д до ДСТУ 3966 вжитий у визначенні термін з іншої системи понять необхідно подати у довідковому додатку до стандарту «за потреби». Робоча група не вбачає такої потреби, вважаючи більш доречним викладення термінів із суміжних терміносистем правничої термінології в окремих стандартах державної мови.

304.	Додаток Б. Бібліографія	Стефанчук Руслан Олексійович, Голова Верховної Ради України (лист від 15.08.2024 № 12/14-2024/179053)	–	<p>Перелік бібліографічних джерел є недостатньо повним та дещо застарілим, за останніх 5 років праці взагалі відсутні. З огляду на це пропонується долучити до переліку такі джерела:</p> <p>1. Manual on EU Legal Translation into Ukrainian. In 2 parts. / editors: Martina Bajčić, Colin D. Robertson, and Liudmyla Slavova. Kyiv: Publishing and Polygraphic Center «Kyiv University», 2024. 289 p.</p> <p>2. Liashenko V., Pidorycheva I., Antoniuk V. European research area: comparative analysis of institutional prerequisites and integration approaches for Ukraine. <i>Journal of European economy</i>. 2020. Vol. 19. № 3. P. 456–481. https://doi.org/10.35774/jee2020.03.456.</p> <p>3. Gegliuk O. M. European integration vectors of Ukraine health system reform. <i>Law and Society</i>. 2022. № 3. P. 154–160. https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.3.23.</p> <p>4. Melnyk V., Martusenko I., Pohrishchuk O. Green growth in ensuring sustainable development of the economy: European integration vector. <i>Herald of Economics</i>. 2023. № 4. P. 82–93. https://doi.org/10.35774/visnyk2023.04.082.</p>	<p>Ураховано частково. Перелік бібліографічних джерел не має на меті відобразити всі останні наукові публікації у галузі конституційного права. Натомість у ньому наведені ті фундаментальні праці, які члени робочої групи безпосередньо опрацювали під час роботи над проектом Стандарту. Тому у даному контексті зауваження щодо «застарілості» бібліографії є нерелевантним. Крім того, частина запропонованих тут джерел лише опосередковано стосується конституційного права та його термінів, викладених у проекті Стандарту. Перелік бібліографічних джерел може бути доповнений наступним:</p> <p>1. Manual on EU Legal Translation into Ukrainian. In 2 parts. Part B. Ukrainian Language and Translation into Ukrainian /</p>
------	----------------------------	---	---	---	---

				<p>5. Soldatenko O. V. Financing of the armed forces of Ukraine under the conditions of the state of martial: the European integration vector. <i>Uzhhorod National University Herald Series Law</i>. 2024. № 1 (80). P. 576–581. https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.80.1.88.</p> <p>6. Kitsak T., Lylyk M. Institutional support of intercultural communication in Ukraine in the context of implementation of its european integration vector. <i>Democratic Governance</i>. 2023. № 31 (1). P. 52–62. https://doi.org/10.23939/dg2023.01.052.</p> <p>7. Shuhalii A. Strategic goals of the state regulation of foreign economic activity of industrial enterprises of Ukraine in the context of the European vector of development. <i>Green Blue and Digital Economy Journal</i>. 2023. № 4 (2). P. 48–61. https://doi.org/10.30525/2661-5169/2023-2-6.</p> <p>8. Shtuler I. Features of the development of the service industry under the conditions of the European integration vector of Ukraine. <i>Actual Problems of Economics</i>. 2022. № 1 (247). P. 79–87. https://doi.org/10.32752/1993-6788-2022-1-247-79-87.</p> <p>9. Biel Ł., Kockaert H. J. Introduction. In Handbook of</p>	<p>editors: Martina Bajčić, Colin D. Robertson and Liudmyla Slavova. Kyiv: Publishing and Polygraphic Center «Kyiv University», 2024. 289 p.</p> <p>2. Конституція України в практиці Конституційного Суду: офіційне тлумачення та юридичні позиції. 1997–2023 / вступ. слово С. П. Головатого; упоряд.: С. П. Головатий, В. М. Бесчастний, Л. І. Бірюк, Н. І. Адамчик, Ю. М. Михеєнко. Київ: ВАІТЕ, 2024. 450 с.</p> <p>3. Велика українська юридична енциклопедія у 20-ти томах. Т. 4: Конституційне право / редкол.: Ю. Г. Барабаш (голова) та ін. Харків: Право, 2023. 1080 с.</p> <p>4. Совгіря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. 2-ге вид., стереотип. Київ: Юрінком Інтер, 2023. 556 с.</p> <p>5. Рішення Конституційного Суду України від 14.07.2021 №</p>
--	--	--	--	--	--

				<p>terminology online/Handbook of terminology. 2023. P. 1–14. https://doi.org/10.1075/hot.3.int3.</p> <p>10. Robertson C. D., Mac Aodha M. Legal terminology of the European Union. In Handbook of terminology online/Handbook of terminology. 2023. P. 244–270. https://doi.org/10.1075/hot.3.leg2.</p> <p>11. Regulation – EUR-Lex. (n.d.). https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/regulation.html.</p> <p>12. Constitution of Ukraine. (n.d.). https://rm.coe.int/constitution-of-ukraine/168071f58b.</p> <p>13. Ginsburg T.. Introduction. In Cambridge University Press eBooks. 2012. P. 1–12. https://doi.org/10.1017/cbo9781139105712.001.</p> <p>14. Nwokora Z. Constitutional design for dynamic democracies: a framework for analysis. <i>International Journal of Constitutional Law</i>. 2022. № 20 (2). P. 580–610. https://doi.org/10.1093/icon/moac030.</p>	1-p/2021. <i>Офіційний вісник України</i> . 2021. № 63. Ст. 3978.
305.	4.4.2. абсолютна більшість	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)	Кількісна перевага від загального числ а виборців (щонайменше 50 % плюс один голос), в несених до виборчих списків у виборчому окрузі.	«від загального числа виборців» – щодо загальної кількості	Ураховано частково. Уточнити формулювання терміну та його визначення: 4.4.2. мажоритарна виборча система абсолютної більшості

					Порядок визначення результатів голосування, коли обраним вважається кандидат, який одержав на виборах більш ніж половину голосів (щонайменше 50 % плюс один голос) від загальної кількості виборців, унесених до виборчих списків у виборчому окрузі.
306.	4.4.10. виборча квота	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)	Загальна кількість голосів виборців, поданих на підтримку виборчих списків партій, які мають право на участь у розподілі депутатських мандатів, у межах загальнодержавного округу на підставі відомостей.	для підтримання? Слово підтримка має інше значення; підтримка — те, що підтримує кого-, що-небудь, служить опорою комусь, чомусь.	Ураховано частково. Уточнити визначення терміну: 4.4.10. виборча квота Кількість голосів виборців, необхідних для отримання одного депутатського мандата при встановленні результатів виборів, що проводяться за пропорційною або змішаною виборчою системою. <i>виборчий метр, виборча частка (нд)</i>
307.	4.4.18. відносна більшість	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)	Система розподілу голосів між кандидатами, за якої переможцем визнають кандидата, який отримав найбільшу кількість голосів виборців.	Логічна помилка: більшість – не система!	Ураховано частково. Уточнити формулювання терміну та його визначення:

					4.4.18. мажоритарна виборча система відносної більшості Порядок визначення результатів голосування, коли обраним вважається кандидат, який одержав на виборах найбільше голосів виборців, унесених до виборчих списків у виборчому окрузі, порівняно з іншими (кожним окремо) кандидатами.
308.	4.4.35. передвиборна агітація	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)	Здійснення будь-якої діяльності з метою спонукання виборців голосувати за або не голосувати за певного кандидата, партію (організацію партії) – суб'єктів виборчого процесу.	«спонукання виборців голосувати за або не голосувати» - стилістично погано. Краще: «голосувати за або проти».	Відхилено. «Не голосувати за певного кандидата» і «голосувати проти нього» – не тотожно. На виборах немає можливості голосувати «проти кандидата». Натомість формулювання «не голосувати за кандидата» ширше й охоплює як взагалі утримання від участі у виборах, так і голосування за іншого кандидата.
309.	4.5.8. депутатське об'єднання	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української	4.5.8. депутатське об'єднання Організаційна форма діяльності членів	«організаційна форма діяльності» - логічна помилка.	Відхилено. Зауваження не містить достатнього обґрунтування.

		мови НАН України (лист від 14.08.2024)	парламенту для спільної парламентської діяльності та колективного вираження єдиної позиції з питань, які розглядає парламент (депутатські фракції або групи, міжфракційні депутатські об'єднання).		Утворення та діяльність різноманітних депутатських об'єднань є однією з організаційних форм реалізації членами парламенту своїх повноважень, як в Україні, так і в інших країнах.
310.	4.5.14. законодавча ініціатива	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)	Стадія законодавчого процесу, за якої уповноважений орган або посадова особа (суб'єкти права законодавчої ініціативи) офіційно вносять до парламенту законопроект або законодавчу пропозицію про ухвалення, зміну або скасування законодавчого акта.	«Стадія законодавчого процесу» - логічна помилка.	Відхилено. Зауваження не містить достатнього обґрунтування. У широкому розумінні законодавча ініціатива може розглядатись як самостійна стадія законодавчого процесу. Див. наприклад, «Довідник парламентаря. Основні аспекти законотворчого процесу», стор.5. URL: https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00XC92.pdf .
311.	4.5.15. законодавча пропозиція	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)	Передпроектна стадія законодавчого процесу, яка передбачає звернення до суб'єкта законодавчої ініціативи з обґрунтуванням доцільності врегулювання певних суспільних відносин і розроблення у	«Передпроектна стадія законодавчого процесу» - логічна помилка. Цю пропозицію вносять на передпроектній стадії.	Відхилено. Зауваження не містить достатнього обґрунтування. У широкому розумінні законодавча пропозиція може узагальнено визначатись саме як окрема передпроектна

			зв'язку із цим відповідного законопроєкту, викладене зазвичай у формі його концепції.		стадія законодавчого процесу. Див. наприклад, «Довідник парламентаря. Основні аспекти законотворчого процесу», стор.5. URL: https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00XC92.pdf .
312.	4.9.4. громадські слухання	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)	Право територіальної громади зустрічатися з депутатами відповідної ради та посадовими особами місцевого самоврядування, під час яких члени територіальної громади можуть заслуховувати їх, порушувати питання та вносити пропозиції щодо питань місцевого значення, що належать до відання місцевого самоврядування.	Логічна помилка.	Ураховано. Зустріч територіальної громади з депутатами відповідної ради та посадовими особами місцевого самоврядування [...]
313.	4.9.7. добровільне об'єднання територіальних громад	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)	Право суміжних територіальних громад сіл, селищ, міст за власним бажанням інтегруватися в одну громаду з метою забезпечення належного рівня надання публічних послуг, зокрема у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-	Логічна помилка.	Ураховано. Об'єднання суміжних територіальних громад сіл, селищ, міст за власним бажанням в одну громаду з метою забезпечення належного рівня надання публічних послуг [...]

			комунального господарства, з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці.		
314.	4.9.13. місцеве самоврядування	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)	Право територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання в сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції України та законів України.	Логічна помилка.	Ураховано частково. Уточнити визначення відповідно до норм Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»: <i>Гарантоване державою право та реальна здатність</i> територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання в сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції України та законів України.

315.	4.9.15. місцеві ініціативи	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)	Право членів територіальної громади ініціювати розгляд у місцевій раді будь-якого питання, віднесеного до відання місцевого самоврядування.	Логічна помилка.	Ураховано. Офіційна пропозиція членів територіальної громади з питань, які належать до відання місцевого самоврядування, внесена в порядку, передбаченому чинним законодавством, до відповідної місцевої ради для розгляду та прийняття відповідного рішення в межах її компетенції.
316.	4.9.20. система місцевого самоврядування	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)	<i>Коло</i> суб'єктів, які здійснюють основні функції місцевого самоврядування та реалізують муніципальну владу: територіальна громада; сільська, селищна, міська рада; сільський, селищний, міський голова; виконавчі органи сільської, селищної, міської ради; районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст; органи самоорганізації населення.	Логічна помилка.	Ураховано. <i>Сукупність</i> суб'єктів, які здійснюють основні функції місцевого самоврядування та реалізують муніципальну владу [...]

317.	4.11.11. Конституційний Суд України	Казімірова Ірина Андріївна, с.н.с. Інституту української мови НАН України (лист від 14.08.2024)	Орган конституційної юрисдикції, який забезпечує верховенство Конституції України, вирішує питання про відповідність Конституції України законів України та, в передбачених Конституцією України випадках, інших актів, здійснює офіційне тлумачення Конституції України, а також інші повноваження відповідно до Конституції України.	«вирішує питання про відповідність Конституції України» - це рос. «решать вопросы». Стилістично погано.	Відхилено. Зміст і стиль даного визначення, а також формулювання «вирішує питання про відповідність Конституції України» – безпосередньо відповідають нормам Конституції України, зокрема ч.1 ст.147.
------	---	---	--	--	--

Схвалено на засіданні робочої групи «23» вересня 2024 року (протокол № 11)

Голова робочої групи

Секретар робочої групи

Олександр ЗОЗУЛЯ

Світлана ШУТЕНКО